

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

STRATEGIA

rozwoju produktów lokalnych EGO

(2014-2020)

Czerwiec, 2014r.

Lokalna Grupa Działania
„Lider w EGO”

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Strategia rozwoju produktów lokalnych EGO (2014-2020)

Zamawiający:

- **Mazurskie Stowarzyszenie Lotnicze (Wnioskodawca projektu pt. „Produkty lokalne EGO”)**

Jeziorowskie 17

19-313 Stare Juchy

woj. warmińsko-mazurskie

www.mazurskiestowarzyszenielotnicze.pl

- **Lokalna Grupa Działania „Lider w EGO” (Partner projektu)**

Pl. Wolności 2

19-400 Olecko

woj. warmińsko-mazurskie

www.liderwego.pl

Dokument przygotowany przez:

- Elżbietę Niedziejko - eksperta projektu

przy współpracy Rady Rozwoju Produktu Lokalnego w składzie:

- Jerzy Koźbiel - Moderator Rady obszaru EGO
- Ewa Próchnicka - Członek Rady (Gminy: Ełk i Kalinowo, powiat ełcki)
- Magdalena Kaczorowska-Dołowy - Członek Rady (Gmina Stare Juchy, powiat ełcki)
- Helena Penkiewicz - Członek Rady (Gmina Prostki, powiat ełcki)
- Janusz Hendzel - Członek Rady (Gminy: Olecko, Świętajno, Wieliczki, powiat olecki)
- Marek Wojcieszek - Członek Rady (Gminy: Olecko, Świętajno, Wieliczki, powiat olecki)
- Krzysztof Locman - Członek Rady (Gmina Kowale Oleckie, powiat olecki)
- Beata Otto - Członek Rady (Gmina Gołdap, powiat gołdapski)
- Teresa Kalinowska - Członek Rady (Gmina Dubeninki, powiat gołdapski)
- Urszula Anuszkiewicz - Członek Rady (Gmina Banie Mazurskie, powiat gołdapski)

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z
Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	4
2. METODOLOGIA.....	6
3. WIZJA ROZWOJU OBSZARU EGO W ROKU 2020	10
4. PRIORYTETY STRATEGICZNE.....	13
5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE STRATEGII	17
DOKUMENTY STRATEGICZNE WAŻNE DLA OBSZARU EGO - KONTEKST EUROPEJSKI, KRAJOWY I REGIONALNY	17
WSPÓŁPRACA PONADREGIONALNA.....	25
6. DIAGNOZA STRATEGICZNA (SYNTEZA)	30
UWARUNKOWANIA PRZESTRZENNE I HISTORYCZNE	30
DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA	31
CHARAKTERYSTYKA JEDNOSTEK ADMINISTRACYJNYCH OBSZARU EGO	36
DIAGNOZA WYZWAŃ, POTRZEB I POTENCJAŁU OBSZARÓW OBJĘTYCH PROGRAMEM OPERACYJNYM WOJEWÓDZTWA (SYNTEZA).....	42
DIAGNOZA PODSTAWOWYCH OBSZARÓW PROBLEMOWYCH, ISTOTNYCH DLA ROZWOJU PRODUKTÓW LOKALNYCH EGO (SYNTEZA UZUPEŁNIAJĄCA).....	52
7. ANALIZA SWOT	64
8. PLAN OPERACYJNY	70
MARKOWE PRODUKTY TURYSTYCZNE.....	70
KONKURENCYJNE, ŻYWNOŚCIOWE PRODUKTY REGIONALNE I TRADYCYJNE.....	73
ROZWIĘTY SEKTOR PRZEMYSŁÓW KREATYWNYCH	76
WYSOKIE KWALIFIKACJE, WIEDZA, KOMPETENCJE W SEKTORACH PRODUKTÓW LOKALNYCH I SPRAWNY SYSTEM EDUKACJI REGIONALNEJ.	78
9. SYSTEM RELIZACJI STRATEGII	81
ZASADY REALIZACJI	81
ORGANIZACJA PROCESU WDRAŻANIA	82
MONITORING I EWALUACJA	84
FINANSOWANIE	85

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

1. WSTĘP

Strategia rozwoju produktów lokalnych EGO jest rezultatem projektu „Produkty lokalne EGO”, wdrażanego przez Mazurskie Stowarzyszenie Lotnicze z siedzibą w Starych Juchach, w partnerstwie z Lokalną Grupą Działania „Lider w EGO” z siedzibą w Olecku. Projekt został zrealizowany przy wsparciu funduszu dla organizacji pozarządowych, grantu blokowego Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy, w ramach priorytetu „Promowanie roli społeczeństwa obywatelskiego jako ważnego uczestnika w zwiększeniu spójności społeczno-gospodarczej kraju”.

Celem projektu było zwiększenie partycypacji obywatelskiej w życiu publicznym i planowaniu rozwoju społeczno-gospodarczego swojego regionu poprzez aktywny udział w tworzeniu strategii rozwoju produktów lokalnych na lata 2014-2020, na obszarze powiatów: ełckiego, gołdapskiego, oleckiego (zwanego EGO od pierwszych liter miast), we wschodniej części województwa warmińsko-mazurskiego.

W obrębie powyższego obszaru rozwija się od jakiegoś czasu współpraca i kreowana jest wspólna wizja rozwoju, zwłaszcza w obszarze turystyki i promocji wizerunkowej. Ważną podstawą programową, wytyczającą kierunki współpracy, była, opracowana w 2003r., „Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru funkcjonalnego EGO do roku 2013” wraz z koncepcją rozwoju markowych produktów turystycznych i planami operacyjnymi. Ze względu na kończący się okres programowania powstała naturalna potrzeba przynajmniej częściowej ewaluacji zrealizowanych założeń pierwszej strategii oraz kontynuacji wspólnej inicjatywy, zmierzającej do przygotowania kolejnego planu działań, szczególnie w zakresie rozwoju produktów lokalnych, charakterystycznych dla obszaru EGO.

Dążąc do tego, aby strategia stała się rzeczywistym drogowskazem działań i postępu, szczególny nacisk został położony na współpracę z mieszkańcami regionu przy tworzeniu wizji, określaniu wspólnego kierunku, celów i założeń rozwoju społeczno-gospodarczego. Podejmowane działania w zakresie uspołecznienia procesu tworzenia strategii miały na celu także podniesienie wiedzy z zakresu społeczeństwa obywatelskiego i promocji partycypacji w życiu publicznym. Zamysłem wnioskodawcy i partnera projektu było stworzenie strategii rozwoju produktów lokalnych obszaru EGO w oparciu o zasoby ludzkie, wyjątkowe produkty kulinarne i turystyczne, wysokiej jakości usługi i atrakcje charakterystyczne dla tego regionu, mające wpływ na pozycjonowanie wizerunku obszaru, jego większą rozpoznawalność i przede wszystkim będące szansą na rozwój lokalnej przedsiębiorczości.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Strategia rozwoju produktów lokalnych EGO, jako wynik prac i zaangażowania wielu osób, jest wyrazem troski społeczności lokalnej o region. Dokument ten ma być realnym narzędziem, służącym zarządzaniu rozwojem produktów lokalnych i budowaniu konkurencyjnego wizerunku wschodniej, niejednokrotnie traktowanej peryferyjnie, części Mazur. Jest on również podstawą programową do przygotowywania konkretnych projektów i ubiegania się o dofinansowanie z kolejnych programów operacyjnych, dostępnych dla Warmii i Mazur, a także z innych programów sektorowych i współpracy transgranicznej, współfinansowanych ze środków krajowych i zagranicznych. Strategia zawiera realistyczną ocenę możliwości osiągnięcia planowanych celów w horyzoncie czasowym do 2020 r., tym niemniej wytyczne strategii dotyczą również kolejnych pięciu lat, aby zapewnić długofalowe myślenie strategiczne, sięgającego poza najbliższy okres programowania funduszy europejskich (2014-2020).

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

2. METODOLOGIA

Projekt Strategii Rozwoju Produktów Lokalnych EGO zrodził się wskutek wielokrotnych dyskusji głównych partnerów projektu – **Mazurskiego Stowarzyszenia Lotniczego i Lokalnej Grupy Działania „Lider w EGO”**, prowadzonych z mieszkańcami regionu podczas spotkań, szkoleń, konferencji i imprez regionalnych. Ważnym impulsem były także odnotowywane sygnały, zachęcające do wspólnego działania, od przedstawicieli trzech głównych sektorów: gospodarczego, społecznego i publicznego, działających na tym obszarze. Chęć tworzenia w sposób partycypacyjny jednej wizji rozwoju produktów lokalnych EGO i wdrażania podobnych kierunków promocji, wskazywana była również w dokumentach strategicznych poszczególnych gmin i powiatów, chociaż podejmowane wcześniej działania niejednokrotnie mogły być rozbieżne wskutek braku aktualnego, spójnego dokumentu dla całego obszaru. Zatem większość środowisk manifestowała przekonanie, że podejmowane wspólnie - w ramach partnerstwa, lub niezależnie - ale w ramach tej samej wizji, działania realizujące założenia wspólnej strategii - w rezultacie, w dobrze zaplanowanej perspektywie czasowej, przynieść mogą widoczne zmiany gospodarcze i społeczne. Godnym podkreślenia stał się fakt, iż **wspólne opinie i dążenia mieszkańców, organizacji społecznych, przedsiębiorców i władz samorządowych** przerodziły się w owocną współpracę. Efektem namacalnym tego procesu był wniosek aplikacyjny na działania związane z przygotowaniem strategii, podjęcie współpracy partnerskiej, zabezpieczenie wkładu finansowego niezbędnego do realizacji projektu, a także wzajemne wsparcie merytoryczne i organizacyjne przy realizacji zadań projektowych.

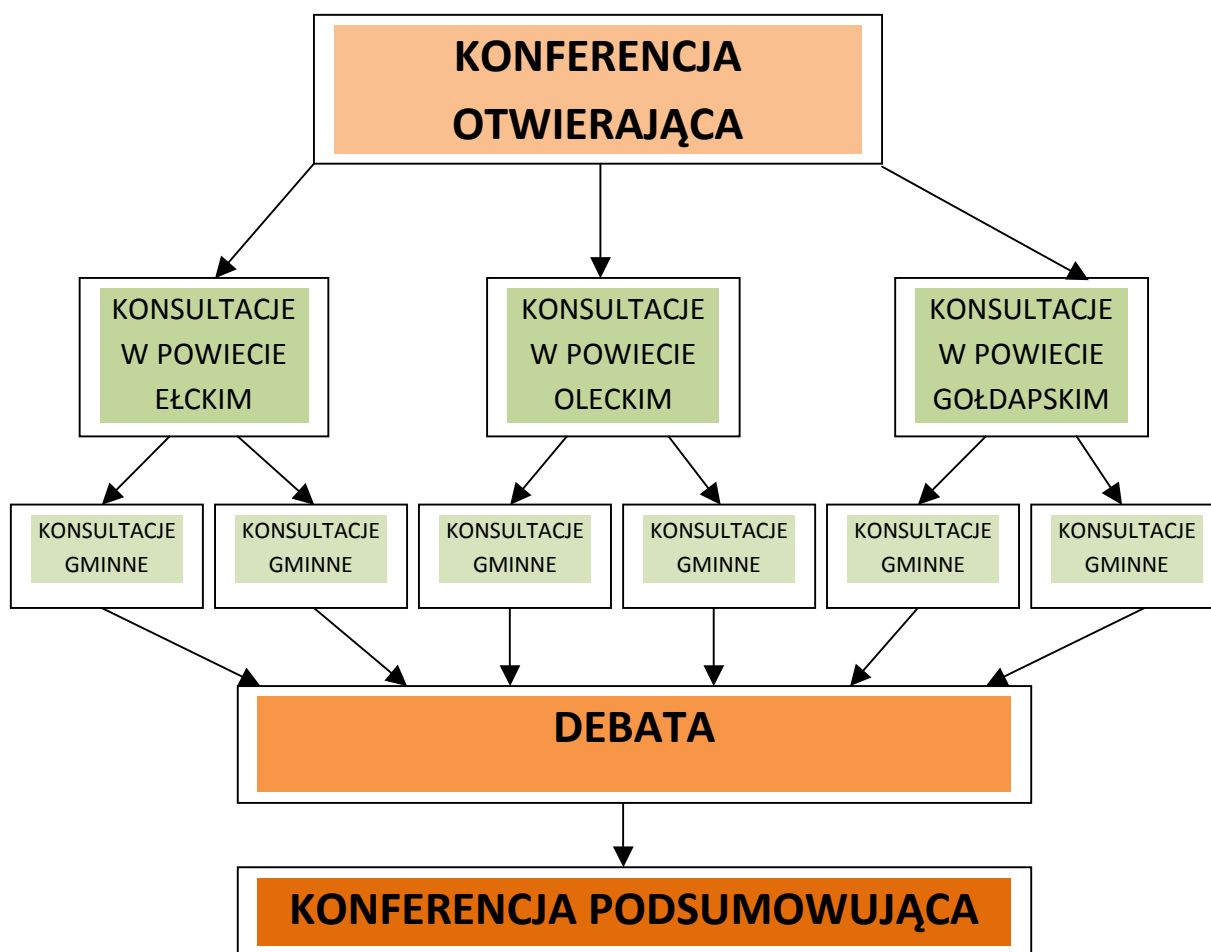
Strategia opracowana została metodą społeczno-ekspercką, przy niewielkim udziale specjalistów zewnętrznych, a przede wszystkim przy szerokim zaangażowaniu podmiotów gospodarczych, społecznych, samorządów i społeczności lokalnej.

Aktywizowaniem i włączaniem do współpracy wszystkich sektorów obszaru zajmowała się bezpośrednio **Rada Produktu Lokalnego**, którą zarządzał Moderator Rady. W jej skład wchodziło **dziwięciu Członków Rady** (wyszczególnionych w zespole opracowującym dokument), pracujących w ramach projektu na terenie wszystkich gmin obszaru EGO, z których najczęściej sami pochodzili, a więc doskonale znali specyfikę lokalną. Dodatkowo Członkowie Rady Produktu Lokalnego byli wspierani przez **9 wolontariuszy** pochodzących także z terenu gmin objętych projektem.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Udział społeczności lokalnej w tworzeniu strategii, odbywał się zgodnie z założonymi w projekcie celami i służył efektywnie wzrostowi wiedzy mieszkańców na temat roli partycypacji społecznej w życiu publicznym. Wzrosła także promocja aktywności obywatelskiej poprzez organizację konsultacji i debat społecznych, włączających mieszkańców i organizacje w proces wspólnych działań prorozwojowych i dających im poczucie, że mogą mieć realny wpływ na to, co się dzieje na obszarze ich zamieszkania. Inicjowaniu działań zmierzających do partycypacji obywateli w życiu lokalnych społeczności oraz ich aktywizacji służyło stosowanie różnych narzędzi konsultacyjnych zobrazowanych na poniższym schemacie.

Rys. 1. Schemat konsultacji w trakcie prac nad Strategią Rozwoju produktów Lokalnych EGO

Źródło: Koordynator Rady produktu Lokalnego

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

W trakcie konferencji otwierającej zaproszeni mieszkańcy obszaru objętego projektem, partnerzy i **przedstawiciele 3 sektorów** zostali poinformowani o założeniach, działaniach i planowanych rezultatach projektu oraz darczyńcach współfinansujących proces tworzenia strategii. Uczestnicy otrzymali materiały, stanowiące bazę informacyjną dla dalszych etapów współpracy. Następnie prowadzony był przez Radę Produktu Lokalnego, przy współpracy ze specjalistą ds. opracowania strategii, **cykl konsultacji społecznych na poziomie powiatowym i gminnym** (po 3 w każdym z powiatów). Konsultacje dotyczyły wypracowania założeń strategii, zebrania od mieszkańców pomysłów i propozycji działań. Podczas konsultacji jednym z ważnych narzędzi była **Karta konsultacji społecznych**, pomagająca zebrać dane związane z produktami lokalnymi obszaru EGO: opisem produktu, w tym wyróżnieniem pochodzenia surowców do wytwarzania produktów; odbiorcami (konsumpcja własna lub sprzedaż), formą prowadzonej działalności.

Pomocniczymi narzędziami konsultacji, zwiększającymi partycypację obywateli w życiu publicznym, świadomym budowaniu postawy obywatelskiej, mającej na celu rozwój przedsiębiorczości, turystyki i promocji regionu przy wykorzystaniu lokalnych zasobów, były także **ogłoszenia prasowe i strona internetowa**. Zawierały one informacje o projekcie, logotypy i informacje o źródle dofinansowania. Przeprowadzono również **ankietę wśród mieszkańców regionu - indywidualne wywiady pogłębione (IDI)**, które obejmowały informacje dotyczące:

1. Zaangażowania mieszkańców w tworzenie strategii i rozwój produktów lokalnych na obszarze EGO.
2. Określenia zasobów ludzkich, w tym NGO, liderów/animatorów lokalnych, przedstawicieli sektorów kreatywnych na obszarze EGO.
3. Określenia zasobów przyrodniczych i kulturowych ważnych pod kątem rozwoju produktów lokalnych i promocji obszaru EGO.
4. Identyfikacji istniejących oraz planowanych wiosek tematycznych i produktów lokalnych.
5. Określenia istniejącej oraz planowanej bazy, infrastruktury i atrakcji turystycznych oraz oferty turystycznej obszaru.
6. Określenie usług, produktów i przedsiębiorstw (poza turystyką) mających wpływ na rozpoznawalność obszaru i rozwój przedsiębiorczości na tym terenie.
7. Określenie dotychczasowych form i narzędzi promocji oraz rozpoznawalność najważniejszych miejsc, ofert, produktów i atrakcji obszaru.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Kolejnymi metodami badawczymi, wykorzystanymi przy tworzeniu założeń strategii były:

Analiza danych zastanych (Desk Research) jako niezbędna i podstawowa metoda stosowana w badaniach eksploracyjnych. Analizie poddano dostępne opracowania, dokumenty, dane statystyczne i inne materiały dotyczące dokumentów strategicznych na szczeblu krajowym i regionalnym, aktualnych trendów na rynku oraz informacji dotyczących obszaru i produktów lokalnych EGO.

Analiza danych zastanych (Web Research) - w związku z powszechnym rozwojem i wykorzystaniem technologii internetowych do prowadzenia działań informacyjno-promocyjnych, ważnych dla rozwoju i komercjalizacji produktów lokalnych, niezbędne było również przeanalizowanie informacji o obszarze i prowadzonej dotychczas promocji obszaru EGO za pomocą Internetu.

Po opracowaniu głównego schematu strategii zorganizowana została **deбата publiczna** i kolejne konsultacje opracowanego materiału. Debata miała na celu dyskusję na temat słuszności obranych kierunków. Prowadzona przez zewnętrznego moderatora pozwoliła na utrzymanie kultury i jakości dialogu, stworzenie klimatu zaufania i przejrzystości celów.

Ostatnim etapem tworzenia obywatelskiego dokumentu strategicznego będzie konferencja podsumowująca, podczas której nastąpi **podpisanie POROZUMIENIA o współpracy** z przedstawicielami zaangażowanych podmiotów, organizacji, przedsiębiorstw i pozostałych osób, zainteresowanych promowaniem założeń strategii, m.in. poprzez umieszczanie spójnych zapisów w strategiach lokalnych gmin, powiatów, strategiach rozwoju turystyki obszaru, promocji regionu a także poprzez współpracę na rzecz rozwoju produktów lokalnych EGO we wspólnych projektach i działaniach.

Grupą docelową projektu tworzenia Strategii Rozwoju Produktów Lokalnych Obszaru EGO byli mieszkańcy 3 powiatów: ełckiego, gołdapskiego i oleckiego, położonych we wschodniej części województwa warmińsko-mazurskiego. Poprzez udział w konsultacjach, debatach, badaniach czy też wielu innych spotkaniach zdobywali wiedzę na temat metod i narzędzi służących udziałowi w życiu publicznym, a także budowaniu wspólnych planów rozwoju społeczno-gospodarczego. Biorący udział w projekcie i dialogu mieszkańcy oraz przedstawiciele trzech głównych sektorów, mieli możliwość przedstawienia swoich oczekiwań odnośnie pomysłu i kierunku rozwoju regionu. Przyczyniło się to nie tylko do wypracowania realnych założeń dokumentu, ale docelowo będzie determinowało również powodzenie realizacji zadań wspólnej Strategii Rozwoju PRODUKTÓW LOKALNYCH EGO.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

3. WIZJA ROZWOJU OBSZARU EGO W ROKU 2020

Analizy głównych problemów, dotychczasowych doświadczeń i zidentyfikowanie kluczowych czynników rozwoju produktów lokalnych obszaru EGO pozwoliły na opracowanie wizji rozwoju Mazur Garbatych w 2020r. Stanowi ona ogólny cel i próbę opisu oczekiwanego w przyszłości stanu rozwoju obszaru pod względem produktów lokalnych. Jest swoistą formą przekazu, mającą zobrazować dążenia i oczekiwania mieszkańców, przedsiębiorców, władz samorządowych i organizacji społecznych, biorących udział w konsultacjach i tworzeniu strategii. Nakreślona wizja wyraża najbardziej pożądaną obraz obszaru EGO w perspektywie 7 lat, przy założeniu dużej mobilizacji i determinacji wszystkich środowisk wewnątrz regionu oraz wystąpienia korzystnych uwarunkowań zewnętrznych.

Mazury Garbate – to konkurencyjny obszar rozwoju markowych produktów lokalnych, oparty na kreatywności i współpracy sektora prywatnego, publicznego i społecznego oraz innowacyjnej gospodarce, wykorzystujący tradycje, walory naturalne i kulturowe, a także przygraniczne położenie.

Mazury Garbate – to propozycja bardziej przyjaznej i nośnej w przekazie promocyjnym nazwy dla obszaru funkcjonalnego EGO. Pomimo, że od wielu lat platforma współpracy powiatów: ełckiego, gołdapskiego i oleckiego jest nazywana EGO (skrót od pierwszych liter miast), nazwa ta budzi kontrowersje, szczególnie wśród specjalistów od marketingu. Również część środowiska lokalnego nie do końca identyfikuje się z tym określeniem, którego używanie jako skrót, wcale nie identyfikuje obszaru i jego głównych miejscowości wbrew założonemu celowi. Jest także przeciwieństwem promowanej gościnności mieszkańców, tak ważnej w rozwoju usług turystycznych. Z kolei proponowana nazwa Mazury Garbate czerpie w dużym stopniu korzyści z dobrze rozpoznawalnej już w kraju i zagranicą marki MAZURY, a określenie „Garbate” stanowi dodatkowy, intrygujący wyróżnik.

Konkurencyjny obszar – uzyskanie konkurencyjności na współczesnym rynku jest podstawowym kluczem do osiągnięcia sukcesu ekonomicznego. Powszechna globalizacja powoduje nieograniczony wręcz dostęp konsumentów do usług i produktów, stąd już na samym starcie podejmowanych działań musimy poszukiwać takich rozwiązań, które zapewnią przewagę konkurencyjną, co najmniej na skalę krajową, dla produktów lokalnych obszaru. W tym celu należy koniecznie wziąć pod uwagę tzw. inteligentne, wykorzystujące potencjał endogeniczny, specjalizacje (smart specializations): EKONOMIA WODY, ŻYWNOSĆ

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

WYSOKIEJ JAKOŚCI, DREWNO I MEBLARSTWO, założone w Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025.

Markowe produkty lokalne - szczególnie ważne jest wytwarzanie produktów markowych, będących kompleksowymi produktami wysokiej jakości, łatwo rozpoznawalnymi dla potencjalnych konsumentów i wyróżniającymi się na tle oferty rynkowej obszarów konkurencyjnych. Marka stanowi ważny składnik produktu, ma na celu ułatwienie nabywcy rozpoznania dóbr i usług pochodzących z danego regionu i sugeruje klientowi otrzymanie korzyści z zakupu. Chociaż niejednokrotnie marka różnicuje produkt jedynie na poziomie psychologicznym, oznacza to, że nawet jeśli produkty mają podobne cechy, właściwości i to samo przeznaczenie, konsumenci wiążą z nimi nadzieje na lepsze zaspokojenie ich potrzeb niż w przypadku zakupu produktów wyprodukowanych pod marką mniej znaną. Rozpoznawalna marka wpływa więc znacząco na poziom sprzedaży i często stanowi podstawę efektywności ekonomicznej podejmowanych przedsięwzięć.

Kreatywność i współpraca – to kolejne, nieodzowne elementy osiągnięcia sukcesu społeczno-gospodarczego w obszarze rozwoju produktów lokalnych Mazur Garbatych. Wykreowaniu rozpoznawalnej marki i uzyskaniu konkurencyjności służy nie tylko wysoka jakość wytwarzanych produktów lecz także istotna jest kreatywność, szczególnie na etapie promocji i wprowadzania produktu na rynek. Współczesny rynek jest rynkiem zintegrowanych produktów, zaspokajających w sposób całościowy potrzeby konsumentów, którzy nie chcą niepotrzebnie tracić czasu i energii. Jest to szczególnie istotne w przypadku turystyki, gdzie klient najczęściej chce naraz otrzymać nie tylko podstawowe usługi, jak nocleg i wyżywienie, ale także szerokie spektrum atrakcji, rozrywkę, pamiątki regionalne, itp. Do tego chce korzystać z infrastruktury wysokiej jakości, czuć się bezpiecznie i mieć stałą łączność ze światem. Aby spełnić te oczekiwania niezbędne jest współdziałanie środowisk wielu branż i stworzenie spójnej sieci współpracy, w tym zaangażowania władz samorządowych i całych społeczności lokalnych na obszarze Mazur Garbatych i w najbliższej okolicy.

Tradycje, walory naturalne i kulturowe, przygraniczne położenie – to z jednej strony podstawowe atuty Mazur Garbatych, a z drugiej istotne elementy produktów lokalnych poszukiwanych na współczesnym rynku. Skupione są tu na stosunkowo niewielkim obszarze unikatowe cechy środowiska przyrodniczego: liczne jeziora, rzeki, tereny bagienne, puszcze, urozmaicony krajobraz polodowcowy, osobliwości fauny i flory. Niezwykle cenne jest również dziedzictwo kulturowe - począwszy od licznych śladów dawnych kultur wspólnych dla całego obszaru (m.in. Prusów, Jaćwingów – pradawnych mieszkańców tych ziem), poprzez pozostałości materialne i niematerialne burzliwej historii pogranicza. Dodatkowo przygraniczne położenie obszaru pozwala na poznawanie wielu narodów i kultur podczas jednego pobytu turystycznego, czy biznesowego na tym terenie. Wymienione

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

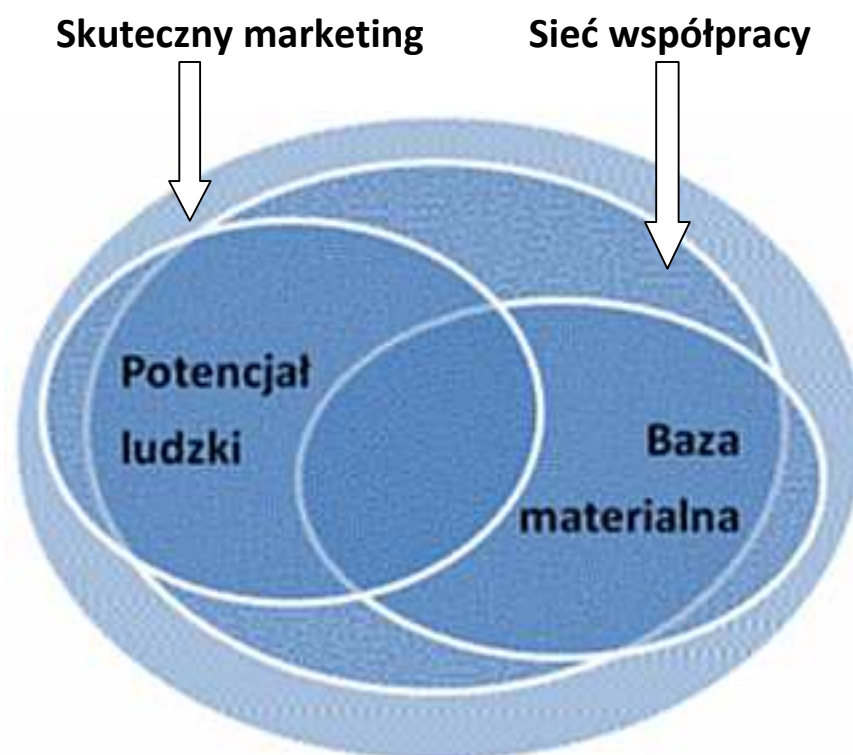
elementy, dobrze zaadaptowane przy tworzeniu produktów i ciekawie wyeksponowane w działaniach marketingowych, mogą stać się podstawowym wyróżnikiem marki lokalnej i produktów jedynych w swoim rodzaju, ściśle związanych ze specyfiką i duchem (genius loci) miejsca.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

4. PRIORYTETY STRATEGICZNE

Strategia Rozwoju Produktów Lokalnych Obszaru EGO (2014-2020) opiera się na koncepcji czterech płaszczyzn rozwoju: bazy materialnej; sieci współpracy; skutecznego marketingu oraz potencjału ludzkiego: kompetencji, kwalifikacji i umiejętności - warunkujących osiągnięcie pożądanego efektu całościowego (rysunek 2).

Rys. 2. Schemat koncepcji czterech płaszczyzn rozwoju

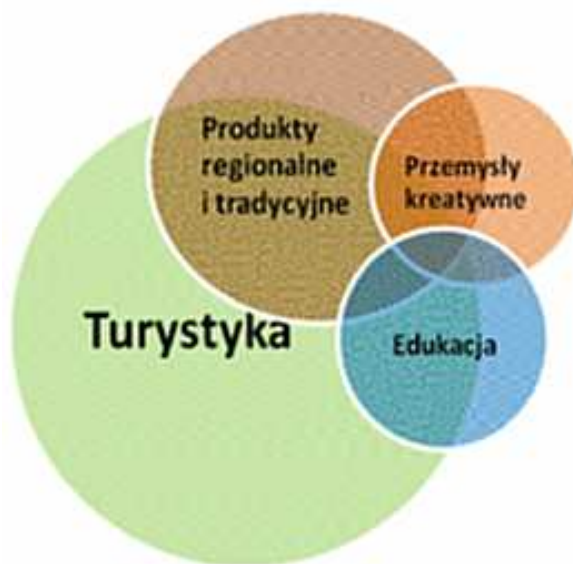

Źródło: Opracowanie własne

W obrębie wskazanych wyżej płaszczyzn powinny być podejmowane zintegrowane działania operacyjne, prowadzące do zrealizowania określonych priorytetów strategicznych dla obszaru EGO (Mazur Garbatych) w zakresie rozwoju produktów lokalnych (rysunek 3).

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Rys. 3. Priorytety strategiczne w zakresie rozwoju produktów lokalnych

Źródło: Opracowanie własne

Turystyka - dzięki licznym atutom - **spójności i atrakcyjności obszaru, walorom przyrodniczym i kulturowym, rekreacyjnym i wypoczynkowym, tradycyjnej, naturalnej żywności, gościnności mieszkańców - obszar EGO (Mazur Garbatych) posiada ogromny potencjał dla rozwoju turystyki całorocznej.** Przygraniczne położenie i charakter tranzytowy regionu generują duże możliwości pozyskania także turystów zagranicznych, pod warunkiem, że region zaoferuje odpowiednią infrastrukturę, wyjątkową i zintegrowaną ofertę, skłaniająca do przynajmniej kilkugodzinnego zatrzymania się w miejscach atrakcyjnych i dobrze wyposażonych. **Turystyka może być jednym z najistotniejszych katalizatorów rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru EGO.** Znaczący nadmiar siły roboczej (w dużym stopniu o niższych kwalifikacjach i kompetencjach zawodowych), w tym szczególnie z obszarów wiejskich, może być z powodzeniem zaabsorbowany:

- w obsłudze ruchu turystycznego,
- w wytwarzaniu produktów lokalnych i tradycyjnych (żywność)
- w rzemiośle i pamiątkarstwie
- w rozwijających się usługach na rzecz mieszkańców i turystów

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Turystyka jest dziedziną dochodową, ale bardzo konkurencyjną. **Wyzwaniem dla sektora turystyki obszaru EGO jest przedstawienie oferty składającej się z nowych produktów i usług zgodnych z zapotrzebowaniem współczesnego rynku.**

Produkty regionalne i tradycyjne /żywność wysokiej jakości/ - charakterystyczne dla obszaru EGO słabe uprzemysłowienie sprawia, że okolice nie są zanieczyszczone, a powietrze należy do najczystszych w Polsce, co sprzyja wytwarzaniu **produktów żywnościowych wysokiej jakości, o niepowtarzalnych walorach smakowych.** Rozwinięte rolnictwo, w tym **rolnictwo ekologiczne** jest już jedną z mocnych stron regionu. Podobnie, budowany jest od lat pozytywny klimat dla rozwoju produktów lokalnych i tradycyjnych – znane są z tego obszaru dobre praktyki, a często największymi problemami w tej dziedzinie są **bariery formalno-prawne oraz brak systemu skuteczniejszej promocji i wprowadzania produktu na rynek.** W strategii rozwoju województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025 **żywność wysokiej jakości** została uznana za **jedną z trzech tzw. inteligentnych specjalizacji.** Ma ona opierać się na dynamicznym rozwoju **rolnictwa lokalnego i tradycyjnym przetwórstwie żywności bazującej na regionalnych surowcach i krótkich łańcuchach sprzedaży oraz produkcji żywności.** Odpowiada to jak najbardziej potrzebom konsumentów, wiążącym się z promowanym **zdrowym odżywianiem i stylem życia.**

Przemysły kreatywne - stworzenie i komercjalizacja atrakcyjnych na współczesnym rynku produktów lokalnych i pakietów turystycznych wiąże się nie tylko z naturą obszaru EGO, jego różnorodnością kulturową i bogatą historią, ale także z **nowoczesnym design'em i atrakcyjnymi formami komunikacji z rynkiem.** Turystyka oparta na doświadczeniach wyrasta na gruncie **interakcji pomiędzy turystami a miejscami wyjazdów turystycznych i ich mieszkańcami.** Powinni oni zaoferować nie tylko samą usługę lub produkt, ale w sposób atrakcyjny, barwny opowiedzieć i dać odczuć jego historię. Szczególną rolę w powyższym zakresie mogą odegrać **przemysły kreatywne - projektowanie i programowanie, fotografia, film, rękodzieło i wytwórczość ludowa, muzyka, taniec, śpiew, gawędziarstwo, literatura, itp.** Włączenie tych dziedzin w rozwój produktów lokalnych jest niezwykle ważne i przyczyni się do lepszego zintegrowania istniejących walorów, infrastruktury, atrakcji z kreatywnymi koncepcjami i pomysłami ich wykorzystania i prezentacji. Bazą materialną do tego powinno być utworzenie **ponadregionalnych, nowatorskich centrów aktywności turystycznej, wykorzystujących**

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

innowacyjne metody interpretacji dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego.

Takie działania w rezultacie pozwolą na osiągnięcie **efektu synergii**, na **stworzenie silnej marki produktów lokalnych**, w tym **konkurencyjnych** na rynku krajowym i zagranicznym **produktów turystycznych**.

Edukacja – realizacja dobrze przemyślanych i skutecznych działań edukacyjnych, poprzedzonych rzetelnymi analizami wiąże się z dwoma istotnymi wyzwaniami. Pierwsze to **konieczność podwyższenia wiedzy i kompetencji mieszkańców regionu oraz usługodawców/przedsiębiorców**. Z jednej strony powinno to dotyczyć **specjalistycznej wiedzy niezbędnej do podejmowania aktywności zawodowej**, a z drugiej całego procesu **rozwoju produktów lokalnych i marketingu**.

Ponadto w sektorze turystyki szczególnie istotne jest podniesienie wiedzy z zakresu posiadanych na obszarze EGO zasobów przyrodniczych i kulturowych oraz kompetencji w obszarze możliwości ich efektywnego wykorzystania w prowadzonej działalności. Doświadczenie pokazuje, że większość podmiotów posiada wiedzę bardzo ogólną, a w ogromnym, naturalnym potencjale regionu, widzi częściej wady niż zalety, które mogłyby stać się specjalnym **wyróżnikiem produktu**.

Drugie wyzwanie to **konieczność stworzenia atrakcyjnej bazy materialnej, programowej i przygotowanie kompetentnych kadr** do realizacji atrakcyjnych, **terenowych zajęć wypoczynkowo-edukacyjnych dla dzieci i młodzieży**. Wyjątkowe zasoby naturalne i dziedzictwo kulturowe obszaru EGO, powstające wioski tematyczne oraz rozwijane produkty lokalne i tradycyjne powinny stać się doskonałą podstawą do **wykreowania Mazur Garbatych** jako ważnego i modnego kierunku wyjazdów edukacyjnych w ramach: **zielonych szkół, warsztatów, biwaków, wycieczek, kolonii i zimowisk**. Ten segment rynku, pomimo małych środków wydawanych jednostkowo, może być bardzo atrakcyjny ze względu na liczebność grupy i możliwość wydłużenia sezonu turystycznego poza tradycyjne miesiące letnie.

Strategia rozwoju produktów lokalnych obszaru EGO będzie koncentrowała się na wyżej wskazanych priorytetach, przy zachowaniu zasad równowagi pomiędzy środowiskiem naturalnym i rozwojem gospodarczym.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE STRATEGII

Dokument **Strategii Rozwoju Produktów Lokalnych EGO (2014-2020)** jest ważnym etapem planowania strategicznego dla przedsiębiorców, jednostek publicznych, organizacji społecznych i szeroko pojętej społeczności lokalnej - współpracujących ze sobą w ramach spójnego obszaru funkcjonalnego trzech powiatów: ełckiego, gołdapskiego i oleckiego, znajdujących się we wschodniej części województwa warmińsko-mazurskiego. Funkcjonowanie tego obszaru jest jednak uzależnione w dużym stopniu od uwarunkowań zewnętrznych zarówno na szczeblu regionalnym, krajowym jak i europejskim, stąd niezbędna jest ich analiza na etapie tworzenia strategii, jak również na etapie jej wdrażania.

DOKUMENTY STRATEGICZNE WAŻNE DLA OBSZARU EGO - KONTEKST EUROPEJSKI, KRAJOWY I REGIONALNY

Strategia ma stanowić podstawę programową do przygotowywania konkretnych projektów i ubiegania się o dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej i środków krajowych w ramach kolejnych programów operacyjnych, dostępnych dla Warmii i Mazur, a także z innych programów sektorowych i współpracy transgranicznej, współfinansowanych ze środków krajowych i zagranicznych. Dokument ten ma być realnym narzędziem, służącym nie tylko pozyskiwaniu środków, ale przede wszystkim zarządzaniu rozwojem produktów lokalnych i budowaniu konkurencyjnej marki wschodniej części Mazur. Dlatego też przy opracowaniu strategii wzięto pod uwagę nie tylko plany, ambicje i oczekiwania manifestowane na poziomie lokalnych, ale również uwzględniono zagraniczny, krajowy i regionalny kontekst planowania strategicznego, zawartego w następujących dokumentach:

- Strategii Europa 2020;
- Strategii Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo;
- Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, miasta, obszary wiejskie;
- Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030;
- Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025;
- Regionalnej Strategii Innowacyjności Województwa warmińsko-Mazurskiego do roku 2020;
- Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia-Mazury na lata 2014-2020;
- Zintegrowanej Strategii Rozwoju Ełckiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2025.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Unia Europejska¹ w strategii Europa 2020 nakreśliła **priorytety rozwojowe do roku 2020**. Obejmują one: **rozwój inteligentny** (oparty na wiedzy i innowacjach), **zrównoważony** (promujący gospodarkę zieloną, oszczędzającą zasoby) i **sprzyjający włączeniu społecznemu** (zapewniający wysoką spójność społeczną i terytorialną, zapewniający wysoki poziom zatrudnienia)². W większym stopniu niż to było w przeszłości, **wyzwania UE na okres programowania 2014–2020 są formułowane w odniesieniu do uwarunkowań globalnych (wahania koniunktury, globalizacja, klimat, demografia, energia)**, a w mniejszym do uwarunkowań o charakterze wewnętrznym (budowa wspólnego rynku, nierówności rozwojowe)³.

Kluczowe znaczenie dla kształtu interwencji Unii Europejskiej w procesy rozwoju regionalnego w latach 2014–2020 ma rozporządzenie ogólne Komisji Europejskiej z 2011 roku⁴. Zamieszczono w nim **propozycje koncentracji tematycznej kierunków interwencji**. Konkretnie zaś zawarto w nim **11 priorytetów tematycznych**⁵:

1. Wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji.
2. Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania oraz jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych.
3. Podnoszenie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw, sektora rolnego i rybołówstwa.
4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach.
5. Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem.
6. Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów.

---

1. Zintegrowana Strategii Rozwoju Ełckiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2025 (Roz. 1 Określenie zewnętrznych uwarunkowań strategii), Miasto Ełk 2014.

2. Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, Komunikat Komisji Europejskiej, Bruksela 2010, www.eur-lex.europa.eu [09.03.2014].

3. Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030, www.mir.gov.pl [09.03.2014].

4. J. Szlachta, Europejski wymiar polityki miejskiej w Polsce, w: *Badanie miejskie i regionalne*, red. F. Kuźnik, KPZK PAN, Warszawa 2013, s. 30-31.

5. J. Szlachta, Europejski wymiar polityki miejskiej w Polsce, w: *Badanie miejskie i regionalne*, red. F. Kuźnik, KPZK PAN, Warszawa 2013, s. 30, za: European Commission, Regulation of the European Parliament and of the Council on Laying Down General Provisions on the European Regional Development Fund, the European Social Fund, the Cohesion Fund, the European Agricultural Fund for Rural Development and the European Maritime and Fisheries Fund Covered by the Common Strategic Framework and Laying Down General Provisions on The European Regional Development Fund, the European Social Fund and the Cohesion Fund and Repealing Regulation (EC), No 1083/2006, SEC (2011)1141, SEC(2011)1042, Brussels, 6.10.2011, COM (2011)615, final.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

7. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie wąskich gardeł w podstawowej infrastrukturze sieciowej.
8. Promowanie zatrudnienia i wspieranie mobilności siły roboczej.
9. Promowanie integracji społecznej i zwalczanie bezrobocia.
10. Inwestowanie w edukację, umiejętności oraz uczenie się przez całe życie.
11. Wzmacnianie potencjału instytucjonalnego i sprawnej administracji publicznej.

Taka **koncentracja tematyczna ma przeciwdziałać rozpraszaniu środków europejskiej polityki spójności na mniej istotne kierunki**, co dotychczas w wielu przypadkach nie pozwalało na uzyskanie niezbędnej masy krytycznej podejmowanej interwencji. Nowy paradygmat polityki rozwoju regionalnego UE kładzie nacisk na **zintegrowane przedsięwzięcia rozwojowe** mające służyć wzrostowi konkurencyjności i wyrównywaniu różnic pomiędzy obszarami. Zintegrowane podejście do rozwoju obszarów oznacza, że ujęcie sektorowe lub jednowymiarowe zastępowane jest podejściem poprzecznym, łączącym różne obszary polityk. Różnica w stosunku do starego paradygmatu polega na tym, że w obecnym okresie programowania **istnieje konieczność precyzyjnego wskazywania czynników konkurencyjności określonych terytoriów**, w stosunku do których będą stosowane specjalne działania „wyrównawcze”, dostosowane do ich potencjałów endogenicznych. Dzięki temu **szczególną rolę** w realizacji przedsięwzięć ukierunkowanych na rozwój regionalny **będą odgrywać nie tradycyjne jednostki terytorialne, pokrywające się z granicami administracyjnymi, ale tak zwane jednostki funkcjonalne**, obejmujące różne typy terytoriów powiązanych ze sobą różnymi zależnościami. **Oznacza to konieczność zróżnicowanego podejścia do poszczególnych obszarów. Aktorami** odpowiedzialnymi za rozwój regionalny w UE w nowym okresie programowania **mają stać się wszystkie szczeble administracji publicznej, a także organizacje społeczne i biznesowe.**

Dokument Strategii Rozwoju Produktów Lokalnych Obszaru EGO uwzględnia także istotne założenia zawarte w strategiach i koncepcjach rozwoju miast, powiatów, gmin obszaru EGO i miejscowych planów odnowy dla jednostek wchodzących w skład tego terytorium, z uwzględnieniem **Zintegrowanej Strategii Rozwoju Ełckiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2025** – dokumentu, który wiąże się z nowym podejściem do rozwoju regionalnego i dotyczy znaczącej części obszaru EGO.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Zgodnie⁶ z opisanym powyżej nowym paradygmatem polityki rozwoju regionalnego, uwaga Komisji Europejskiej w latach 2014–2020 w dużym stopniu będzie zwrócona na **rozbudowanie wymiaru terytorialnego, w tym także miejskiego**. Dostrzeżono bowiem, że to właśnie **miasta są głównymi centrami biznesu i przedsiębiorczości, badań i innowacyjności, edukacji i szkoleń oraz włączenia społecznego i interakcji kulturalnych** i że mogą wnieść ważny wkład w osiągnięcie celów strategii Europa 2020⁷. Przewartościowanie na rzecz interwencji ukierunkowanej na miasta w polityce Unii Europejskiej, wynika między innymi z koncentracji około 2/3 ludności, a także produktu krajowego brutto UE właśnie na obszarach miejskich⁸.

Wytyczne w zakresie rozwoju obszarów miejskich UE na lata 2014–2020 zostały zawarte w dokumencie pt. **Zintegrowane działania na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich, w którym zapisano, że (...) sukces w rozwoju obszarów miejskich można osiągnąć poprzez podejście zintegrowane. Ponadto, niezbędny jest rozwój silnego partnerstwa między obywatelami, społeczeństwem obywatelskim, lokalną gospodarką i różnymi szczeblami rządowymi (...)** Jest to szczególnie ważne w obecnym czasie z uwagi na poważny charakter wyzwań, przed jakimi stoją miasta Europy (zmiany demograficzne, konsekwencje stagnacji gospodarczej w zakresie tworzenia miejsc pracy i postępu społecznego, a także oddziaływanie zmiany klimatu)⁹.

W projekcie regulacji prawnych europejskiej polityki spójności na lata 2014–2020 jako operacjonalizację wymiaru terytorialnego zaproponowano **zestaw nowych instrumentów**, dotyczących polityki miejskiej i rozwoju lokalnego, obejmujących między innymi¹⁰:

- **zintegrowane strategie inwestycyjne** o bardziej strategicznym i całościowym podejściu – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR) ma wspierać rozwój

---

6. Zintegrowana Strategia Rozwoju Ełckiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2025 (Roz. 1 Określenie zewnętrznych uwarunkowań strategii), Miasto Ełk 2014.

7. Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, Komunikat Komisji Europejskiej, Bruksela 2010, www.eur-lex.europa.eu [09.03.2014].

8. J. Szlachta, Europejski wymiar polityki miejskiej w Polsce, w: *Badanie miejskie i regionalne*, red. F. Kuźnik, KPZK PAN, Warszawa 2013, s. 31.

9. Zintegrowane działania na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich, Bruksela, 2012, arkusz informacyjny, Komisja Europejska, www.ec.europa.eu [10.03.2014].

10. Zintegrowane działania na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich, Bruksela, 2012, arkusz informacyjny, Komisja Europejska, www.ec.europa.eu [10.03.2014], s. 31-33.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

obszarów miejskich poprzez zintegrowane strategie, ukierunkowane na gospodarcze, środowiskowe, klimatyczne i społeczne wyzwania obszarów miejskich; w poszczególnych miastach EFRR ma tworzyć synergię z Europejskim Funduszem Społecznym (EFS) w celu wspierania środków związanych z zatrudnieniem, edukacją, włączeniem społecznym i możliwościami instytucjonalnymi, zaplanowanych i wdrażanych w ramach zintegrowanej strategii;

- **kierunkowe finansowanie zintegrowanych działań** na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich: co najmniej 5 % środków z EFRR przyznanych każdemu państwu członkowskiemu należy zainwestować w zintegrowane działania na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych, a zarządzanie nimi i ich wdrażanie należy powierzyć miastom;
- **udoskonalone narzędzia do realizacji zintegrowanych działań**; dla miast szczególnie przydatnym narzędziem mogą być Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT), które pozwalają na zintegrowane podejście do zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich, finansowanych w ramach różnych funduszy i różnych programów operacyjnych na obszarze danego terytorium;
- **więcej możliwości rozwiązywania problemów miejskich**, objętych priorytetami inwestycyjnymi - cztery cele spośród jedenastu rozpisywane są na priorytety inwestycyjne specyficzne dla obszarów miejskich. Są to: strategie niskoemisyjne dla obszarów miejskich, poprawa środowiska miejskiego, zrównoważony transport, a także promowanie włączenia społecznego przez wspieranie rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich. Priorytety te powinny być uwzględnione w strategiach rozwoju poszczególnych miast.

Uwzględniając powyższe założenia polityki unijnej, również krajowe dokumenty strategiczne, takie jak: Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030 (KPZK 2030) oraz Krajowa strategia rozwoju regionalnego 2010–2020 (KSRR 2010–2020) w systemie zarządzania rozwojem Polski przyjmują koncepcję opartą o podejście ukierunkowane terytorialnie. Planowanie rozwoju poszczególnych terytoriów ma się odbywać poprzez pryzmat ich granic funkcjonalnych. Pozwala to na większą efektywność działań i skuteczniejszy dobór narzędzi polityki regionalnej¹¹. **KPZK 2030 wyróżnia cztery rodzaje miejskich obszarów funkcjonalnych: ośrodków wojewódzkich, w tym metropolitarnych, ośrodków regionalnych, ośrodków subregionalnych, a także ośrodków lokalnych.**

Celem strategicznym krajowej polityki miejskiej – zgodnie z zapisami dokumentu Założenia krajowej polityki miejskiej do 2020 roku – jest wzmocnienie zdolności miast i obszarów

---

11. Diagnoza i delimitacja Elckiego Obszaru Funkcjonalnego, EU-Consult Sp. z o.o., Elk 2013.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

zurbanizowanych do kreowania wzrostu gospodarczego i tworzenia miejsc pracy oraz poprawa jakości życia mieszkańców¹². **Cel ten dotyczy wszystkich kategorii miast i odzwierciedla ich rolę społeczno-gospodarczą w systemie współczesnej gospodarki, jak i potrzebę ich mieszkańców do życia w harmonijnym otoczeniu z dostępem do usług publicznych związanych z ochroną zdrowia, edukacją, administracją publiczną, turystyką i sportem czy usługami kultury.** Miasta mają być dobrym miejscem do życia, z którym mieszkańcy identyfikują się i w którym chcą mieszkać¹³.

Terytorialne podejście do rozwoju w Koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju 2030 wprowadziło określoną typologię obszarów funkcjonalnych. Dotychczas została przeprowadzona delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich – MOF OW. Trwają jeszcze prace nad kryteriami dla pozostałych obszarów funkcjonalnych wynikających z KPZK 2030. Założeniem jest, aby wszystkie obszary funkcjonalne zostały włączone w system zarządzania rozwojem, co obejmie działania planistyczne (prowadzenie analiz, opracowywanie planów zagospodarowania przestrzennego, studiów, strategii) oraz sferę realizacji (instrumenty prawne, finansowe, w tym środki UE)¹⁴.

Efektom nowej polityki regionalnej UE wdrażanej w Polsce są również nowe narzędzia finansowania rozwoju regionalnego. Co prawda regionalna pomoc finansowa w latach 2014 – 2020 będzie nadal oparta o regionalne programy operacyjne, ale w ich ramach pojawi się nowy instrument finansowy w postaci Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT). Zadaniem ZIT-ów będzie wspieranie rozwoju miast i ich obszarów funkcjonalnych. Powstanie ZIT-u dla wyodrębnionego terytorialnie obszaru jest uzależnione od powstania wspólnego dla niego planu działań, czyli strategii ZIT. Przepisy unijne i krajowe nie formują jednak zasad delimitacji obszaru objętego ZIT-em. Rząd Polski w Założeniach do Umowy Partnerstwa przyjętych w styczniu 2013 r. określił, że Zintegrowane Inwestycje Terytorialne będą na obszarze 18 miast wojewódzkich oraz dopuścił możliwość ich tworzenia w innych miastach o znaczeniu regionalnym i subregionalnym wraz z ich obszarami funkcjonalnymi¹⁵.

Miasto Ełk, będące ośrodkiem subregionalnym, stanowi centrum wschodniej części Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Mając na uwadze powyższe uwarunkowania

---

12. Założenia krajowej polityki miejskiej do roku 2020, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2013, s. 16, www.mrr.gov.pl [10.03.2014].

13. Tamże, s. 17.

14. Diagnoza i delimitacja Ełckiego Obszaru Funkcjonalnego, EU-Consult Sp. z o.o., Ełk 2013; Krajowa strategia rozwoju regionalnego 2010–2020: regiony, miasta, obszary wiejskie, MRR, Warszawa 2010.

15. Por. www.boleslawiec.eu [12.10.2013], Zasady realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce, Warszawa 2013, www.mir.gov.pl [10.03.2014].

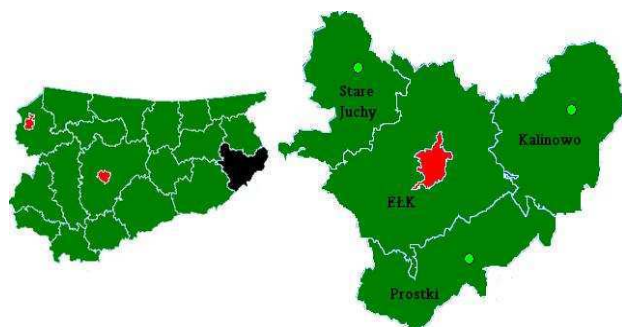

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

zewnątrzne, związane z realizacją polityki rozwoju regionalnego kraju, miasto Ełk podjęło decyzję o zawarciu Umowy Partnerstwa o wspólnym przedsięwzięciu przygotowania dokumentów strategicznych dla Ełckiego Obszaru Funkcjonalnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego z Gminami: Ełk, Kalinowo, Stare Juchy, Prostki oraz z Powiatem Ełckim¹⁶.

W pierwszym etapie realizacji projektu przeprowadzono diagnozę i delimitację Ełckiego Obszaru Funkcjonalnego zgodnie z podejściem metodologicznym ujętym w KPZK 2030. W wyniku przeprowadzonej pod koniec 2013 roku delimitacji ustalono, że granice Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Ełk tworzą: Miasto Ełk wraz z Gminą Ełk. Obszar ten oddziałuje funkcjonalnie na pozostałe gminy Powiatu Ełckiego: Kalinowo, Prostki i Stare Juchy, tworząc wraz z nimi Ełcki Obszar Funkcjonalny (EOF).

Rys. 4. Ełcki Obszar Funkcjonalny na tle Województwa Warmińsko-Mazurskiego

Źródło: bip.warmia.mazury.pl [10.05.2014].

Ełcki Obszar Funkcjonalny obejmuje zatem obszar całego Powiatu Ełckiego (rysunek 4). Położony jest we wschodniej części Województwa Warmińsko-Mazurskiego graniczy od północy z Powiatem Oleckim i Suwalskim, od zachodu z Powiatem Giżyckim i Piskim, od wschodu z Augustowskim i od południa z Grajewskim. Głównym ośrodkiem kumulującym czynniki wzrostu obszaru funkcjonalnego jest Miasto Ełk, określane w KPZK 2030 jako ośrodek subregionalny (miasto o liczbie mieszkańców od 50.000 do 100.000). Podobnie jak w innych ośrodkach subregionalnych w Polsce, w strefie wokół miasta (w szczególności na obszarze Gminy Ełk) wzrasta intensywność osadnictwa, a struktura gospodarki ulega zróżnicowaniu w efekcie rozwoju funkcji pozarolniczych – produkcyjnych i usługowych oraz mieszkaniowych. Na obszarze EOF obserwuje się duże dysproporcje w dostępie do infrastruktury i usług publicznych, zarówno pomiędzy obszarem Miasta Ełk i gmin wiejskich,

¹⁶ Umowa Partnerstwa o wspólnym przedsięwzięciu „Przygotowanie dokumentów strategicznych dla Ełckiego Obszaru Funkcjonalnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego”.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

jak również w obrębie obszaru wiejskiego. Ełcki Obszar Funkcjonalny nie jest traktowany w KPZK 2030 jako obszar zagrożony procesem depopulacji. Widoczne jest jednak oddziaływanie obszaru miejskiego oraz podmiejskiego (Gminy Ełk) na procesy migracyjne wewnątrz obszaru funkcjonalnego, czyli migracje z gmin wiejskich do miasta i na obszar podmiejski¹⁷.

Biorąc pod uwagę, że w rozwoju produktów lokalnych EGO szczególny nacisk został położony na potencjał rozwojowy sektora turystyki, dokonano również przeglądu wspólnych dla tego obszaru dokumentów:

- przygotowanej w roku 2003 Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Obszaru Funkcjonalnego EGO do roku 2013 wraz z planami operacyjnymi i Koncepcji Rozwoju Markowych Produktów Turystycznych na terenie obszaru Funkcjonalnego EGO do roku 2013¹⁸;
- przygotowanych w ramach platformy współpracy EGO SA w latach 2010-2012: analizy rynku i ruchu turystycznego Polski Północno – Wschodniej, ekspertyzy w zakresie możliwości tworzenia i rozwoju wspólnego produktu turystycznego na terenie Polski Północno – Wschodniej wraz z programem marketingowym oraz planem operacyjnym, ekspertyzy w zakresie potencjału inwestycyjnego Polski Północno – Wschodniej.

Strategia Rozwoju Produktów Lokalnych stanowi z jednej strony kontynuację dotychczasowej myśli strategicznej dla obszaru funkcjonalnego EGO, a z drugiej jest spójna z założeniami wymienionych dokumentów strategicznych na przyszły okres programowania, w szczególności w zakresie:

- wizji rozwoju regionu;
- układu priorytetów rozwoju, głównych celów rozwojowych oraz większości celów operacyjnych
- przeprowadzonej analizy trendów oraz określonych scenariuszy rozwoju regionu;
- obszarów strategicznej interwencji (OSI);
- inteligentnych specjalizacji Warmii i Mazur.

Ważnym założeniem strategii jest dążenie do koncentracji tematycznej planowanych działań, dlatego nie jest rozbudowana liczba celów operacyjnych, aby działania były maksymalnie

---

¹⁷ Diagnoza i delimitacja Ełckiego Obszaru Funkcjonalnego, EU-Consult Sp. z o.o., Ełk 2013.

¹⁸ Polska Agencja Rozwoju Turystyki, Warszawa, grudzień 2003.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

ukierunkowane na efekt, a strumienie finansowe były racjonalnie zarządzane na poziomie regionu i nie ulegały nadmiernemu rozpraszaniu.

WSPÓŁPRACA PONADREGIONALNA

Obszar funkcjonalny EGO – Suwalszczyzna (województwa warmińsko-mazurskie i podlaskie) - obszar funkcjonalny EGO, położony na wschodnim skraju województwa warmińsko-mazurskiego, graniczy bezpośrednio z województwem podlaskim, a dokładnie z powiatem grajewskim i Suwalszczyzną, znajdującą się na skraju tego województwa. Wskazana lokalizacja EGO powoduje, że na rozwój tego obszaru i jego produktów będzie miała istotny wpływ współpraca ponadregionalna (minimum w ramach dwóch województw).

Biorąc pod uwagę, że współczesny konsument usług i produktów jest bardzo mobilny i nie zwraca większej uwagi na granice administracyjne, ważne jest planowanie możliwości wzbogacenia oferty o przylegające do obszaru EGO terytoria. Daje to dodatkowe korzyści z wzajemnej promocji i możliwości rozszerzenia rynku konsumentów pochodzących z terytoriów sąsiedzkich.

Przy planowaniu współpracy ponadregionalnej niezbędne jest uwzględnienie dotychczas podejmowanych wspólnych działań obu obszarów. Planowane przedsięwzięcia prorozwojowe, bądź promocyjne powinny w swej logice być komplementarne do innych, realizowanych już projektów. Powinny rozszerzać ich zakres, wzmacniać oddziaływanie, zwracając szczególną uwagę na aktywizowanie przedsiębiorczości wśród członków lokalnych społeczności, rozwijających produkty lokalne, działających w branży turystycznej, bądź przemysłach kreatywnych.

Najważniejszymi, wspólnymi i kompleksowymi przedsięwzięciami obszaru EGO i Suwalszczyzny, realizowanymi w ostatnich latach były: Platforma Współpracy EGO SA (miasto Ełk jako podmiot prowadzący projekt) i Turystyczna Sieć Współpracy – Klaster „Suwalszczyzna-Mazury” (Suwalska Izba Rolniczo-Turystyczna jako podmiot prowadzący projekt).

Przedmiotem pierwszego projektu była budowa stałej i trwałej struktury współpracy w Polsce Północno – Wschodniej - Platformy Współpracy EGO SA na rzecz rozwoju społeczno - gospodarczego¹⁹. W ramach projektu zbudowano Partnerstwo, w skład którego

---

¹⁹ www.egosa.org

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

weszły samorządy terytorialne, a mianowicie: Miasto Ełk, Gmina Olecko, Gmina Gołdap, Gmina Miasto Augustów oraz Miasto Suwałki. Struktura Partnerstwa została rozbudowana w ostatecznej fazie realizacji projektu o partnerów społecznych, gospodarczych oraz publicznych a także uczelnie, które są bardzo ważnym podmiotem w rozwoju społeczno – gospodarczym. Pomiędzy Partnerami zostało podpisane Porozumienie na rzecz rozwoju społeczno – gospodarczego obszaru EGO SA. Obszar projektu EGO SA nazwany pierwszymi literami miast obejmuje część województwa warmińsko – mazurskiego: Miasto Ełk, Gminę Gołdap oraz Gminę Olecko, a także część województwa podlaskiego: Miasto Suwałki oraz Augustów.

Partnerstwo realizowało działania na rzecz rozwoju społeczno – gospodarczego obszaru EGO SA , w szczególności w dziedzinie turystyki. Walory naturalne i antropogeniczne obszaru EGO SA predestynują ten obszar do rozwoju, promocji i sprzedaży oferty turystycznej. **Turystyka, traktowana jako jedna z najbardziej dochodowych gałęzi gospodarki, musi się opierać o produkty turystyczne, których najważniejszą cechą jest oryginalność, unikalność oraz odwołanie do bardzo konkretnych segmentów rynku.** Produkty mogą powstawać w oparciu o różnorodną infrastrukturę turystyczną i około turystyczną, w zależności od charakteru produktu. Proponowane w ramach partnerstwa produkty turystyczne opierają się o dotychczasową infrastrukturę i najważniejsze zasoby naturalne i kulturowe obszaru EGO SA. Takie podejście podkreśla **tożsamość obszaru oraz pozwala na rozpoczęcie procesu kreowania marki, służąc w dalszej perspektywie budowaniu przewagi konkurencyjnej.** Dalsze konsekwentne działania partnerskie na płaszczyźnie ponadlokalnej mogą przyczynić się do rozwoju prawdziwego przemysłu turystycznego, generującego dochody w budżetach samorządowych. Wpłynie to również na tworzenie nowych miejsc pracy oraz przyczyni się do aktywizacji lokalnej społeczności. Rozwój turystyki obszaru funkcjonalnego EGO SA powinien odbywać się w sposób racjonalny, zgodnie z polityką zrównoważonego rozwoju. Wykorzystywanie zasobów przyrodniczych i krajobrazowych powinno zostać dobrze powiązane z poszanowaniem zasad ochrony środowiska, które jest istotną podstawą atrakcyjności turystycznej regionu.

W ramach wspólnego projektu EGO SA zostały przygotowane: analiza rynku i ruchu turystycznego Polski Północno – Wschodniej, ekspertyza w zakresie możliwości tworzenia i rozwoju wspólnego produktu turystycznego na terenie Polski Północno – Wschodniej wraz z programem marketingowym oraz planem operacyjnym, ekspertyza

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

w zakresie potencjału inwestycyjnego Polski Północno – Wschodniej. Przygotowane dokumenty są ważną podstawą dla dalszego rozwoju Polski Północno – Wschodniej. Są one niezbędne aby monitorować potencjał obszaru EGO SA oraz planować możliwości wspólnego działania na rzecz rozwoju turystyki Polski Północno – Wschodniej. Projekt wpłynął pozytywnie na zwiększenie innowacyjności i konkurencyjności regionu. Stworzenie platformy współpracy pomiędzy obszarami miast Ełk, Gołdap, Olecko, Suwałki i Augustów stało się innowacyjnym rozwiązaniem w zakresie nowego podejścia do rozwoju lokalnego. Ekspertyzy, które zostały opracowane na rzecz rozwoju ponadregionalnego, są pierwszymi tego typu dokumentami na obszarze realizacji projektu i wpisują się w realizację strategii lokalnych oraz regionalnych. Badania i analizy rynku oraz ruchu turystycznego Polski Północno – Wschodniej zostały przeprowadzone przy użyciu innowacyjnych metod badawczych (Desk research, Focus Group Interview, CATI, PAPI, Omnibus). Opracowane dokumenty są dobrą bazą do opracowania i wdrożenia zintegrowanego systemu promocji, dystrybucji oferty turystycznej i inwestycyjnej regionu, przyczyniając się do podwyższenia konkurencyjności Północno – Wschodniej Polski.

Dla obszaru EGO SA zostały przygotowane także **materiały promocyjne i informacyjne: bilbordy, przewodniki turystyczne, ulotki, broszury**. Został nakręcony **film**, który promuje ten region w telewizji polskiej. W prasie ogólnopolskiej oraz regionalnej pojawiły się informacje na temat potencjału turystycznego pięciu miast: Ełk, Olecko, Gołdap, Augustów i Suwałki. Ponadto wymienione miasta Polski Północno – Wschodniej były promowane w Warszawie oraz Gdańsku. Wszystkie działania realizowane w ramach projektu przyczyniły się do wzrostu liczby turystów na obszarze EGO SA, co wiąże się z lepszym wykorzystaniem istniejącej bazy noclegowej, turystycznej oraz okołoturystycznej.

Działania podejmowane w Partnerstwie EGO SA, kontynuowane w ramach Turystycznej Sieci Współpracy – Klaster „Suwalszczyzna-Mazury”, przyczyniły się do efektywniejszego zagospodarowania niewykorzystanych możliwości Polski Północno – Wschodniej. W ramach tych przedsięwzięć nie tylko została zacieśniona współpraca samorządów, organizacji społecznych i branży turystycznej, ale również: zorganizowano szkolenia specjalistyczne i warsztaty dla branży turystycznej i przemysłów kreatywnych, wykonano szereg badań i analiz, opracowano ekspertyzy i koncepcje wspólnych produktów turystycznych, kulinarnych, a także w zakresie rękodzieła i pamiątek „Made in Suwalszczyzna Mazury” /informacje szczegółowe można znaleźć na stronach: www.egosa.org, www.krainajacwingow.pl/. Podjęto także szereg działań promocyjnych na skalę ogólnopolską

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

i opracowano internetowe narzędzia promocji i planowania podróży www.planer-turystyka.pl. Powyższe przedsięwzięcia są doskonałą bazą do dalszej współpracy ponadregionalnej obu obszarów oraz rozwoju lokalnych, sieciowych i ponadregionalnych produktów turystycznych.

Dostrzegając rangę dotychczasowej współpracy ponadregionalnej obszaru EGO i Suwalszczyzny oraz jej pozytywny wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy regionów, dalsza współpraca została usankcjonowana w strategiach rozwoju obu województw. Strategia rozwoju województwa Podlaskiego do roku 2020, w rozdziale pn. „Kluczowe zagadnienia ponadregionalne” zawiera podrozdział „Relacje z województwem warmińsko-mazurskim”, zawierający konkretne zapisy współpracy²⁰. W strategii stwierdzono, że:

„należy dążyć do pogłębiania kooperacji społeczno-gospodarczej, jaką już dziś obserwujemy między północną częścią województwa podlaskiego oraz wschodnią częścią Warmii i Mazur (Suwałki, Augustów, Ełk, Gołdap, Olecko). Tu możliwe są dalsze prace nad produktami turystycznymi, włączając możliwości partnerstwa i zainteresowania ze strony zagranicznych sąsiadów obu województw. Ponadto sferą zaniedbaną są powiązania komunikacyjne między województwami, które są obecnie barierą rozwoju dla nawiązanych już form współpracy w zakresie produkcji mleczarskiej czy budowy jachtów. Oba województwa charakteryzują się podobnymi problemami wynikającymi ze specyfiki granicy zewnętrznej UE. Dlatego wymiana doświadczeń mogłaby przynieść efekt synergii, z którego skorzystałoby każde z tych województw”²¹.

Usankcjonowanie współpracy w zapisach strategii pozwala na korzystanie ze środków regionalnych obu województw przy podejmowanych wspólnych przedsięwzięć.

Polska Wschodnia - kolejną ważną płaszczyzną współpracy będzie **kontynuowanie wspólnych przedsięwzięć w ramach województw Polski wschodniej**, możliwych do wsparcia finansowego w ramach Programu Operacyjnego Polska Wschodnia. W kończącej się perspektywie finansowej 2007-2013 obszar funkcjonalny EGO pozyskiwał już środki z tego programu na rozwój infrastruktury i turystyki oraz na działania promocyjne (m.in. na projekt Platformy Współpracy EGO SA). Środki tego programu będą dalej wspierać wspólne

---

20. Strategia rozwoju województwa podlaskiego do roku 2020, Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego, Białystok 2014.

21. Tamże, s. 58.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

inicjatywy, w tym te z zakresu turystyki, rozwoju produktów lokalnych i promocji. Szczególny nacisk będzie położony na formę współpracy jaką jest klastery i inicjatywy klastrowe. Obszar funkcjonalny EGO prowadzi już współpracę w formule klastra (TSW – Klaster Suwalszczyzna-Mazury), stąd posiadanie historii i doświadczenia w tym zakresie, będzie niewątpliwie wartością dodaną przy ubieganiu się o dofinansowanie kolejnych projektów z Programu Operacyjnego Polska Wschodnia.

Współpraca Transgraniczna Litwa-Polska 2014-2020 – obszar funkcjonalny EGO ze względu na położenie w obszarze oddziaływania tego programu będzie mógł czerpać dalsze korzyści ze współpracy transgranicznej i europejskich programów finansowych z nią związanych. Już na etapie przygotowania programu były zgłaszane z EGO wstępne koncepcje projektów turystycznych z wykorzystaniem walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego tego terenu.

Projekt Programu Współpracy Transgranicznej Litwa-Polska 2014-2020 zawiera m.in. następujący cel Priorytetu Inwestycyjnego „Ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego”, służący rozwojowi produktów lokalnych. Na obszarze objętym programem występują wyjątkowe zasoby dziedzictwa naturalnego, historycznego i kulturowego. Powinny one w istotnym stopniu przyczyniać się zarówno do zapewnienia wysokiej jakości życia dla mieszkańców pogranicza jak i przyciągnięcia do tego obszaru turystów. Dlatego niezbędne jest kontynuowanie współpracy transgranicznej w obszarze turystyki i rozwoju produktów lokalnych, w szczególności opartych na walorach dziedzictwa kulturowego i naturalnego.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

6. DIAGNOZA STRATEGICZNA (SYNTEZA)

Rozdział ten stanowi syntetyczną ocenę obszaru funkcjonalnego EGO i jego otoczenia w odniesieniu do sformułowanej wizji rozwojowej w obrębie produktów lokalnych, zaplanowanej koncepcji płaszczyzn rozwoju oraz założonych dziedzin strategicznych. Poniższy wybór informacji ma na celu wskazanie najistotniejszych cech obszaru oraz zjawisk w jego otoczeniu, które będą determinowały rozwój produktów lokalnych w najbliższym latach.

UWARUNKOWANIA PRZESTRZENNE I HISTORYCZNE

Na obszar funkcjonalny EGO, składają się tereny powiatów: etckiego, gołdapskiego i oleckiego. Region mieści się w granicach kilku jednostek fizyczno-geograficznych. Całość znajduje się w podprowincji Pojezierza Bałtyckiego, należąc do makroregionów Pojezierza Mazurskiego (Kraina Węgorapy, Pojezierze Etckie, Wzgórza Szeskie) oraz Pojezierza Litewskiego (Pojezierze Zachodniosuwalskie, Puszcza Romincka).

Współczesny obraz powierzchni obszaru EGO ukształtował się pod wpływem ostatniego zlodowacenia (14-8 tysięcy lat temu) i przekształca się od początku epoki polodowcowej (holocenu) do dzisiaj. Krajobraz EGO posiada młodą, wyrazistą rzeźbę morenową i bogatą sieć hydrograficzną: rzeki, strumienie, ciekły, rynny i misy jezior. Jeziora są najbardziej charakterystycznymi i cennymi formami, jakie utworzyły się wskutek działania lodowca i wód roztopowych. Różnią się one między sobą kształtem, linią brzegu, budową dna, głębokością, wielkością, żyznością itd. Jest to również obszar, który posiada niezwykle bogactwo fauny i flory oraz interesujące dziedzictwo kulturowe, wynikające z burzliwej historii tych ziem.

Tereny obszaru funkcjonalnego EGO są krainą o bardzo bogatej historii. Ślady życia człowieka na tym terenie sięgają czasów sprzed naszej ery. Do XIII wieku obszar ten zamieszkiwały pruskie plemiona Jaćwingów. Tereny te były systematycznie podbijane przez Zakon Krzyżacki od momentu jego sprowadzenia w 1226 r. aż do początku XIV w. Historia nie szczędziła tragedii temu regionowi Polski – tereny EGO były nękane przez wojny, pożary, zarazy i epidemie. Po wojnie trzynastoletniej (1454-1466 r.), wygranej przez Polskę, część terytorium państwa zakonnego została przyłączona do Korony (Pomorze Gdańskie, Ziemia Chełmińska i Warmia). Pozostała część uległa w 1525 r. sekularyzacji (w ramach ogólnoeuropejskiego nurtu reformacyjnego), w wyniku, czego powstały Prusy Książęce, pod panowaniem władcy z dynastii Hohenzollernów, które były lennem Rzeczypospolitej. Prusy Książęce stały się częścią utworzonego w 1701 r. Królestwa Pruskiego. Od tego momentu aż

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

do 1945 r. terytorium to było częścią państwa niemieckiego w jego różnych formach prawno-ustrojowych. Dużych szkód obszar doznał również w wyniku działań I wojny światowej. Po II wojnie światowej obszar Prus Wschodnich został podzielony między Rzeczpospolitą Polską a Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich. Panowanie krzyżackie i pruskie, negatywnie interpretowane w polskiej historiografii, przyniosło tym ziemiom znaczący rozwój cywilizacyjny: lokację miast, rozwój sieci drogowej, nowoczesny system wymiany handlowej i organizacji państwowej. Doświadczenia II wojny światowej i najnowsza historia tych ziem zaowocowały zniszczeniem znacznej części substancji zabytkowej. Mimo tego ziemie te pozostały nadal skarbnicą kultur kolejno zamieszkujących je zbiorowości. Dzisiejszy obraz Regionu EGO pokazuje zgodną koegzystencję różnych grup narodowościowych, które funkcjonując obok siebie przez szereg lat, zdołały wypracować unikalną kulturę, będącą wypadkową tradycji tego obszaru oraz zwyczajów przybyłej ludności.

DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA

Ocena aktualnego stanu spójności przestrzennej całego województwa warmińsko-mazurskiego z otoczeniem oraz spójności wewnętrznej²² wskazuje, że **region wciąż należy do obszarów o najmniejszej dostępności komunikacyjnej w Europie**. Wschodnia część, w której znajduje się teren EGO, to obszary o ekstremalnie niskiej dostępności (zgodnie z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego, Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie 2010-2020 – **czas dojazdu samochodem do stolicy regionu znacząco przekracza 90 min.**). Duża liczba gmin charakteryzuje się najdłuższym czasem dojazdu do Warszawy. Jest to m.in. konsekwencją faktu, że gęstość dróg utwardzonych w regionie jest najniższa w Polsce. **Niezadawalający stan podstawowej infrastruktury drogowej stanowi nadal najistotniejszą barierą rozwoju regionalnej gospodarki, upośledzając jej konkurencyjność oraz wpływa negatywnie na warunki życia ludności**. Najważniejsze korytarze transportowe województwa (droga ekspresowa nr 7 i droga krajowa nr 16) są częścią Transeuropejskich Sieci Transportowych. Gminy zlokalizowane wzdłuż nich należą do najbardziej konkurencyjnych w regionie. W celu umożliwienia rozprzestrzeniania impulsów rozwojowych, generowanych na tym obszarze, istotne jest powiązanie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z tymi drogami. Ponadto istotne będą powiązania drogowe zwiększające obszar oddziaływania we wschodniej części województwa korytarza Via Baltica (TEN-T).

---

²² RPO WiM 2014-2020/projekt, Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, 8 kwietnia 2014.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Słabą dostępnością transportową charakteryzują się obszary położone wzdłuż granicy z Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej, co zmniejsza możliwości czerpania korzyści wynikających ze współpracy transgranicznej, jakie otworzyło wejście w życie umowy o małym ruchu granicznym. Natężenie ruchu w pasie przygranicznym w ostatnim roku wzrosło nawet kilkukrotnie.

Duża liczba gmin województwa ma także najdłuższy w skali kraju czas dojazdu do miastopowiatowego, dlatego konieczna jest realizacja projektów skracających czas podróży, co w rezultacie zwiększy dostępność usług publicznych.

Połączenia drogowe obszaru EGO

Na terenie obszaru EGO jest zlokalizowany ważny węzeł komunikacji samochodowej:

- **droga krajowa nr 16:** Dolna Grupa – Grudziądz– Iława – Ostróda – Olsztyn – Mrągowo – Ełk – Augustów,
- **droga krajowa nr 65:** granica państwa – Gołdap – Olecko – Ełk – Grajewo – Mońki - Białystok – Bobrowniki – granica państwa,
- **droga wojewódzka nr 656:** Staświny – Zelki – Ełk
- **droga wojewódzka 667** relacji Nowa Wieś Ełcka – Biała Piska
- **droga wojewódzka 661** relacji Cimochoy – Kalinowo
- **droga wojewódzka 653 relacji** Olecko – Bakalarzewo – Suwałki
- **droga wojewódzka 655 relacji** Olecko – Wieliczki – Raczki
- **droga wojewódzka 652 relacji** Kowale Oleckie – Filipów – Suwałki
- **droga wojewódzka 651 relacji** Gołdap – Dubeninki – Szypliszki

Obecnie na etapie projektowania jest odcinek drogi ekspresowej S61 Via Baltica Szczuczyn – Nowa Wieś Ełcka – Kalinowo – Raczki.

Sieć lokalną tworzą przede wszystkim drogi powiatowe o nawierzchni twardej na poziomie ok. 50%, podobnie drogi gminne z przewagą nawierzchni gruntowej – 43,41%.

Największe obciążenie ruchem samochodowym przypada na odcinek Ełk – przejście graniczne w Gołdapi, gdzie krzyżują się dwie drogi krajowe DK nr 16 i DK nr 65. Na uwagę zasługuje fakt, że w ostatnich dwóch latach oddano do użytku obwodnice trzech miast obszaru EGO (Ełku, Gołdapi i Olecka), co znacznie poprawia bezpieczeństwo i płynności ruchu drogowego.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Ważne dla poprawy dostępności komunikacyjnej obszaru EGO jest planowany przebieg przez jego obszar drogi ekspresowej „Via Baltica” – najważniejszego szlaku komunikacyjnego łączącego kraje skandynawskie z Europą Środkowo-Wschodnią. Planowana droga będzie prowadziła z Warszawy do granicy z Litwą i dalej połączeniem lądowo – morskim do Finlandii.

Połączenia wewnątrz obszaru zapewniają zarówno autobusy PKS, jak i prywatni przewoźnicy. Oprócz połączeń regionalnych PKS, prywatne firmy przewozowe zapewniają bezpośrednie połączenie z Warszawą, Białymstokiem, Łomżą, Suwałkami, Piszem, Giżyckiem, Augustowem, Grajewem.

Stan transportu publicznego w obrębie obszaru EGO należy uznać za niedostateczny. Brak jest przede wszystkim wystarczającej liczby połączeń pomiędzy poszczególnymi miejscowościami gminnymi i większymi wsiami. Połączenia nie realizują również potrzeb mieszkańców z uwagi na samą ich ilość - kursy przeważnie odbywają się rano i wieczorem, w okresie pozaszkolnym ich ilość jest ograniczona. Ponadto **tabor autobusowy wymaga wymiany na bardziej ekologiczny**, większość autobusów ma powyżej 10 lat.

Od czasu wprowadzenia przez rządy: polski i rosyjski umowy o małym ruchu granicznym obserwuje się zdecydowany wzrost aktywności w strefie przygranicznej. W 2012 r. wydano ponad 62% więcej zezwoleń na przekraczanie granicy, niż w roku 2011. **Obecnie na obszarze EGO Ełk nie jest objęty małym ruchem granicznym**, stąd nie może w pełni wykorzystać swojego położenia geograficznego w celu zachęcania do przyjazdu obywateli Federacji Rosyjskiej. Zatem jednym z ważnych problemów tego obszaru jest podjęcie działań politycznych w kierunku włączenia obszaru Ełckiego do małego ruchu granicznego. Dzięki temu, a także dzięki planowanym w najbliższej przyszłości sprawnym połączeniom z Kaliningradem, realizowane w mieście i okolicy inwestycje w sferze handlu, usług i turystyki, mogłyby stać się atrakcyjnym celem przyjazdów Mieszkańców Obwodu Kaliningradzkiego.

Połączenia kolejowe

Stopień rozwoju infrastruktury transportu kolejowego na obszarze EGO, podobnie jak i na obszarze całego województwa warmińsko-mazurskiego, jest niewystarczający. **Gęstość linii kolejowych należy do najniższych w Polsce a stan techniczny**

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

eksploatowanych linii jest średni lub zły, ponadto odnotowuje się znaczący spadek długości linii eksploatowanych.

Region potrzebuje podniesienia konkurencyjności kolei względem innych środków transportu zarówno poprzez uatrakcyjnienie taboru jak i inwestycji w szeroko pojętą infrastrukturę związaną z koleją. Najważniejszy węzeł kolejowy na tym obszarze znajduje się w Ełku, będącym subregionalnym ośrodkiem wzrostu:

- **linia Poznań – Ława – Olsztyn – Korsze – Skandawa – Czarniachowski,**
- **linie: Białystok – Korsze i (II-rzędna) Korsze – Głomno – Kaliningrad,**

stanowiące dla Polski Północnej połączenie pomiędzy Obwodem Kaliningradzkim a Białymstokiem. Trasy Białystok – Korsze i Korsze – Ława – Poznań są ważnymi liniami w połączeniach międzynarodowych, krajowych i międzyregionalnych.

Taka lokalizacja obszaru EGO daje możliwości rozwijania działalności związanych z transportem i logistyką, pod warunkiem, że poprawi się znacząco istniejąca infrastruktura komunikacyjna. **Obecny poziom dostępności komunikacyjnej jest bardzo niski i generuje utrudnienia, zwłaszcza w rozwoju turystyki.**

Dworzec pasażerski, główny dla obszaru EGO, zlokalizowany jest na terenie Ełku. Stan infrastruktury kolejowej można uznać za przeciętny. Dotyczy to zarówno obiektów dworcowych, jak i linii kolejowej. Stan linii kolejowych przekłada się na dopuszczalną prędkość pociągów, a ta na atrakcyjność tego środka lokomocji. Stopniowe wygaszanie pasażerskich przewozów osobowych na liniach lokalnych pogarsza dostępność komunikacyjną i konkurencyjność obszaru w stosunku do innych subregionów. Szansą na odwrócenie niekorzystnych zmian jest modernizacja linii kolejowych z wykorzystaniem zewnętrznych źródeł finansowania. **Ełk został wymieniony w Krajowym Planie Transportowym jako potencjalny punkt postojów handlowych, na którym występuje powiązanie z innymi środkami publicznego transportu zbiorowego i który może pełnić funkcję zintegrowanego węzła przesiadkowego.**

Drogi wodne

Na terenie EGO nie ma aktualnie dróg wodnych umożliwiających żeglugę. **Trwają prace nad projektem szlaku wodnego, który ma połączyć Wielkie Jeziora Mazurskie z Kanałem Augustowskim.** Droga ta przebiegałaby od jeziora Kraksztyn, przez Druglin,

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

j. Guzki, j. Lepaki, j. Sunowo, rzekę Legę, po jeziora Rajgrodzkie. Dałaby ona szczególnie nowe możliwości rozwoju turystyki.

Natomiast znaczący szlak wodny znajduje się w sąsiedzkiej części Mazur – w Krainie Wielkich Jezior Mazurskich. Jest ona nie tylko niezwykle bogata pod względem przyrodniczym, pełna historycznych zabytków lecz również chętnie odwiedzana przez miłośników sportów wodnych, wędkarstwa i rekreacji. Szlak żeglowny Wielkich Jezior Mazurskich to największy

i najpopularniejszy szlak żeglugi śródlądowej w Polsce, jego łączna długość to 127 km. Obejmuje szereg jezior połączonych ze sobą systemem kanałów i śluz. Szacuje się, że w najbardziej atrakcyjnych miesiącach sezonu żeglarskiego każdego dnia na tych jeziorach przebywa ok. 12.000 jednostek pływających i ok. 60.000 osób, które trzeba obsłużyć i zapewnić bezpieczeństwo.

Łącznie województwo warmińsko-mazurskie dysponuje ok. 2600 jezior oraz wodami morskimi Zalewu Wiślanego. Stąd znaczna część gospodarki jest związana z wodą, a **wśród zidentyfikowanych inteligentnych specjalizacji regionu znalazła się „ekonomia wody” obejmująca np. transport wodny, produkcja jachtów i łodzi motorowych, usługi skutnicze, portowe, pracownie żeglarskie, usługi sternicze, czartery jachtów i łodzi, szkolenia żeglarskie, całe otoczenie wypoczynku nad jeziorami (hotele, gastronomia, animacja, spa & wellnes, uzdrowiska).** Inwestycje w infrastrukturę śródlądowych dróg wodnych, w tym małych portów i przystani, są zatem istotnym czynnikiem rozwoju działalności skupionych wokół ww. inteligentnej specjalizacji województwa i zwiększania jego konkurencyjności.

Transport lotniczy

Utworzenie lotniska lokalnego w obszarze EGO jest kluczową sprawą dla rozwoju całego subregionu. Koncepcja jego powstania opiera się głównie o klientów z sektora biznesowego i turystycznego. **W planach jest budowa lotnisk, przystosowanego do przyjmowania samolotów 50-80 osobowych w formule partnerstwa samorządowo – prywatnego.** Jeśli dojdzie ona do skutku, niezbędna będzie poprawa i usprawnienie infrastruktury komunikacji miejskiej i drogowej. Obecnie na terenie Województwa Warmińsko-Mazurskiego w miejscowości Szymany (/k Olsztyna) planowana jest budowa lotniska regionalnego. Zgodnie z prognozami będzie ono obsługiwało 57 tys. pasażerów rocznie, a w ciągu 20 lat ma nastąpić wzrost do 731 tys. rocznie. Początkowo liczba operacji

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

lotniczych, startów i lądowań ma wynosić 5,6 tys. rocznie (po dwóch dekadach ma osiągnąć 17 tys. rocznie). Koszty budowy lotniska mają wynieść około 200 mln zł (z czego unijne dofinansowanie może sięgać 76%). Powstające koło Olsztyna lotnisko zostanie połączone z ośrodkami subregionalnymi województwa (Ełkiem i Elblągiem) bezpośrednimi połączeniami kolejowymi (Ełk-Szymany). Usprawni to znacząco możliwość szybkiego przemieszczania się zarówno turystów, przedsiębiorców, jak i mieszkańców na obszar EGO.

CHARAKTERYSTYKA JEDNOSTEK ADMINISTRACYJNYCH OBSZARU EGO

Powiat Gołdapski

Utworzony został w 2002r. w wyniku podziału powiatu Olecko-Gołdapskiego. Od północy graniczy z Obwodem Kaliningradzkim, a od wschodu z woj. podlaskim. Powierzchnia Powiatu zajmuje obszar 77 189 ha²³. Ludność zamieszkująca region to ponad 27 450 osób. Lasy stanowią ponad 31% powierzchni powiatu i zajmują obszar ok. 24 500 ha, z kolei 27 jezior Pojezierza Mazurskiego zajmuje 1,2% terytorium. W skład Powiatu Gołdapskiego wchodzi: miasto i gmina Gołdap, gmina Dubeninki i gmina Banie Mazurskie.

Gmina Miasto Gołdap jest jedyną gminą uzdrowiskową w województwie, na co wpłynęła czystość powietrza oraz wysoka jakość wód gruntowych. W Parku Zdrojowym znajduje się pijalnia wód mineralnych, natomiast w jej sąsiedztwie funkcjonują tężnie solankowe. Gmina Miasto Gołdap zajmuje powierzchnię 36 164 ha (w tym miasto 1 720 ha), a zamieszkuje ją ok. 20 396 mieszkańców (w tym miasto 13 641). Jest ona ośrodkiem turystyczno-wypoczynkowym, leżącym na skraju Garbu Szeskiego, nad rzeką Gołdapą, w pobliżu granicy z Rosją, gdzie rozciąga się Puszcza Romincka z Parkiem Krajobrazowym. Znajduje się tu pięć rezerwatów przyrody. Wiejska część gminy Gołdap posiada znakomite warunki przyrodniczo-geograficzne do prowadzenia działalności agroturystycznej. W Gołdapi znajduje się wieża ciśnień pełniąca funkcję punktu widokowego. W pobliżu Gołdapi mieści się Góra Gołdapska (272 m n.p.m.), z największym w województwie ośrodkiem sportów zimowych²⁴. Gołdap posiada status miasta „Slow City”, czyli międzynarodowej sieci miast, które pracują nad poprawą jakości życia ich społeczności.

Gmina Banie Mazurskie zajmuje powierzchnię 205 km², licząc ponad 4500 mieszkańców w 56 wsiach, z czego duża część ludności to Ukraińcy. Gmina jest centrum społeczno-kulturalnym mniejszości ukraińskiej w Polsce, istnieje tu parafia greko-katolicka

---

23. www.egoturystyka.pl

24. www.egoturystyka.pl

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

(1 200 wiernych), a swoją siedzibę mają Zarząd Główny Ukraińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego i koła Związku Ukraińców w Polsce. Banie Mazurskie to gmina rolnicza, leżąca w krainie Mazur Garbatych, na skraju Puszczy Boreckiej. Centrum gminy znajduje się w pobliżu jeziora Mamry. Przez jej terytorium przepływają rzeki: Gołdapa i Węgorapa połączone Kanałem Brożajckim. Malownicze szlaki wśród lasów, wzdłuż rzek, służą turystyce pieszej i rowerowej, a rozwój bazy noclegowej związany jest głównie z kwaterami wiejskimi²⁵.

Gmina Dubeninki o powierzchni 205,18 km² liczy ponad 3 tys. mieszkańców. Północna część regionu pokrywa się z odcinkiem Obwodu Kaliningradzkiego. Przy wschodnim krańcu tego odcinka znajduje się tzw. trójstyk, w którym zbiegają się granice Polski, Rosji i Litwy. Gminę tworzą malownicze pejzaże urozmaicone wzgórzami i dolinami, a krajobraz wzbogacają: jeziora czyste i rybne oraz liczne rozlewiska, będące siedzibą bobrów oraz kompleks Puszczy Rominckiej, który obejmuje prawie 30% obszaru gminy. Gmina Dubeninki jest idealnym miejscem do uprawiania aktywnej turystyki, dzięki sieci szlaków pieszych i rowerowych oraz licznym ścieżkom historyczno-przyrodniczym i dydaktycznym o różnorodnej tematyce. Największą, znaną atrakcją regionu stanowią blisko 40 metrowej wysokości i 200 metrowej długości wiadukty kolejowe w Stańczykach²⁶.

Powiat Olecki

Zajmuje powierzchnię 874 km² i skupia 34 959 mieszkańców. Lasy zajmują 18,2% powierzchni gminy, natomiast akweny wodne prawie 5%. Obszar powiatu leży na wschodnich krańcach Pojezierza Mazurskiego, na szlaku łączącym Dolinę Wielkich Jezior Mazurskich z Pojezierzem Suwalsko-Augustowskim, w obrębie trzech mezoregionów: Pojezierza Ełckiego, Pojezierza Zachodnio-Suwalskiego i Garbu Szeskiego, w dorzeczu rzeki Legi i Ełk. Od północnego zachodu otaczają powiat leśne masywy Puszczy Boreckiej. W granicach administracyjnych powiatu znajdują się gminy: Kowale Oleckie, Świętajno, Wieliczki, miasto i gmina Olecko²⁷.

Gmina Kowale Oleckie liczy prawie 5400 mieszkańców i zajmuje obszar 251,61 km², z czego użytki leśne stanowią 35%. Najbardziej charakterystycznym elementem gminnego krajobrazu są Wzgórza Szeskie z Szeską Górą (309 m n.p.m.). Od wschodu teren gminy pokrywa kompleks Puszczy Boreckiej z licznymi jeziorami, których urok podnosi kilka

---

25. www.ego.mazury.pl

26. <http://wrota.warmia.mazury.pl>

27. www.powiat.olecko.pl

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

zalesionych wysp. Na obszarze gminy występują 3 rezerwaty przyrody. Do najcenniejszych atrakcji turystycznych zaliczyć należy zabytki gminne, a wśród nich zbudowany w 1719 r. ewangelicki kościół w Szarejkach²⁸.

Gmina Świętajno zajmuje obszar 215 km², z czego 57 km² stanowią lasy, 16 km² jeziora i rzeki, a 70% gminy objęta jest obszarem krajobrazu chronionego. Terytorium zamieszkuje ok. 4000 mieszkańców. Teren sprzyja uprawianiu turystyki aktywnej. Prawie wszystkie drogi lokalne i dukty leśne mogą być traktowane jako szlaki turystyczne piesze i rowerowe. Istnieje możliwość zaopatrzenia się w produkty kulinarne pochodzące z 15 gospodarstw ekologicznych funkcjonujących na terenie gminy. Do najciekawszych obiektów zabytkowych gminy należy zaliczyć: Kościół p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej w Cichym z gotyckim tryptykiem Św. Agnieszki, pałac w Dunajku, dworek w Kijach, park dworski w Rogowszczyźnie i w Cichym oraz kurhan Jaćwingów z pozostałościami po zamczysku w okolicy jeziora Stopki w Dybowie²⁹.

Gmina Wieliczki zajmuje obszar 141 km² i skupia ok. 3700 mieszkańców. Jest gminą typowo rolniczą, gospodarstwa indywidualne zajmują 9 647 ha, natomiast lasy i wody 4 424 ha. Do największych skupisk leśnych należy tzw. Bór Kleszczewski. Gmina położona jest nad jeziorem Oleckim Małym (powierzchnia 224 ha), przez które przepływa rzeka Lega, wiodący szlak kajakowy, prowadzący do jeziora Selment Wielki w pobliżu Ełku. W Wieliczkach jednym z ciekawszych i obiektów jest liczący ponad 300 lat, dobrze zachowany, modrzewiowy kościół z 1677 roku³⁰.

Gmina Miasto Olecko położone jest w środkowej części powiatu. Gmina zajmuje powierzchnie 2660 ha (miasto 1142 ha) i zamieszkuje ją ponad 22 tys. osób, z czego w mieście żyje ok. 17 tys. W granicach obszaru krzyżują się szlaki komunikacyjne prowadzące m.in. do przejść granicznych z Federacją Rosyjską i Litwą. Położenie miasta nad brzegiem jeziora, z którego wypływa rzeka Lega, jest wyjątkowo malownicze. Okolice Olecka tworzą dogodne warunki do żeglowania, wędkowania, grzybobrania. Region posiada bogatą bazę noclegowo-gastronomiczną i kompleks rekreacyjno-sportowy, molo ze skocznią, zmodernizowany stadion lokkoatletyczny, boiska i korty. Od 10 lat Regionalny Ośrodek Kultury „Mazury Garbate” jest organizatorem ogólnopolskiej, interdyscyplinarnej imprezy

---

28. <http://www.gmina.kowale.fr.pl>

29 www.swietajno.pl

30 www.wieliczki.pl

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

pod nazwą „Przystanek Olecko”, która ma już wierną grupę sympatyków w kraju i za granicą, jednak wymaga większej promocji³¹.

Powiat Ełcki

Położony we wschodniej części woj. warmińsko– mazurskiego, obejmuje Pojezierze Ełckie i część Mazur Garbatych. Niemal cały powiat znajduje się w dorzeczu rzeki Ełk. Lasy powiatu ełckiego zajmują obszar 24 tys. ha, co stanowi 22 % jego powierzchni i są to na ogół pozostałości dawnej Puszczy Jaćwieskiej. W skład powiatu wchodzi miasto Ełk oraz gminy wiejskie: Ełk, Kalinowo, Prostki i Stare Juchy. Zajmuje on obszar 1112 km², liczy ok. 86 tys. mieszkańców.

Miasto Ełk zajmuje 20 km² i zamieszkuje go ok. 56 tys. osób. Aż 20% powierzchni miasta stanowią wody, co sprzyja rozwojowi turystyki i sportów wodnych. Ełk jest centralnym miastem subregionu, wpisanym do elitarnego grona miast ekologicznych w Polsce. Do najważniejszych atrakcji miasta zaliczyć można Wieżę Ciśnień z 1895 r., w której znajduje się Muzeum Kropli Wody; Kościół p/w Najświętszego Serca Pana w stylu neogotyckim, Ruiny dawnego Zamku Krzyżackiego z XIV wieku czy też Muzeum Jeziora znajdujące się w Centrum Edukacji Ekologicznej.

Gmina Ełk zajmuje południową część Pojezierza Ełckiego, będącego środkową częścią Pojezierza Mazurskiego. Zasadniczym elementem krajobrazu ziemi ełckiej, nadającym jej turystyczny charakter, są jeziora. Ich wody pozostają jeszcze czyste i niezdegradowane biologicznie. Gmina stanowi ok. 35% powiatu, zajmując powierzchnię ok. 380 km², z czego użytki leśne obejmują ok. 25% terytorium. Obszar gminy skupia ponad 10 tys. mieszkańców³².

Gmina Kalinowo położona jest na wschód od Ełku, w południowo-wschodniej części Pojezierza Ełckiego, zajmuje obszar 285 km², zamieszkały przez 7,5 tys. osób. Na terenie gminy warto zobaczyć kościoły w Kalinowie, Pisanicy i Prawdziskach czy też zespół dworski wraz z parkiem w Golubiach. Gminę przecina trasa Ełckiej Kolei Wąskotorowej oraz najdłuższy szlak kajakowy tej ziemi, mający swój początek w Olecku. Lasy zajmują powierzchnię 5 222 ha³³.

---

31 www.ego.mazury.pl

32. www.powiat.elk.pl

33. www.ego.mazury.pl

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Gmina Prostki zajmuje obszar 230 km², z czego 23% stanowią lasy. Gminę zamieszkuje 8,2 tys. ludności. Jeziora czynią gminę atrakcyjnym miejscem letniego wypoczynku. Przez region przepływa rzeka Ełk, będąca dopływem Biebrzy, co daje możliwość dopłynięcia szlakiem wodnym do Wisły. W gminie Prostki, znanej z historycznej bitwy pod Prostkami, zwraca także uwagę drewniany kościół we wsi Ostryków. We wsi Gorczyce znajduje się grodzisko średniowieczne, w Kosinowie park dworski z XIX w., a w Boguszach cmentarz ofiar obozu hitlerowskiego³⁴.

Gmina Stare Juchy, położona na Pojezierzu Ełckim, ma wyraźny charakter rolniczo-turystyczny. Obejmuje powierzchnię 19 655 ha, w tym 46,87% stanowią użytki rolne, 17,79% - lasy, a 13% - wody otwarte. Od Starych Juch rozpoczyna się zasadnicza część Mazur Garbatych, których pagórki i wzniesienia ciągną się aż pod Gołdap. Stare Juchy to jedna z najstarszych miejscowości na Mazurach. Nazwa jej wywodzi się z zaginionego w historii plemienia Jaćwingów. Kręte drogi, z licznymi podjazdami i zjazdami, są wymarzonym terenem dla sportów rowerowych i pieszych wypraw, czyste i duże jeziora sprzyjają żeglowaniu i wędkowaniu. Na turystów oczekują w gminie liczne gospodarstwa agroturystyczne i obiekty o standardzie pensjonatu. Specjalnym wyróżnikiem na tym terenie jest oferta Mazurskiego Stowarzyszenia Lotniczego. W Starych Juchach znajduje się zabytkowy kościół, pochodzący z 1586 r. Z kolei nad kanałem "Młyńska Struga" znajdują się resztki parku z XIX w.³⁵.

---

34 www.egoturystyka.pl

35 www.stare-juchy.pl

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Rys. 5. Mapa obszaru EGO

Źródło: <http://www.ego.mazury.pl/kraina.htm>

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

DIAGNOZA WYZWAŃ, POTRZEB I POTENCJAŁU OBSZARÓW OBJĘTYCH PROGRAMEM OPERACYJNYM WOJEWÓDZTWA³⁶ (SYNTEZA)

Obszar EGO, znajdujący się w granicach administracyjnych województwa warmińsko-mazurskiego, podlega bezpośredniemu oddziaływaniu polityki oraz wszelkiej aktywności na poziomie wojewódzkim. Podstawową wytyczną planowania i finansowania przedsięwzięć podejmowanych na poszczególnych obszarach rozwoju regionu, poza strategią rozwoju województwa, jest **Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020**. Jest on ściśle powiązany z założeniami polityki regionalnej na poziomie kraju i Unii Europejskiej, stąd niezwykle ważne jest zintegrowanie z tymże programem planowanych celów i działań w zakresie rozwoju obszaru EGO i jego produktów lokalnych. RPO WiMO zawiera ważne elementy diagnozy regionu oraz wytyczne strategiczne dotyczące wkładu w realizację unijnej strategii na rzecz inteligentnego, zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu oraz do osiągnięcia spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej. Przygotowanie Programu poprzedziła weryfikacja strategicznych celów rozwojowych województwa warmińsko-mazurskiego pod kątem ich zgodności z obranymi celami przez Polskę i celami Wspólnoty w Strategii Europa 2020. Podczas prac nad tymi dokumentami oszacowano zasoby, potrzeby i główne kierunki działań, które należy podjąć.

Inteligentna gospodarka

Gospodarka woj. warmińsko-mazurskiego nie należy do najlepiej rozwiniętych zarówno w skali Europy jak i kraju. Od 1999 r. wzrost gospodarczy nie pozwolił na osiągnięcie 3% krajowego PKB. Jednak region dysponuje również potencjałem tworzenia przewag konkurencyjnych. Jego źródłem są zakorzenione w gospodarce **trzy silne specjalizacje (ekonomia wody, drewno i meblarstwo, żywność wysokiej jakości)³⁷**. Ich inteligentny rozwój wymaga jednak znacznie silniejszego wsparcia ze strony nauki, która obecnie nie jest przygotowana na to wyzwanie. **Region zмага się z problemem bardzo niskiego poziomu wydatków publicznych na działania badawczo-rozwojowe**, (ok. 23-krotnie mniejsze niż w najlepszym mazowieckim) oraz słabych powiązań pomiędzy środowiskiem naukowymi gospodarką. Notuje także niski poziom nakładów ogółem na działalność B+R w relacji do PKB (w 2011 r. 10 lokata w skali kraju).

---

36. RPO WiM 2014-2020/projekt, Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, 8 kwietnia 2014.

37. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Pomimo inwestowania w latach 2007-2013 w przedsiębiorstwa, nadal nie są one nowoczesne. Z przeprowadzonych badań ewaluacyjnych wynika, iż po okresie zaspokajania podstawowych potrzeb inwestycyjnych firm, ciężar interwencji publicznej powinien być zdecydowanie przekierowany na **rozwój innowacyjny**. Co więcej, uczynienie **specjalizacji gospodarczych województwa „inteligentnymi” wymaga innowacyjności opartej na wynikach prac badawczo-rozwojowych**. Tymczasem warmińsko-mazurskie podmioty gospodarcze mają najmniejszy w całym kraju udział w strukturze podmiotów ponoszących nakłady na B+R (8,8% w 2011 r.). Zaledwie 1,5% wydatków na B+R w Polsce jest generowane przez firmy z województwa. Nie sprzyja generowaniu innowacji w firmach ich struktura, ponieważ 99,1% to firmy mikro i małe, które znacznie rzadziej ponoszą nakłady na B+R.

Poziom działalności innowacyjnej przedsiębiorstw regionu jest ściśle skorelowany z siłą i jakością ich powiązań ze sferą nauki. Połowa przedstawicieli warmińsko-mazurskiego sektora B+R w latach 2011-2013 nie miała żadnych doświadczeń w kooperacji z podmiotami gospodarczymi. W sektorze MŚP doświadczenia związane ze współpracą z sektorem nauki miało jedynie 5,7% - dotyczy to głównie największych miast regionu (Olsztyn, Elbląg), stąd sytuacja na obszarze EGO przedstawia się jeszcze gorzej.

Firmy oczekują (poza finansowym) przede wszystkim wsparcia o charakterze technologicznym czyli³⁸: **doradztwa w zakresie technologicznym, pomocy w znalezieniu dostawcy technologii/oprogramowania, pomocy w określeniu specyfikacji technicznej, pomocy w modyfikacji zakupionej technologii/oprogramowania, pomocy w negocjacjach z ich dostawcą**. Dla zaspokojenia tych potrzeb potrzeba właściwej oferty i promocji usług wspierających rozwój i transfer technologii.

Sektor nauki i przedsiębiorstwa nie korzystały dotąd, bądź w ograniczonym zakresie korzystały, z usług świadczonych przez instytucje otoczenia biznesu (IOB). W ciągu ostatnich dwóch lat było to jedynie 3,2% aktywnych innowacyjnie firm województwa. Przyczyną jest brak potrzeb w tym zakresie, niezajomość oferty instytucji a nawet brak wiedzy, że takie instytucje istnieją. Ponadto 65% firm nigdy nie otrzymało

---

38. Identyfikacja możliwości wykorzystania funduszy strukturalnych UE na lata 2014-2020 w województwie warmińsko mazurskim w celu rozwoju współpracy sektora B+R z przedsiębiorstwami, Raport końcowy, PSDB, PAG Uniconsult, Warszawa, 2013.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

żadnej oferty ze strony IOB³⁹. Konkurencyjność i innowacyjność IOB w woj. w ocenie przedsiębiorstw jest średnia⁴⁰. Wyniki badań rekomendowały zwiększenie dostępności informacyjnej usług IOB wśród przedsiębiorców, rozwinięcie usług w obszarach szczególnie istotnych z punktu widzenia gospodarki regionu (specjalizacji), działania poprawiające wiedzę przedsiębiorstw o dostępie do usług doradczych (ogólnych i proinnowacyjnych) a także zwiększenie potencjału IOB w zakresie szkoleń specjalistycznych. Z przeprowadzonej „Ewaluacji RPO WiM w kontekście konkurencyjności firm, produktów i usług” wynika, iż pomimo znacznego wsparcia **Programu w latach 2007-2013 rozbudowy i tworzenia podmiotów otoczenia biznesowego, zbyt mały nacisk położony został na efektywność działań informacyjnych, doradczych i szkoleniowych.**

Zbudowany potencjał IOB w województwie wymaga rozwijania i wykorzystywania w kolejnych latach poprzez m.in. wspieranie finansowe, organizacyjne oraz merytoryczne (w szczególności zapelniające luki w podaży usług dla firm); podnoszenie jakości i rozszerzanie katalogu usług oraz specjalizację instytucji w celu pełnej profesjonalizacji działań.

Struktura podmiotów gospodarczych: branżowa i wielkościowa oraz uwarunkowania historyczne i przyrodniczo-geograficzne województwa przesądzają o ich ścieżce rozwoju. Oznacza to, że **interwencja funduszy strukturalnych w regionie nie może zostać ograniczona wyłącznie do wysoko innowacyjnych przedsięwzięć (w skali kraju, Europy czy świata).** Większość przedsiębiorstw potrzebuje bowiem pomocy w nadążaniu za otoczeniem i dostosowywaniu się do zmieniających się warunków gospodarczych i wyzwań rynkowych. Tymczasem unowocześnianiu przedsiębiorstw województwa nie sprzyja spadający poziom nakładów inwestycyjnych. Łącznie w 2011 r. regionalne przedsiębiorstwa zainwestowały tylko 2,2% ogółu wydatków inwestycyjnych przedsiębiorstw w kraju. **Przedsiębiorstwa przeznaczają zbyt mało środków na zakup wiedzy, technologii, maszyn i urządzeń.**

---

39. Identyfikację możliwości wykorzystania funduszy strukturalnych UE na lata 2014-2020 w województwie warmińsko- mazurskim w celu rozwoju współpracy sektora B+R z przedsiębiorstwami”, Raport końcowy, PSDB, PAG Uniconsult, Warszawa, 2013.

40. „Badanie zapotrzebowania przedsiębiorstw województwa warmińsko-mazurskiego w zakresie wysoko wykwalifikowanych usług oferowanych przez IOB wraz z rekomendacjami”, PSDB, Warszawa, 2010.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Przykładowo w 2010 r. wydały niewiele ponad 60,8 mln zł na zakup maszyn i urządzeń technicznych z importu. **Wskaźniki innowacyjności przedsiębiorstw stawiają region na ostatnich miejscach w kraju.**

Mimo to w ostatnich latach odnotowano pozytywne wyjątki od tej reguły sugerujące istnienie niepobudzonego potencjału.

W latach 2008-2012 spadła liczba przedsiębiorstw aktywnych na 10 tys. mieszkańców (o 53).

W porównaniu do średniej krajowej było ich w 2012 r. o ponad 100 mniej. Nie lepiej przedstawia się nasycenie województwa przedsiębiorstwami (12 miejsce w kraju). **W 2012 r. bilans pomiędzy powstałymi a zlikwidowanymi firmami jest dodatni po raz pierwszy od 2008 roku, ale nadal poziom przedsiębiorczości jest niższy niż mogłoby to wynikać z oceny potencjału ludnościowego regionu, którego silną stroną pozostaje korzystna struktura wiekowa mieszkańców (najniższy w kraju udział ludności w wieku poprodukcyjnym).** Niedostateczny poziom przedsiębiorczości potwierdzają również wyniki badania PARP opartego na syntetycznym wskaźniku przedsiębiorczości⁴¹, w którym warmińsko-mazurskie zajęło ostatnią pozycję w kraju. **Z badań opinii przedsiębiorców Warmii i Mazur⁴² wynika, że problemami, jakie napotykają początkujące firmy są m.in. niewystarczająca dostępność źródeł finansowania rozwoju przedsiębiorstw i niewielka siła nabywczą ludności.** W obliczu niskich wskaźników przedsiębiorczości szczególnie innowacyjnej oraz negatywnego zjawiska emigracji dobrze wykształconych absolwentów szkół wyższych i wysokim poziomem bezrobocia młodych **kluczowe znaczenie musi mieć wspieranie tworzenia nowych firm bazujących na innowacyjnych pomysłach.**

Województwo boryka się również z niedostateczną aktywnością podmiotów gospodarczych na rynkach zagranicznych. Nie jest atrakcyjne dla kapitału zagranicznego - podmioty z jego udziałem w 2011 r. to zaledwie 1,28% wszystkich tego typu podmiotów w kraju. Problem małej aktywności kapitału zagranicznego wynika z **kilku generalnych słabości Warmii i Mazur w porównaniu z innymi regionami Polski – słabej dostępności komunikacyjnej, braku określonej i profesjonalnie przygotowanej oferty**

---

41. Tarnawa A., Zadura-Lichota P. „Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstwa w Polsce w latach 2011-2012, Warszawa, PARP.

42. Regulski A, Zawistowski J (red.), „Ewaluacja Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2020. Raport końcowy, IBS Reytech Sp. z o.o., Warszawa, 2011.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

prezentującej kapitał ludzki oraz oddalenie od głównych rynków zbytu. Dane dotyczące wymiany handlowej wyraźnie pokazują, że w eksporcie towarów region przegrywa konkurencję z innymi. Firmy generują tylko 1,8% krajowego eksportu. Biorąc pod uwagę niemożność konkurowania o inwestora zagranicznego za pomocą dostępności komunikacyjnej, czy jakości kapitału ludzkiego, **szczególną uwagę kieruje się na inny czynnik lokalizacji, tj. korzyści zewnętrzne rozumiane jako możliwości kooperacyjne, zaufanie, klimat przedsiębiorczości, jakość instytucji otoczenia biznesu, a w końcu możliwości wypoczynkowe**⁴³. Te ostatnie **stanowią o przewadze regionu - niepowtarzalne walory środowiska umożliwiają rozwój turystyki, rekreacji i lecznictwa uzdrowiskowego, przemysłu czystych technologii a także „water economy”**. Niemniej jednak środowisko przyrodnicze, a w szczególności aktywna jego ochrona, powoduje często zniechęcanie potencjalnych inwestorów, którzy poszukują „bezproblemowych” lokalizacji swoich inwestycji⁴⁴. Promocja gospodarcza regionu jako czystego i naturalnego a jednocześnie przyjaznego inwestycjom zagranicznym stanowić będzie wyzwanie na kolejne lata.

Według badania skuteczności kampanii promocyjnej walorów turystycznych wschodniej Polski Piękny Wschód 2010-2012 region kojarzy się głównie ze spokojem, wodą, lasami i czystym środowiskiem. Takie postrzeganie (pomimo, iż pozytywne) ogranicza zarówno liczbę turystów, jak i inwestorów.

Silna konkurencja innych regionów sprawia, że turystyczna oferta województwa musi być szczególnie atrakcyjna. Warmia i Mazury od siedmiu lat, dzięki m.in. wsparciu RPO WiM 2007-2013 zmieniają swój image przechodząc od starego, tzw. 3 S („sun, sand, sea” – „słońce, piasek, morze”) do nowego, tzw. **3 E („education, excitement, entertainment” – „edukacja, emocje, rozrywka”) modelu turystyki.**

Pomimo znaczących zmian w postaci poszerzenia oferty noclegowej o cztero- i pięciogwiazdkowe hotele (głównie poza obszarem EGO), poprawy jakości obsługi, transformacja nie została zakończona.

---

43. Dziemianowicz W., Szlachta J. (2012), *Konkurencyjność Warmii i Mazur – diagnoza problemowa*, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Warszawa.

44. Dziemianowicz W., Szlachta J. (2012), *Konkurencyjność Warmii i Mazur – diagnoza problemowa*, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Warszawa.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Kadry dla gospodarki

Rozwój gospodarki regionu zdeterminowany jest **potencjałem i konkurencyjnością przedsiębiorstw** w niej funkcjonujących. **One z kolei są silne zarówno wiedzą i kompetencjami osób zarządzających jak i kwalifikacjami pracowników dobrze przygotowanych do wykonywania zawodu.** Budowanie tak rozumianego kapitału ludzkiego zaczyna się już od najmłodszych lat. Tymczasem mimo intensywnego upowszechnienia edukacji przedszkolnej w ostatnich latach dostępność miejsc w przedszkolach nadal jest słaba, w wyniku czego w woj. zaledwie 47% dzieci w wieku 3-4 lat objętych jest wychowaniem przedszkolnym. **Skutkiem zapewnienia najmłodszym odpowiedniego startu w edukacji jest znaczne zwiększenie ich szans na kolejnych etapach kształcenia, a następnie na rynku pracy.** Efekt ten jest szczególnie widoczny na terenach i w grupach zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz wśród dzieci niepełnosprawnych⁴⁵.

Czynnikiem decydującym, czy rozpoczęty na etapie przedszkolnym proces kształcenia zostanie skutecznie wykorzystany i kontynuowany jest **jakość edukacji zapewnionej dziecku w kolejnych latach.** Tymczasem **szkoły** nie przeszły w pełni transformacji metod kształcenia i **nadal nie rozwijają umiejętności kluczowych dla współczesnego rynku pracy takich jak: innowacyjność, przedsiębiorczość, samodzielne uczenie się, zdobywanie informacji, ich przetwarzanie oraz identyfikowanie problemów i szukanie indywidualnych strategii ich rozwiązywania.** W świetle badań prowadzonych w ramach innowacyjnego projektu „Umiem się uczyć”, **kompetencje te przekładają się na lepsze wyniki edukacyjne, bardziej elastyczne podejście do samokształcenia i późniejszy nawyk uczenia się przez całe życie.** Niska zdawalność egzaminów gimnazjalnych i maturalnych przez uczniów w regionie potwierdza negatywne zjawisko powielania w szkołach starych schematów i wyuczonych formuł. W tym obszarze dużą rolę odgrywają kompetencje nauczycieli, zwłaszcza w sferze wykorzystania nowoczesnych technologii i sprzętu, ale także ich podejście do edukacji. Wzrost odsetka uczniów osiągających najgorsze wyniki przy jednoczesnym braku wzrostu odsetka uczniów

osiągających najlepsze jest przesłanką do **skupienia uwagi na uczniach najbardziej uzdolnionych i rozbudowy oferty edukacyjnej szkół o działania dostosowane do ich potrzeb.**

---

45. Ocena ośrodków wychowania przedszkolnego, utworzonych lub wspartych ze środków finansowych EFS w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL, Ośrodek Ewaluacji Sp. z o.o., 2012.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Również poziom kształcenia zawodowego odbiega od wyzwań współczesnej gospodarki, co przekłada się na duży odsetek bezrobotnych wśród absolwentów szkół zawodowych. Wśród przyczyn takiego stanu rzeczy jest zarówno niedopasowanie lub zdezaktualizowanie wiedzy i umiejętności nauczycieli w obszarze kształcenia praktycznego, jak i niedostosowanie infrastruktury szkół do rzeczywistych potrzeb, w tym w sprzęt TIK⁴⁶.

Region o najwyższych wskaźnikach bezrobocia musi szczególnie dbać o wykształcenie mieszkańców. **Tymczasem ponad 10% osób kończy edukację przedwcześnie.** Co więcej, występuje tu **największy w kraju odsetek gospodarstw domowych (ponad połowa), które nie mają aspiracji, by dzieci ukończyły szkołę wyższą.** Szanse na zatrudnienie osób słabo wykształconych są coraz mniejsze.

W ostatnich latach w Europie różnice w poziomie bezrobocia między osobami słabo wykształconymi a dysponującymi wyższym poziomem wykształcenia znacznie się pogłębiły. Osoby z niższym wykształceniem, nawet jeżeli pracują, zarabiają mniej, zwykle zatrudnione są na niepewnych warunkach i częściej uzależnione od pomocy socjalnej. Zjawisko przedwczesnego kończenia nauki dotyka szczególnie silnie grupy społeczne znajdujące się w gorszej sytuacji społeczno-ekonomicznej i zagrożone, takie jak młodzież objęta opieką socjalną i osoby niepełnosprawne lub o specjalnych potrzebach edukacyjnych⁴⁷.

Zadaniem systemu oświaty jest przygotowanie uczniów do wyboru kierunku kształcenia i zawodu. W trudnym momencie podejmowania decyzji uczeń potrzebuje pomocy usytuowanej blisko niego, bezpośrednio w szkołach. Zwiększa to trafność podejmowanych decyzji edukacyjnych i zawodowych, minimalizuje koszty psychiczne niewłaściwych wyborów i materialne związane z dojazdem do placówek specjalistycznych. **Niezbędne jest także zagwarantowanie systematycznego oddziaływania na uczniów w ramach planowych działań realizowanych metodami aktywnymi (warsztaty, zajęcia aktywizujące) oraz udzielanie uczniom pomocy w wyborze i selekcji informacji dotyczących edukacji i rynku pracy, zgodnie z planowanym przez nich kierunkiem rozwoju zawodowego.** Do tego potrzeba dobrze przygotowanych doradców zawodowych. Tymczasem badania wskazują, że

---

46. Ewaluacja stopnia osiągnięcia wskaźników Priorytetu IX PO KL Działania 9.2 Podniesienie jakości i atrakcyjności szkolnictwa zawodowego, Agrotec Polska Sp. z o.o., 2011.

47. Aktywne włączenie młodzieży niepełnosprawnej lub z problemami zdrowotnymi. Dokument informacyjny”, Europejska Fundacja na rzecz Poprawy Warunków Życia i Pracy, 2010.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

często wykorzystują oni ograniczony katalog działań i narzędzi, z tendencją do metod już sprawdzonych i wymagających relatywnie niewielkiego nakładu pracy⁴⁸.

Pomimo iż **kompetencje i kwalifikacje stanowią o pozycji i sytuacji pracownika na rynku pracy, mieszkańcy regionu zdają się nie dostrzegać wszystkich korzyści płynących ze stałego podnoszenia swojej wiedzy i umiejętności (brak kultury uczenia się przez całe życie)**. Udział osób dorosłych z Warmii i Mazur w kształceniu ustawicznym, edukacji, szkoleniach aktywności związanej z podnoszeniem swoich kwalifikacji zawodowych czy innych umiejętności jest najniższy w kraju. Tymczasem **szybkie przemiany gospodarcze i społeczne wymagają zmian w nastawieniu do kariery edukacyjnej i zawodowej, w tym przygotowania do reorientacji zawodowej. Osoby dorosłe** ponoszą często konsekwencje słabej tradycji kształcenia praktycznego i aktywnego uczenia się. **Potrzebują wsparcia w zmianie sposobu myślenia oraz wprowadzenia ich do systemu kształcenia formalnego i pozaformalnego dzięki m.in. wysokospecjalistycznym usługom doradczym i informacyjnym.**

Technologie Informacyjno-Komunikacyjne (TIK)

Dla regionu odległego od rynków zbytu i centrów aktywności gospodarczej, rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych to jedna z ważniejszych kwestii. Dane dotyczące wykorzystywania komputerów i Internetu w przedsiębiorstwach są nadal niezadowalające. W latach 2010-2012 spadł odsetek przedsiębiorstw posiadających dostęp do Internetu (z 94,0 do 91,7%). Podmioty gospodarcze otrzymujące zamówienia przez sieci komputerowe w 2012 r. stanowiły zaledwie 7,1%. Wpływ na to mają m.in.: **mała otwartość społeczna na szeroko rozumianą technologię informatyczno-komunikacyjną, niski poziom korzystania z Internetu i umiejętności obsługi komputera oraz niska pozycja województwa pod względem wykorzystania wszystkich nowych technologii**. Poprawa sytuacji w tych obszarach stanowi wyzwanie polityki rozwoju regionu, prowadzonej z pomocą funduszy strukturalnych.

Zwiększenie wykorzystania TIK przez przedsiębiorstwa do prowadzenia, rozwoju i poprawy efektywności działalności gospodarczej **prowadzi do lepszego obiegu**

---

48. Raport końcowy z realizacji badania: Stan i rola doradztwa zawodowego w wybranych powiatach województwa warmińsko-mazurskiego wykonany w 2011 roku przez ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

informacji, obniżenie kosztów komunikacji i transportu na większe odległości a tym samym do zwiększenia zasięgu funkcjonowania firm regionalnych.

Ciągła ewolucja i specjalizacja w świadczeniu usług i utrzymywaniu kontaktów oraz relacji z klientami w zakresie ich obsługi, a także relacji z partnerami biznesowymi jest realną szansą na zwiększenie konkurencyjności rodzimych przedsiębiorstw na rynkach.

Wysoko wyspecjalizowane usługi publiczne, e-administracji i e-zdrowia, są kluczowym czynnikiem poprawy atrakcyjności województwa jako miejsca pracy i życia. Liczne inwestycje w infrastrukturę społeczeństwa informacyjnego przyspieszyły budowę sieci szkieletowej oraz pobudziły stronę podażową usług świadczonych drogą internetową. Jednak nadal ponad 11% przedsiębiorstw nie korzysta z Internetu w kontaktach z administracją publiczną. Niezbędne są dalsze wdrożenia e-usług we wszystkich instytucjach pełniących funkcje publiczne, co powinno zmniejszyć obciążenia administracyjne i obniżyć koszty ich funkcjonowania, a także zapewnić bezpieczeństwo posiadanych danych. **Szczególnym przypadkiem w sferze publicznej, ważnym zarówno dla życia gospodarczego, funkcjonowania instytucji publicznych oraz mieszkańców województwa jest system informacji przestrzennej.** Służby geodezyjne i kartograficzne we wszystkich samorządach borykają się z problemami nieaktualności posiadanych map, braku map cyfrowych oraz bardzo wysokimi kosztami standaryzacji i cyfryzacji zasobów geodezyjno-kartograficznych. Dla zwiększenia sprawności obsługi (gromadzenie, systematyzowanie, archiwizowanie, zabezpieczanie, itp.) niezbędna jest cyfryzacja zasobów i rejestrów publicznych.

Środowisko przyrodnicze i zasoby

W regionie jest realizowany **Plan gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2011-2016.** Z udziałem funduszy strukturalnych w latach 2007-2013 wykonano szereg inwestycji, które przyniosły wymierne efekty, ale pozostały jeszcze wyzwania, przede wszystkim wynikające z zobowiązań akcesyjnych Polski oraz dyrektyw unijnych w obszarach przetwarzania odpadów, zapobiegania powstawaniu odpadów, ponownego ich wykorzystania i recyklingu, ograniczania składowania.

Wody powierzchniowe i podziemne znajdują się w gronie najważniejszych potencjałów rozwojowych regionu. Ich czystość warunkuje **rozwój dużego segmentu gospodarki - turystyki oraz szeregu innych rodzajów działalności (np. przemysłu rolno-spożywczego),** tj. obszarów, w których województwo dąży do osiągnięcia wysokiej

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

specjalizacji. Ochrona tego potencjału wymaga uzupełnienia braków w infrastrukturze technicznej, zwłaszcza w małych miastach i na obszarach wiejskich.

Pomimo intensywnej rozbudowy infrastruktury odprowadzania oraz oczyszczania ścieków w przeciągu ostatnich kilkunastu lat, której efektem jest znaczna redukcja presji wywieranej na środowisko ze strony sektora komunalnego, potrzeby w tym zakresie są nadal znaczące. W 2012 r. nadal wiele gmin skanalizowano tylko w części. Ponadto w regionie jest zbyt mała ilość instalacji przetwarzania komunalnych osadów ściekowych, a powstające osady częściowo nie spełniają norm jakościowych i nie mogą być wykorzystane rolniczo lub do rekultywacji terenów zdegradowanych oraz składowane.

Warmia i Mazury wyróżniają się w skali kraju i Europy różnorodnością i bogactwem środowiska przyrodniczego, na które składają się: urozmaicona rzeźba terenu, liczne jeziora, zwarte kompleksy leśne, niezanieczyszczone powietrze. W woj. znajduje się ponad 11% wszystkich krajowych obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych, w tym „NATURĄ 2000”. Jednocześnie obszary te stanowią prawie 47% powierzchni regionu. Szczególnie duży jest udział Warmii i Mazur w krajowej powierzchni zespołów przyrodniczo-krajobrazowych (prawie 23%). Równocześnie żaden inny region nie dysponuje tak dużym udziałem wód powierzchniowych w ogólnej powierzchni. Oprócz jezior bogactwem województwa są lasy i puszcze z licznymi parkami krajobrazowymi i rezerwatami przyrody. **Walory środowiskowe Warmii i Mazur plasują je wśród najbardziej atrakcyjnych turystycznie i stanowią fundament jego rozwoju społeczno-gospodarczego.** Stąd pogodzenie potrzeby zachowania tego unikatowego dziedzictwa przyrodniczego z umiejętnym wykorzystywaniem jego zasobów to wyzwanie, któremu podporządkowuje się działania w tym obszarze.

Kultura i dziedzictwo

Warmińsko-mazurskie dysponuje **dużym zasobem dziedzictwa kulturowego**, świadczącym o bogatej historii tych ziem. Pod względem liczby obiektów nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków region plasuje się na czwartym miejscu w Polsce. Odnotowuje się znaczącą dynamikę liczby osób zainteresowanych ofertą muzealną (w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w latach 2004-2011 8. miejsce w kraju). **Najpoważniejszym wyzwaniem dotyczącym większej części starej zabudowy, w tym obiektów wpisanych do rejestru, jest poradzenie sobie z postępującym procesem dekapitalizacji**, spowodowanym wieloletnimi zaniedbaniami w okresie powojennym.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Zaniedbania te w wielu przypadkach spowodowały zmiany i nieodwracalne straty. Przyczyn tego stanu było wiele, podkreślić należy: **brak poczucia łączności napływowej ludności z tradycją miejsca, historią, brak poszanowania dla zastanych zasobów i niszczące formy eksploatacji, pomysły i realizacje niezgodne z wymogami i uwarunkowaniami, nieregulowane sprawy własności, brak fachowej pomocy i wiedzy oraz brak środków finansowych.**

Obok zasobnego dziedzictwa materialnego **region charakteryzuje się różnorodnością folkloru, kultury i tradycji.** Ta różnorodność to efekt przenikania zasobów kulturowych Warmii i Mazur odmiennymi elementami kulturowymi przyniesionymi na ten teren przez osadników, przybyłych tu po II wojnie światowej. Czerpanie z tych wartości napotyka na wiele trudności. Spośród nich należy wymienić: **zbyt małe wsparcie przeznaczone na kulturę, brak odpowiedniej bazy do organizowania imprez, słaby stan techniczny i funkcjonalny obiektów kultury, brak strojów regionalnych czy instrumentów muzycznych**⁴⁹.

DIAGNOZA PODSTAWOWYCH OBSZARÓW PROBLEMOWYCH, ISTOTNYCH DLA ROZWOJU PRODUKTÓW LOKALNYCH EGO (SYNTEZA UZUPEŁNIAJĄCA)

W celu obiektywnej diagnozy sytuacji obszaru funkcjonalnego EGO w zakresie potencjału i możliwości rozwoju produktów lokalnych - poza wyżej przytoczoną diagnozą dla całego województwa, standardowymi analizami desk research i web research – podjęto, na potrzeby przygotowania niniejszej strategii, własne prace badawcze oraz przeprowadzono konsultacje, w których łącznie wzięło udział około 300 osób. W związku z dużą zbieżnością pozyskanych danych zastanych (desk research i web research) z opiniami i informacjami przekazywanymi podczas konsultacji i badania ankietowego - w poniższych sekwencjach diagnozy przywoływane są najczęściej dane pochodzące z badań i rozszerzane o analizy pochodzące z pozostałych źródeł.

W badaniu ankietowym, z wywiadem pogłębionym, przeprowadzonym na obszarze trzech powiatów: etckim, gołdapskim i oleckim, wzięło udział blisko 100 osób, z czego 52% stanowiły kobiety, co oznacza, że swojej odpowiedzi udzieliło niewielu mężczyzn.

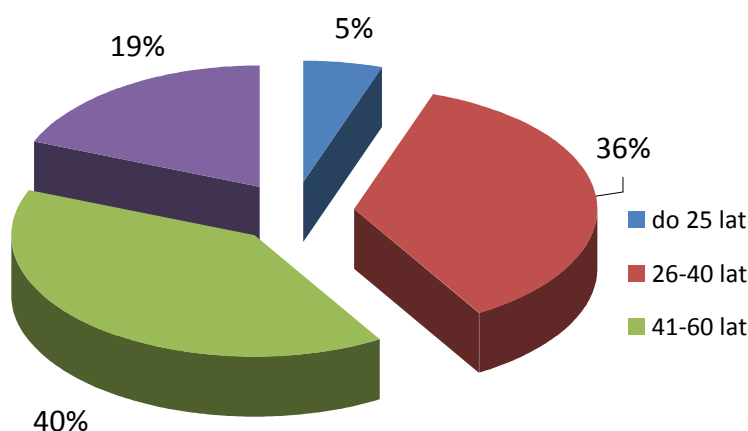
---

49. Dziedzictwo Kulturowe Warmii, Mazur i Powiśla. Stan zachowania, potencjały i problemy, Zespół autorski: Bożena Antonowicz, Kazimierz Grządka, Marta Gwiazdzińska-Goraj, Bożena Kowalczyk, Katarzyna Krzymowska, Paulina Lemańczyk, Agnieszka Mrozek, Stanisław Olech, Piotr Popkiewicz, Mariola Sarna, Monika Wróblewska Piotr Górny.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Zdecydowana większość respondentów (65%) to mieszkańcy wsi. Najwięcej badanych mieści się w przedziale wiekowym 26-40 oraz 41-60, w tej grupie wiekowej łącznie odpowiedzi udzieliły 76% osób, najmniej liczną grupą byli badani, którzy nie ukończyli 25 lat (5%). Liczebność wg przedziału wiekowego została ukazana na poniższym rysunku.

Rys. 6. Struktura badanych wg przedziału wiekowego

Źródło: Opracowanie własne

Zaangażowanie badanych w życie społeczno-gospodarcze

Spośród wszystkich badanych 73% udziela się w działalności na rzecz społeczności lokalnej poprzez pełnienie funkcji w jednej z lokalnych organizacji bądź też będąc członkiem organu samorządowego lub prowadząc inną formę wsparcia na rzecz swojej wspólnoty.

Ocena obecnego poziomu rozwoju i promocji obszaru

Z przeprowadzonych badań wynika, że 57% społeczeństwa jest zadowolona z obecnego poziomu rozwoju i promocji obszaru, w którym mieszka. Oznacza to, że prawie połowa ankietowanych (43%) uważa, że region jest słabo promowany. Wskazuje przede wszystkim brak zaangażowania odpowiedzialnych za promocję instytucji, niewystarczającą i mało skuteczną informację, zbyt niskie nakłady na te działania, a także słabe wykorzystanie istniejącego potencjału obszaru.

Kto powinien angażować się w rozwój i promocję regionu

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Respondenci zwrócili uwagę, że rozwojem i promocją regionu powinny zajmować się m.in. instytucje i organizacje związane z turystyką, parafie, grupy lokalne, fundacje, działacze obszarów wiejskich, władze lokalne, placówki kulturalne czy też stowarzyszenia. Oprócz wymienionych jednostek w rozwój regionu powinni angażować się przede wszystkim sami mieszkańcy, na co uwagę zwrócili wszyscy badani. Ich aktywność powinna wyrażać się poprzez branie udziału w otwartych spotkaniach i badaniach, podczas których mają możliwość zgłaszania swoich propozycji, pomysłów dotyczących zmian na zamieszkiwanym obszarze. Wskazywano, że podejmując swoją własną działalność należy współpracować z innymi jednostkami i aktywnie uczestniczyć w życiu społecznym. Zwracano uwagę również na potrzebę integrację wśród mieszkańców regionu i branie udziału w organizowanych akcjach przez różne podmioty.

Formy przekazywania informacji mieszkańcom i zachęcania ich do współpracy

Najlepszymi formami przekazywania mieszkańcom informacji o planowanych i realizowanych działaniach, jakie wskazali ankietowani, są głównie: strony internetowe, różnego rodzaju ogłoszenia (np. na tablicach ogłoszeń), informacje w gazetach lokalnych i innych mediach czy też spotkania z mieszkańcami. Z kolei najlepszymi sposobami zachęcającymi mieszkańców do udziału w tworzeniu lokalnych strategii rozwoju i planowaniu rozwoju produktów lokalnych są: wspomaganie przez odpowiednie jednostki działań podejmowanych przez społeczność (inicjatywy oddolne), przeprowadzanie konsultacji, bieżące udzielanie niezbędnych informacji, a przede wszystkim uświadamianie mieszkańcom korzyści płynących z aktywnego udziału w rozwoju swojego obszaru.

Podmioty wpływające na rozwój społeczno-gospodarczy obszaru EGO (organizacje społeczne, kulturalne, liderzy lokalni, sektory kreatywne)

W obrębie badanych obszarów EGO istnieją różne organizacje, jednostki, które przyczyniają się do rozwoju i promocji produktów, miejsc i terenu, w których funkcjonują. Poniższa tabela zawiera podmioty, wskazane przez respondentów, mające wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy obszaru EGO (szerszy wykaz – załącznik 1).

Tabela 1. Organizacje i jednostki mające wpływ na rozwój obszaru EGO wg badanych

Wyszczególnienie	Nazwa podmiotu
Organizacje	Stowarzyszenie „Dzikie Mazury”, „EGO”, Gołdapski Fundusz Lokalny, Parafia Żabin, Związek Ukraińców, koło w Baniach, Stowarzyszenie Inicjatyw Lokalnych, Lokalna Organizacja

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

	Turystyczna ziemi Olecko, Przypisani Północy, Stowarzyszenie „Mazurska Kraina”, Koło Giżowskich Bab, Dom Kultury w Gołdapi, Biblioteka Publiczna w Gołdapi, Fundacja Rozwoju Regionu Gołdap, władza lokalna w Gołdapi, Uniwersytet III Wieku, ZHP, Stowarzyszenie „Alternatywa”, Lokalne Grupy Działania, GOK w Olecku, parafie w Olecku, OSP w Gołdapi, Stowarzyszenie „Żytkiejmska Struga”, Organizacja Rozwoju Gminy Wieliczki, Stowarzyszenie „Puszcza Romincka”, Ełckie Stowarzyszenie Aktywnych „Stopa”, Fundacja Rozwoju Ziemi Oleckiej, Stowarzyszenie „Monety”, SKFIR „Kowalaki”, Samorządy Lokalne Prząśnicza, Olecka Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości, Stowarzyszenie „Kraina Bociana”, Mazurskie Stowarzyszenie Czterokołowców
Liderzy/animatorzy lokalni	Zbigniew Mieruński, przewodniczący Związku Ukraińców, Prezes Stowarzyszenia „Mazurska Kraina” - Janusz Hendzel, Urszula Hendzel, pracownicy ośrodków kultury, Aleksandra Ratasiewicz, Mariola Luty, Mirosław Słapik, Sława Tarasiewicz, Maria Jurgiełan, Z. Burel, Magdalena Kaczorowska-Dołowy, probosz Parafii w Gołdapi, aktywni sołtysi (powiat olecki), Urszula Anuszkiewicz, Wioletta Anuszkiewicz, K. Kozłowski, Małgorzata Terepko, administrator wirtualnego przewodnika EGO, Dariusz Morsztyn, Józef Kunicki, Jerzy Iwaszkiewicz, Zbigniew Sienkiewicz, Marek Gałązka
Muzyka	Tomasz Kardel, Krzysztof Szczerbowski, R. Magielnicki, „Manipulation”, „Zorepad”, Stowarzyszenie „Zacheusz”, „Prząśniczki”, „Oleckie Echo”, „Jarka”, Warakowie
Taniec	A. Andrulewicz, zespół „Gracja”, Mirosław Borowski, „Jarka”
Śpiew	„Zorepad”, E. Skurs, zespół Parafialny w Gołdapi, Straduniaczki, Józef Sinderewicz, Zofia Domin
Rękodzieło i wytwórczość ludowa	J. Kołodziejczyk, Lidia Liszewska, A. Andrzejewska, K. Waraksa z córką, p.p. Buzowie, „Mazuria Decor”, Janina Mentel, Kinga Kasperowicz, Janina Rodzewicz, Stowarzyszenie KGB, Wiesław Derkowski, Cecylia Buczyńska, Elżbieta Milewska, Robert Maluchnik, p. Rakowski, p. Wesołowska, Teresa Piotrowska, Galeria Wiejska w Zawadach Oleckich
Fotografia	T. Krzywicki, Janicki, Jan Warchowicz, Kazimierz Osimiański, Jarosław Jasiński, Ewa Kozłowska, Maciej Kupczyński
Film	Krystyna i Ryszard Dutkiewiczowie, Piotr Wasilewski, Tadeusz Krzywicki, Franciszek Kamiński, Dariusz Morsztyn
Literatura, gawędziarstwo	Anna Szarejko, J. Jastrzębski, Aleksandra Ratasiewicz, Sława Tarasiewicz, Słapik Mirosław, Piotr Jankowski, Jan Steć, Zofia

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

	Danim
Projektowanie	Lidia Liszewska, p. Perkowski- rzeźba
Design i projektowanie komputerowe	Ewa Jurkiewicz, Paweł Miksza, Piotr Wasilewski, PŻ Studio
Inne	Współpraca z samorządem i mieszkańcami, kulinaria- Uniwersytet Trzeciego Wieku (sekcja kulinarna), działania samorządu gminnego w Olecku, Domy Kultury w Olecku i Gołdapi, „Przystanek Olecko”, działalność kulturalna

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z badań

Badani zwrócili także uwagę na to, że istnieją także inni mieszkańcy, którzy są mało aktywni, a posiadają umiejętności, wiedzę czy też ciekawe doświadczenie, które pozwoliłoby przyczynić się do rozwoju produktów lokalnych i promocji na obszarze EGO, jednak działają w zbyt wąskim środowisku, aby móc wpłynąć na kształtowanie się regionu. Wg respondentów potencjał tkwi również w młodych osobach, które poprzez swoje wykształcenie czy też doświadczenia zdobyte np. podczas podróży, mogłyby przyczynić się do zmiany sytuacji lokalnej.

Zasoby przyrodnicze i kulturowe

Badani wskazali ujęte w tabeli zasoby przyrodnicze i kulturowe, które można skuteczniej wykorzystać w rozwoju produktów lokalnych oraz które należy ująć w Strategii Rozwoju Produktów Lokalnych na obszarze EGO (szerszy wykaz – załącznik 1).

Tabela 2. Zasoby przyrodnicze i kulturowe, które można wg badanych skuteczniej wykorzystać w rozwoju produktów lokalnych

Wyszczególnienie	Zasoby przyrodnicze i kulturowe
Osobliwości natury	Głazy „Angerapp”, „Skalich”, Aleja Dębowa, 3 dęby w Kieszkach, głazy narzutowe w gminie Gołdap, Tatarska Góra, Puszcza Romincka, cis pospolity, Jesion Wyniosły i gład narzutowy (Kowale Oleckie), Lipowy Jar, Góra Zamkowa w Grodzisku, rezerваты przyrody w powiecie oleckim, 3 obszary chronionego krajobrazu w powiecie oleckim, Szeska Góra,
Punkty widokowe	Wieża Kościelna w Żabinie, Wiewiórcza ścieżka (Olecko), Piękna Góra, g. Tatarska, Wieża Ciśnień w Gołdapi, dwie góry w Grodzisku (Kapelusz, Grodzisko), Szeskie Wzgórze, Smolniki, Dolina Mazurki w Staczach
Tradycyjne rzemiosło	Haft, wikliniarstwo, malarstwo, rzeźba, ceramika, kowalstwo, tkactwo, garncarstwo, wyroby z drewna, koronkarstwo, obrazy

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Zabytki	Piramida - Rapa, Grobowiec w Zakałczu, pradawne grodziska, zespół dworsko parkowy w Klewinach, Mosty w Stańczykach, kościół w Wieliczkach, stara kolej wąskotorowa (Olecko-Świątajno), Góra w Grodzisku - cenna archeologicznie, kościół w Szarejkach, Młyn Wodny, kościół w Cichem, Dwór w Siejniku, Mauzoleum żołnierzy niemieckich
Miejsca związane z ważnymi wydarzeniami	Cmentarze w Gołdapi, we Wronkach, w Dubeninkach; cmentarz poległych w I bitwie nad Jeziorami Mazurskimi, bitwa pod Prostkami, bunkry kompleksu Robinson, cmentarze z I Wojny Światowej
Obrzędy i zwyczaje	Widowiska obrzędowe: Herody, Śniadanie wielkanocne, jasełka, Małanka- sylwester, Zapusty Jordan, dożynki, noc świętojańska, kolędnictwo, Via Lucis- nabożeństwo Wielkanocne, malowanki, Kowaliada, dożynki w Kowalach Oleckich, darcie pierza, kartaczewo, sobótka
inne	Festyny w Sypitkowie, Żytkiejmach, Giżach, okolice Kanału Brożajckiego, 3 szlaki rowerowe wytyczone przez gminę Olecko, barwy kultury ukraińskiej, Lisowisko, Koncerty Szewczenkowskie, Świątyj Wieczir, niewykorzystany potencjał rzeki Węgorapy, wsie tematyczne i ekomuzea, szlaki turystyczne gminy Kowale Oleckie, Safari Rudzewiczów, szlak narciarski Piękna Góra, holenderskie domy w Cichej Wólce, brukowane drogi w Zawadach Oleckich, pruska zabudowa w Stożnie, wsie z oryginalną zabudową

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z badań

Wykorzystanie posiadanego potencjału przyrodniczo-kulturowego

Chociaż każdy z trzech analizowanych powiatów posiada bardzo duży potencjał przyrodniczo-kulturowy, który mógłby przyczynić się do lepszej promocji regionu, przynoszącej szereg korzyści społeczno-gospodarczych, zdaniem 64% badanych posiadane zasoby nie są dostatecznie wykorzystywane w rozwoju obszaru. Przyczynami takiego stanu są: **brak odpowiedniej infrastruktury dla ruchu turystycznego, takiej jak: parkingi, ścieżki, drogowskazy, tablice w obrębie konkretnego zasobu. W promocji regionu kładzie się zbyt mały akcent na istniejące zasoby kulturowe i przyrodnicze, zbyt małe nakłady na pielęgnację i konserwację posiadanych dóbr, brakuje także innowacyjnych koncepcji na wykorzystanie istniejącego potencjału.** Ankietowani wskazali konkretne propozycje dotyczące wykorzystania wyżej wymienionych zasobów, są to m.in.: **organizacja imprez tematycznych, nowe ścieżki przyrodnicze,**

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

organizowanie gier terenowych, przekazanie dworców i innych obiektów zabytkowych do odrestaurowania, tworzenie punktów ornitologicznych czy wiosek tematycznych. Sugerowano również, że powinny istnieć większe ograniczenia podczas wydawania warunków zabudowy (np. rodzaje pokrycia dachu).

Wioski tematyczne

Na obszarze EGO funkcjonują wioski tematyczne, do których zaliczyć można m.in. Kukowo - „Wieś na glinianych kopytach”, Ściborki - Biegnący Wilk, Republika Ściborska”, Jurki - „Wieś nie tylko rybia”, Zawady Ełckie - „Stwora z jeziora”, Kije - „Wieś nie tylko leśna”, Małe Olecko - „Wieś nad wodami”, Monety - „Wieś dobrej monety”, ponadto "Sokoła wieś", "Wieś żwirowa", Ekomuzeum „Żytkiejmski Trójstyk” w Żytkiejmach. Jednakże, w praktyce jako oferta produktowa, w sposób ciągły funkcjonują tylko nieliczne wioski: Biegnący Wilk - „Republika Ściborska”, „Mleczna Wieś Giże”. Ta ostatnia prowadzi aktywizację społeczności lokalnej, promocję i działalność warsztatową oraz organizuje jednostkowe imprezy. Kontynuowane są ponadto działania prorozwojowe w Zawadach Ełckich („Stwora z jeziora”), a także rozpoczęło faktyczne funkcjonowanie Ekomuzeum „Żytkiejmska Struga”. Pozostałe wioski tematyczne nie są aktywne, tym niemniej stanowią duży potencjał rozwoju obszaru i wartościowych produktów lokalnych.

Żywnościowe produkty regionalne i tradycyjne

Respondenci zwrócili uwagę na żywnościowe produkty lokalne, takie jak: sery, nalewki, wędliny, miody, kartacze, sękacze, chleb, dżemy warzywne, pierogi, warzywa marynowane, zioła, obważanki „gizanki”, ryby z własnej hodowli i inne wyroby regionalne wytwarzane na bazie lokalnych surowców, przepisów i tradycji. Produkty te są niestety najczęściej dostępne tylko w wiejskiej bazie noclegowej dla przebywających tam gości lub są sprzedawane „spod przysłowiowej lady”, a informacja o nich rozchodzi się drogą „szeptaną” w ograniczonych kręgach. Wytwórcy produktów najczęściej nie posiadają wiedzy jak zalegalizować swoje wyroby, chociaż cieszą się one dużym zainteresowaniem i mogłyby być chętnie kupowane na otwartym rynku (szerszy wykaz – załącznik 1).

Pozytywną stroną w obszarze produktów regionalnych i tradycyjnych jest występujące już (choć na razie w niewielkim zakresie) zainteresowanie producentów standaryzacją produktów, czego przykładem jest wpis kilkunastu produktów na ministerialną listę produktów tradycyjnych. Wyrażna aktywność w tym zakresie wystąpiła tylko w latach 2008-2010, niepokojący jest natomiast brak rozszerzania listy tych produktów w ostatnich latach

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

(załącznik nr 2). Część wytwórców produktów lokalnych zadeklarowała przystąpienie do sieci Europejskiego Dziedzictwa Kulinarne (załącznik 3 – Lista członków sieci „Dziedzictwo Kulinarne Warmia, Mazury, Powiśle”) oraz prowadzenie gospodarstw ekologicznych (załącznik 4).

Infrastruktura turystyczna

Obszar EGO jest częściowo przystosowany do obsługi turystów pod względem ilości miejsc noclegowych, podobnie w zakresie usług gastronomicznych. Najbardziej rozwinięta jest agroturystyka, na co wpływają sprzyjające warunki przyrodnicze czy też możliwość dywersyfikacji działalności rolniczej dzięki prowadzeniu przez Unię Europejską polityki wsparcia obszarów wiejskich. Ponadto udostępniane są miejsca noclegowe w obiektach zbliżonych do pensjonatów (najczęściej brak kategoryzacji), na kempingach czy polach namiotowych. Usługi gastronomiczne często świadczone są razem z usługami noclegowymi, jednak społeczność lokalna oferuje w „obiegu zamkniętym” także wyroby własne, wytworzone ze swoich surowców, takie jak: twarogi, miody, kartacze, sery i inne. Ważnym elementem infrastruktury turystycznej, szczególnie w sezonie letnim, są odpowiednio zagospodarowane plaże i pomosty. Funkcjonują pojedyncze wypożyczalnie sprzętu turystycznego – najczęściej kajaków i łódek, a także świadczone są usługi informacyjne w głównych miastach regionu (brak szerszej sieci informacji turystycznej istotnej w obsłudze ruchu turystycznego). Wśród innych form szczątkowej infrastruktury turystycznej respondenci zwrócili uwagę na: parkingi, sklepiki z pamiątkami czy też możliwość skorzystania z usług przewodnika (szerszy wykaz – załącznik 1). Jako słaba strona wskazywane są: mała różnorodność infrastruktury i bazy turystycznej i jej niski standard.

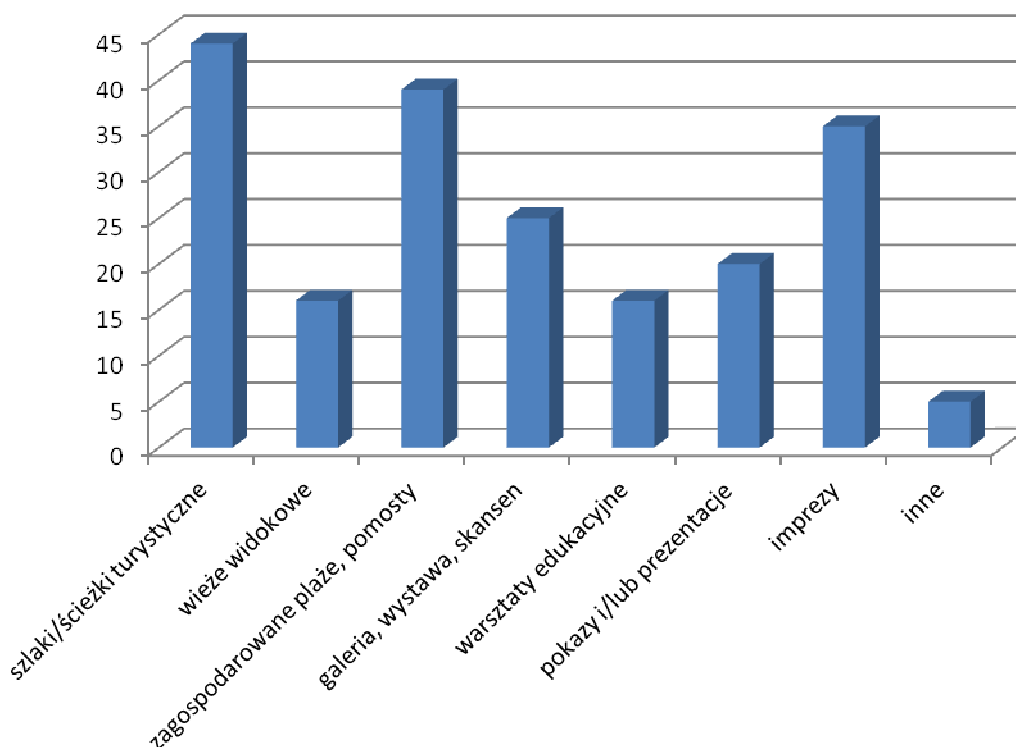
Atrakcje turystyczne, imprezy kulturalne i sportowe

W poniższej tabeli zawarto przykłady istniejących na obszarze powiatów ełckiego, gołdapskiego i oleckiego atrakcji turystycznych, które zostały wskazane przez ankietowanych. Obszar EGO oferuje ścieżki i szlaki turystyczne, wśród których można wymienić: ścieżki rowerowe, piesze, edukacyjne, trasy kajakowe czy też trasy wytyczone po atrakcyjnych miejscach pod względem przyrodniczym czy kulturowym, jak np.: Szlak Garbatych Mazur, Wiewiórcza Ścieżka, Szlak po Puszczy Rominckiej. Ponadto w każdym z wymienionych powiatów odbywają się imprezy cykliczne, które funkcjonują jako produkty turystyczne, wpisane w tradycje i będące formą promocji regionu. Do takich wydarzeń zaliczyć można: Kartaczewo, Kowaliadę, „Przystanek Olecko”, Dni Miasta, Bieg Jaćwieski, Święto Mleka,

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

dożynki gminne, itp. Wśród wymienionych atrakcji turystycznych znajdują się także: punkty widokowe, wystawy, prezentacje np. rękodzielnicze, kulinarne (szerszy wykaz – załącznik 1).

Rys. 7. Atrakcje turystyczne i imprezy na obszarze EGO, wskazane przez badanych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z przeprowadzonych badań

Wykorzystanie oferty, bazy, infrastruktury i atrakcji turystycznych

Zdaniem 62% respondentów **niewystarczająca ilość klientów korzysta z oferty, bazy, infrastruktury i atrakcji turystycznych**, dostępnych w regionie. Wśród przyczyn takiego stanu znajduje się **słaba promocja terenu, brak zintegrowanych ofert, słabe oznaczenia obiektów**. Stworzenie strategii rozwoju produktu lokalnego na obszarze EGO i konsekwentna realizacja rozwoju produktów, zdaniem 88% zbadanej społeczności, może przyczynić się do lepszej promocji i zwiększenia liczby klientów w regionie. **Działania związane z upowszechnieniem regionalnych produktów w sposób bardziej efektywny** wypromują region, a tym samym zwrócą uwagę i zainteresowanie szerszego grona turystów. Potencjalni klienci, znając dokładną ofertę regionu, będą bardziej skłonni do skorzystania z niej. Ponadto **sam pobyt bliżej natury nie wystarczy by usatysfakcjonować turystę, potrzebne jest**

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

nazwanie i opisanie atrakcji i infrastruktura, która pomoże z nich skorzystać. **Lepsza promocja** regionu może zwiększyć aktywność mieszkańców, co z kolei może przyczynić się do powstawania w najbliższej przyszłości kolejnych, nowych produktów lokalnych.

Edukacja - skuteczną dźwignią rozwoju nowych usług i produktów

Wśród badanych znajdują się osoby, które planują rozwój nowych usług lub produktów, ale **potrzebują wyraźnego wsparcia edukacyjnego** (szkolenia, doradztwo, edukacja regionalna) lub **pomocy w postaci promocji i znalezienia rynku zbytu** (skuteczny marketing). Podstawowymi problemami w zakresie edukacji są m.in. **braki w zakresie wiedzy dotyczącej: uwarunkowań rozwoju i marketingu produktów turystycznych i produktów żywnościowych oraz umiejętności w zakresie zarządzania i rozwoju przemysłów kreatywnych. Nieadekwatny do potrzeb rynku jest poziom przygotowania usługodawców i mieszkańców w zakresie interpretacji dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego. Problemem jest niski poziom innowacyjnej, terenowej bazy do edukacji regionalnej, a także brak przygotowanych niestandardowych, ciekawych programów dla edukacji regionalnej oraz pozaszkolnego systemu kształcenia i podwyższania kwalifikacji zawodowych dla obszaru EGO.**

Zmianę sytuacji w tym zakresie i zwiększenie szans prorozwojowych upatrują respondenci właśnie w integracji działań, wytyczeniu konkretnych kierunków w ramach tworzonej strategii rozwoju produktu regionalnego obszaru EGO i jej konsekwentnej realizacji.

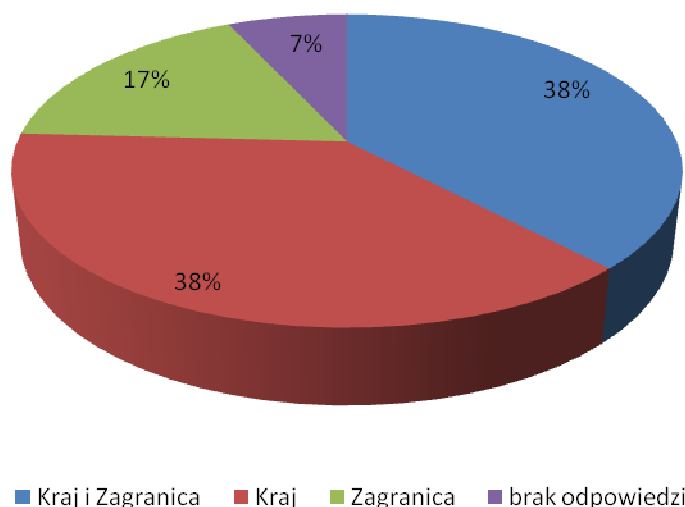
Poziom i problemy promocji obszaru EGO

Tylko 24% respondentów wyraża opinię, że obszar EGO jest dobrze wypromowany, z czego tylko niespełna 2% uważa, że promocja jest efektywna zarówno w Polsce jak i zagranicą. Pozostała część respondentów zwraca uwagę na niskie nakłady ponoszone na promocję, a istniejąca już reklama i działania promocyjne nie konkurują z promocją innych regionów. Ankietowani wskazują również brak powiązania między poszczególnymi gminami i miastami, każde z nich jest promowane indywidualnie, podobnie dzieje się w przypadku promocji prowadzonej przez organizacje społeczne i przedsiębiorców. Ewidentnie brakuje skutecznych działań marketingowych na obszarze EGO, w tym zintegrowanego systemu promocji i powierzenia tych zadań profesjonalnym jednostkom.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Rys. 8. Zasięg promocji obszaru EGO

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z przeprowadzonych badań

Zasięg promocji obszaru EGO

Na konieczność szybkiego wzmocnienia promocji obszaru EGO o zasięgu zarówno krajowym jak i poza obszarem Polski wskazuje 38% badanych. Tyle samo uważa, że reklama regionu powinna ograniczyć się tylko do granic państwowych, natomiast 17% osób widzi potrzebę promocji szerszej niż na skalę krajową. Aż 7% respondentów nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie, co świadczy o tym, że nie mają zdania lub orientacji na ten temat. Podobny **brak rozeznania marketingowego** ujawniał się wśród uczestników dyskusji prowadzonych w procesie konsultacji.

Turystyka i sport

Na szczególną uwagę zasługuje podkreślenie **turystyki i sportu jako ważnych dziedzin dla rozwoju produktów lokalnych Mazur Garbatych**. Do podstawowych atutów całego obszaru EGO należą: bogate środowisko przyrodnicze (w tym zasoby wodne) i kulturowe, a także infrastruktura sportowa. Dzięki temu istnieje znaczący **potencjał dla rozwoju turystyki pieszej, rowerowej i wodnej oraz poznawczej i rekreacyjno-wypoczynkowej** na obszarze całego terytorium EGO. Inne elementy zasobów dla rozwoju turystyki i rekreacji oraz sportu

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

są zróżnicowane na terenie poszczególnych rejonów EGO. **Turystyka tranzytowa i biznesowa** ma duży potencjał w trzech miastach obszaru. Podobnie miasta posiadają **potencjał dla rozwoju sportu** dzięki istniejącej infrastrukturze. Gołdap posiada korzystne warunki dla rozwoju **turystyki zdrowotnej, a szczególnie sanatoryjnej**, bazując na zasobach naturalnych i tworzonej nowoczesnej infrastrukturze uzdrowiskowej.

Agroturystyka rozwija się na obszarach wiejskich, szczególnie w pobliżu jezior i rzek.

Do podstawowych słabych stron należy niska jakość infrastruktury turystycznej (słabo zagospodarowane szlaki, słabo zagospodarowane brzegi jezior), mała liczba kategoryzowanych obiektów noclegowych i gastronomicznych oraz brak spójnej oferty turystycznej i skutecznego marketingu. Wśród podstawowych szans dla rozwoju turystyki i sportu dostrzega się: możliwość pozyskania środków unijnych, współpracę i promocję, wzrost mody na zachowania prozdrowotne, a także wzrost popytu na usługi turystyczne. Do kluczowych zagrożeń należy wysoka konkurencyjność innych ośrodków turystycznych oraz pogłębianie się kryzysu gospodarczego w Polsce i całej Unii Europejskiej. Zagrożeniem jest także niestabilna sytuacja polityczna w związku z kryzysem i operacjami militarnymi na Ukrainie oraz w stosunkach Polski z Rosją. Jest to istotne zagrożenie biorąc pod uwagę fakt, że obszar EGO graniczy bezpośrednio z Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej i czerpie korzyści z małego ruchu granicznego.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

7. ANALIZA SWOT

Analizę SWOT przeprowadzono w oparciu o diagnozę strategiczną, wyniki prac Rady Produktu Lokalnego obszaru EGO oraz efekty uzyskane podczas szeroko zakrojonych działań konsultacyjnych.

Analizę przeprowadzono w układzie czterech priorytetów strategicznych: produkty turystyczne, produkty regionalne i tradycyjne, przemysły kreatywne, edukacja - przy zastosowaniu klasycznego podziału na: mocne i słabe strony (czynniki wewnętrzne) oraz szanse i zagrożenia (czynniki zewnętrzne). Kolejność czynników w niniejszej analizie nie przesądza o ich ważności.

Tabela 3. Analiza SWOT

MOCNE STRONY

PRODUKTY TURYSTYCZNE

- Wyjątkowe w skali kraju zasoby wód powierzchniowych: jeziora rzeki, stawy - dające szansę rozwoju turystyki wypoczynkowej i aktywnej (rekreacja i sporty wodne, wędkarstwo)
- Cenne obszary przyrodnicze, w tym obszary prawnie chronione
- Bogactwo kulturowe i etniczne
- Istniejąc koncepcje i elementy infrastruktury wiosek tematycznych oraz ekomuzeów
- Istniejące koncepcje sieciowych produktów turystycznych (w tym produktów o charakterze ponadregionalnym, wypracowane w ramach projektu EGO SA)
- Zasoby uzdrowiska Gołdap
- Rozwinięta agroturystyka na części obszarów EGO
- Dobra jakość obiektów sportowych
- Duży potencjał istniejących elementów unikalnej infrastruktury jak np.: tężnie i pijalnia wód w Gołdapi, baza sportów zimowych na Pięknej Górze, Ełcka Kolej Wąskotorowa,
- Rozpoznawalne imprezy cykliczne
- Wysoki poziom bezpieczeństwa publicznego
- Dobre doświadczenia współpracy ponadregionalnej - platforma współpracy EGO SA i Turystyczna Sieć Współpracy – Klaster „Suwalszczyzna-Mazury”
- Znaczący potencjał ludzki i trzeciego sektora, mogący wspierać rozwój produktów turystycznych

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

PRODUKTY REGIONALNE I TRADYCYJNE

- Czyste, o dużej bioróżnorodności środowisko przyrodnicze
- Dobre warunki dla wzmacniania konkurencyjności produkcji rolnej (wielofunkcyjnej) w postaci zarówno sprzyjających warunków środowiskowych, jak również: doświadczenia w produkcji rolnej, pobliskiego zaplecza naukowo-badawczego i rozwijającego się przemysłu spożywczego na terenie województwa
- Istniejący, pozytywny klimat dla rozwoju produktów regionalnych i tradycyjnych
- Wzrost zainteresowania kuchnią regionalną
- Wzrost zainteresowania lokalnych producentów rozwojem produktów regionalnych i tradycyjnych (wpisane na listę produkty tradycyjne, gospodarstwa ekologiczne, produkty w Europejskiej Sieci Dziedzictwa Kulinarne)
- Rozwój turystyki na obszarze EGO - chłonnej na produkty regionalne i tradycyjne
- Znaczący potencjał ludzki i trzeciego sektora, mogący wspierać rozwój produktów regionalnych i tradycyjnych

PRZEMYSŁY KREATYWNE

- Kultywowanie tradycyjnych rzemiosł
- Wzrost zainteresowania dziedzictwem kulturowym
- Aktywność organizacji społecznych i placówek kultury w zakresie współpracy z sektorami kreatywnymi
- Pozytywny klimat dla rozwoju rękodzielnictwa
- Rosnące zapotrzebowanie na usługi i produkty sektorów kreatywnych w turystyce
- Wciąż korzystna struktura wiekowa ludności - duży udział młodych stanowiących potencjał dla przemysłów kreatywnych
- Osiedlanie się na obszarze EGO nowych mieszkańców zaangażowanych w przemysły kreatywne

EDUKACJA

- Potencjał organizacji trzeciego sektora, mogących wspierać edukację
- Bogaty potencjał przyrodniczy i kulturowy stanowiący bazę dla edukacji regionalnej
- Wzrost zainteresowania organizacji społecznych i szkół edukacją regionalną
- Wzrost zaangażowania organizacji i podmiotów turystycznych (szczególnie agroturystyki) tworzeniem bazy i oferty w zakresie edukacji regionalnej
- Włączanie się do współpracy nadleśnictw i kadry obszarów chronionych w działania edukacyjne
- Wzrost kompetencji obszaru w zakresie edukacji ekologicznej

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

SŁABE STRONY

PRODUKTY TURYSTYCZNE

- Słaba dostępność komunikacyjna obszaru, w tym słaba jakość infrastruktury kolejowej, trudności z uruchomieniem portu lotniczego w Szymanach
- Niski poziom infrastruktury turystycznej, w tym standaryzowanej bazy noclegowej
- Rozproszenie elementów oferty turystycznej, brak rozpoznawalnych produktów sieciowych
- Mała ilość organizatorów turystycznych, w tym brak podmiotu zajmującego się tworzeniem i komercjalizacją zintegrowanej oferty turystycznej całego obszaru EGO
- Braki infrastruktury technicznej, zwłaszcza na obszarach wiejskich
- Brak stałego systemu marketingu i zintegrowanej promocji całego obszaru EGO
- Sezonowość turystyki, migracja wykwalifikowanej kadry
- Niskie wskaźniki przedsiębiorczości w turystyce
- Słabo rozwinięta informacja turystyczna
- Brak umiejętności wykorzystania cennych zasobów przyrodniczych i kulturowych w tworzeniu produktów turystycznych, w tym produktów niszowych
- Ubogie społeczeństwo – niski wewnętrzny popyt na turystykę i sport
- Niski poziom kapitału społecznego i rzadkie przykłady współpracy na linii biznes – biznes; biznes – instytucje otoczenia; biznes – nauka
- Niski poziom wykorzystania nowoczesnych technologii i technik informacyjno-komunikacyjnych
- Zbyt mały zakres usług turystycznych dla starzejącego się społeczeństwa
- Wysokie koszty utrzymania obiektów sportowych i rekreacyjnych

PRODUKTY REGIONALNE I TRADYCYJNE

- Braki instytucjonalne oraz podaży specjalistycznych usług informacyjnych i doradczych w zakresie aspektów formalno-prawnych i wymagań sanitarnych dla rozwoju produktów regionalnych i tradycyjnych
- Mała liczba produktów tradycyjnych wpisanych na listę ministerialną, brak aktywności w tym zakresie od roku 2010
- Słaba promocja wewnętrzna i zewnętrzna produktów regionalnych i tradycyjnych
- Brak wykształconego wewnętrznego rynku zbytu, brak systemu zachęt
- Brak skutecznych działań marketingowych w zakresie produktów lokalnych

PRZEMYSŁY KREATYWNE

- Niska dostępność usług informacyjnych i doradczych w zakresie aspektów formalno-prawnych funkcjonowania przemysłów kreatywnych

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

- Brak jednostek instytucjonalnych wspierających faktyczny rozwój przemysłów kreatywnych (poza działaniami incydentalnymi placówek kultury oraz w ramach realizowanych projektów)
- Brak współpracy podmiotów z sektorów kreatywnych
- Wysoki odsetek twórców lokalnych „formalnie” biernych zawodowo
- Młodzi i wykształceni ludzie często nie widzą swojej przyszłości w regionie
- Braki w rozwoju infrastruktury teleinformatycznej niezbędnej do pracy na odległość, którą często praktykuje się w przemysłach kreatywnych
- Brak skutecznych działań marketingowych w zakresie produktów lokalnych

EDUKACJA

- Brak pozaszkolnego systemu kształcenia i podwyższania kwalifikacji zawodowych dla obszaru EGO
- Niski poziom fachowej wiedzy z zakresu uwarunkowań rozwoju i marketingu produktów turystycznych, żywnościowych i sektorów kreatywnych
- Brak powszechnej świadomości o istotnym znaczeniu edukacji, w tym edukacji regionalnej w rozwoju takich branż jak: turystyka, produkty regionalne, przemysły kreatywne
- Nieadekwatny do potrzeb rynku poziom przygotowania usługodawców i mieszkańców w zakresie interpretacji dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego
- Niski poziom innowacyjnej, terenowej bazy do edukacji regionalnej
- Brak przygotowanych innowacyjnych programów dla edukacji regionalnej
- Braki wysoko wykwalifikowanej i doświadczonej kadry do prowadzenia nowoczesnej edukacji regionalnej (nie tylko wiedza teoretyczna, ale również umiejętności animacji, interesującej interpretacji, zaciekawienia).

SZANSE

PRODUKTY TURYSTYCZNE

- Poprawa dostępności komunikacyjnej, w tym:
  - połączenie trasy Via Baltica z A1 drogą nr 16,
  - terminowa realizacja krajowych inwestycji liniowych w infrastrukturę kolejową (W-M), w tym modernizacja linii kolejowej E-65 Warszawa – Gdańsk oraz planowane przeprowadzenie inwestycji na linii kolejowej Rail Baltica"
  - budowa lotniska
- Środki UE na rozwój przedsiębiorczości w dziedzinie turystyki i sportu, na współpracę sieciową i produkty turystyczne oraz innowacje

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

- Dalszy wzrost popytu zewnętrznego na ofertę turystyczno-wypoczynkową regionu w ciągu całego roku
- Zmiany na rynku, skutkujące wydłużeniem się sezonu turystycznego
- Poprawa relacji polsko-rosyjskich na szczeblu rządowym
- Zmiana stereotypowego postrzegania obszaru EGO jako regionu peryferyjnego Mazur
- Zainteresowanie regionów sąsiednich (samorządy, NGO, sektor prywatny) współpracą turystyczną z obszarem EGO - wzmocnienie promocji i tworzenie ponadregionalnych produktów sieciowych
- Wzrost zapotrzebowania na turystykę w oparciu o środowisko przyrodnicze, turystykę i rekreację zdrowotną oraz edukacyjną
- Promocja województwa warmińsko-mazurskiego
- Szersze otwarcie się Obwodu Kaliningradzkiego na współpracę.

PRODUKTY REGIONALNE I TRADYCYJNE

- Wzrost popytu na produkty ekologiczne, regionalne i tradycyjne
- Pozytywne zmiany w prawodawstwie odnośnie drobnego przetwórstwa produktów rolnych
- Wprowadzenie do strategii województwa warmińsko-mazurskiego „żywności wysokiej jakości” jako jednej z trzech inteligentnych specjalizacji
- Środki UE na rozwój przedsiębiorczości i endogenicznych potencjałów regionu
- Szeroka promocja produktów regionalnych i tradycyjnych na poziomie województwa warmińsko-mazurskiego, w ramach współpracy międzyregionalnej oraz transgranicznej

PRZEMYSŁY KREATYWNE

- Środki UE na przemysły kreatywne oraz na wzrost konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, bazujących nie tylko na potencjale naukowym, ale również kreatywnym
- Rozwój sieci szerokopasmowych w województwie i lepsze warunki pracy na odległość
- Sprzyjający klimat w Polsce dla rozwoju przemysłów kreatywnych i promocja polskiego potencjału w tym zakresie na arenie międzynarodowej
- Tworzenie międzyregionalnych klastrów wspierających przemysły kreatywne

EDUKACJA

- Środki UE na rozwój kapitału ludzkiego i społecznego
- Światowe trendy w turystyce preferujące oferty ściśle powiązane z naturą i kulturą odwiedzanego miejsca
- Wzrost świadomości ekologicznej w społeczeństwie polskim
- Zmiany w programach edukacyjnych

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

- Wzrost zainteresowania szkół ofertami edukacji regionalnej i wyjazdami na obszary cenne przyrodniczo
- Wzrost znaczenia w politykach rozwoju zagadnień edukacji regionalnej

ZAGROŻENIA

PRODUKTY TURYSTYCZNE

- Pogłębienie kryzysu gospodarczego w UE, w Polsce
- Opóźnienia na poziomie centralnym terminów realizacji koniecznych dla Warmii i Mazur inwestycji drogowych i kolejowych
- Brak stabilnych przepisów prawnych oraz preferencji ekonomiczno-finansowych dla turystyki
- Konkurencyjność innych regionów turystycznych
- Brak jasnych i spójnych zasad planowania przestrzennego i rozgraniczania stref turystycznych od przeznaczonych na działalność minimalizującą walory turystyczne (np. elektrownie wiatrowe, kopalnie kruszyw)
- Wprowadzanie nowych restrykcji dotyczących ochrony przyrody
- Niestabilna sytuacja polityczna w związku z kryzysem i operacjami militarnymi na Ukrainie, a także w stosunkach Polski z Rosją

PRODUKTY REGIONALNE I TRADYCYJNE

- Niespójny i niestabilny system prawny
- Nadmierny fiskalizm
- Ekspansja importu tańszych produktów zewnętrznych
- Wprowadzanie nowych restrykcji i mało sprzyjająca polityka państwa

PRZEMYSŁY KREATYWNE

- Niesprzyjająca polityka prawno-podatkowa
- Brak stabilnego wsparcia sektora MSP, zwłaszcza w momencie uruchamiania firmy
- Minimalizowanie roli przemysłów kreatywnych w rozwoju innowacyjnej gospodarki

EDUKACJA

- Odgórne i nieprzemyślane ustalanie kierunków edukacji
- Minimalizowanie roli edukacji regionalnej w obowiązujących programach nauczania
- Minimalizowanie środków na edukację regionalną usługodawców w ramach programów wsparcia UE
- Starzejące się społeczeństwo, przejawiające małą aktywność.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

8. PLAN OPERACYJNY

Cele strategiczne służą do osiągnięcia zaplanowanej wizji obszaru EGO/Mazur Garbatych w perspektywie długookresowej. Wynikają one z ustalonych priorytetów strategicznych dla rozwoju produktów lokalnych obszaru funkcjonalnego EGO, do których należą: produkty turystyczne; produkty regionalne i tradycyjne; przemysły kreatywne; edukacja.

Cel 1. Markowe produkty turystyczne

Cel 2. Konkurencyjne, żywnościowe produkty regionalne i tradycyjne

Cel 3. Rozwinięty sektor przemysłów kreatywnych

Cel 4. Wysokie kwalifikacje, wiedza, kompetencje w sektorach produktów lokalnych i sprawny system edukacji regionalnej.

Cele operacyjne są skonkretyzowanym etapem pośrednim do zrealizowania celów strategicznych. Ich osiągnięciu będą służyły określone **kierunki działań**, wyznaczone dla każdego z nich. Proponowane kierunki działań wskazują **przedsięwzięcia**, które będą podejmowane przez różne grupy podmiotów w celu realizacji założeń strategii. Wskazane zostały przedsięwzięcia istotne dla rozwiązania problemów rozwoju produktów lokalnych obszaru EGO w sposób kompleksowy.

Dla założonych celów określono także **możliwe źródła finansowania** (zawarte w rozdziale 9) oraz wskazano grupy **podmiotów**, które powinny uczestniczyć w ich realizacji.

MARKOWE PRODUKTY TURYSTYCZNE

Cel operacyjny 1.1 Rozwój ogólnodostępnej infrastruktury i podwyższenie jakości bazy turystycznej

Kierunki działań:

- Rozwój infrastruktury turystycznej skierowanej na wykorzystanie i poszanowanie walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego, w tym m.in.:
  - innowacyjne, interaktywne ścieżki edukacyjne,
  - trasy i wioski tematyczne,
  - parkingi i miejsca odpoczynku przy trasach/szlakach,
  - zagospodarowane plaże i kąpieliska,
  - infrastruktura miejsc do wędkowania
- Rewitalizacja obiektów zabytkowych i miejsc związanych z historią na terenie EGO, w tym m.in.:
  - rewitalizacja obiektów wpisanych w rejestrze zabytków, a w szczególności obiektów mogących stanowić atrakcje turystyczne lub element produktu

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

- turystycznego,
- rekonstrukcja/wizualizacja miejsc związanych z historią i powiązanych z koncepcją sieciowych produktów turystycznych /np. na bazie małej architektury lub innych systemów interaktywnych, multimedialnych/.
  - Podwyższanie jakości indywidualnej bazy turystycznej, w tym m.in.:
    - remonty, modernizacje,
    - zagospodarowanie otoczenia,
    - budowa/rozbudowa i wyposażenie bazy usług towarzyszących
    - budowa nowych obiektów turystycznych.
  - Stworzenie sieci wypożyczalni sprzętu turystycznego, w tym m.in.:
    - sprzęt terenowy, rowery,
    - sprzęt wodny, łódki, kajaki, żaglówki,
    - sprzęt do sportów zimowych.
  - Stworzenie i wdrożenie zintegrowanego, obszarowego systemu oznakowania turystycznego, w tym m.in.:
    - turystyczne znaki drogowe,
    - drogowaskazy,
    - tablice informacyjne,
    - przestrzenne oznakowanie tematyczne.
  - Rozbudowa sieci i nowoczesne wyposażenie centrów i punktów informacji turystycznej na całym obszarze:
    - adaptacja, wyposażenie i uruchomienie nowych centrów/punktów it w ramach zintegrowanej sieci,
    - tworzenie punktów it na bazie istniejącej infrastruktury turystycznej (publicznej, społecznej i prywatnej), uzupełniających sieć regionalną (zachowanie jednolitych standardów wyposażenia), w tym uruchamianie całodobowych kiosków informacyjnych
    - możliwość zintegrowanej promocji innych produktów lokalnych żywnościowych, pamiątek, itp., w ramach sieci it.

Podmioty realizujące:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST),
- jednostki organizacyjne JST,
- podmioty prywatne,
- organizacje pozarządowe,
- Lokalne Grupy Działania,
- administracja parków i obszarów chronionych,
- nadleśnictwa.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Cel operacyjny 1.2 Stworzenie stabilnej sieci współpracy na rzecz rozwoju i promocji produktu turystycznego

Kierunki działań:

- Wdrożenie stałego mechanizmu współpracy branżowej i międzysektorowej, obejmującej m.in.:
  - podmioty turystyczne (sektor prywatny),
  - samorządy,
  - sektor społeczny,
  - sektor usług około turystycznych, ze szczególnym uwzględnieniem lokalnych, producentów żywności; przemysły kreatywne.

Aby współpraca była skuteczna i długofalowa powinna uwzględniać mechanizmy i przesłanki, które będą bazowały na systemie zachęt, jak, np.: korzyści ekonomiczne, bonusy promocyjne; pierwszeństwo we wsparciu projektów podmiotów współpracujących, itp.

- Pomoc w tworzeniu różnych typów partnerstw pomiędzy aktorami życia społeczno-gospodarczego wewnątrz EGO, jak również z podmiotami zewnętrznymi
- Budowanie sieci współpracy międzyregionalnej (w tym struktury klastrowe)
- Prowadzenie wewnętrznych kampanii informacyjno-promocyjnych, dotyczących możliwości i korzyści ze współpracy branżowej i wielosektorowej

Podmioty realizujące:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST),
- jednostki organizacyjne JST,
- podmioty prywatne,
- spółdzielnie, organizacje pozarządowe,
- Lokalne Grupy Działania,
- media lokalne, regionalne i krajowe,
- administracja parków i obszarów chronionych
- nadleśnictwa.

Cel operacyjny 1.3 Stworzenia systemu działań marketingowych, w tym skutecznej promocji i komercjalizacji produktów turystycznych obszaru EGO

Kierunki działań:

- Budowa tożsamości i pozycjonowania marki obszaru EGO/Mazur Garbatych (strategia promocji, wzrost rozpoznawalności marki na rynku krajowym i zagranicznym)
- Stworzenie atrakcyjnego systemu identyfikacji wizualnej (porozumienie szerokiego grona podmiotów na całym obszarze, aby znak/wizualizacja była wspólna, spójna i stosowana przez wszystkich)

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

- Stworzenie biura marki obszaru i produktów turystycznych Mazur Garbatych (menager marki, zarządzanie, skuteczny marketing, w tym komercjalizacja)
- Opracowanie koncepcji i realizacja zintegrowanych kampanii promocyjnych w perspektywie długookresowej, w tym:
  - kampanii wizerunkowych obszaru EGO/Mazur Garbatych,
  - kampanii specjalistycznych, promujących markowe produkty turystyczne,
  - kampanii wewnętrznych (w obrębie obszaru EGO, województwa warmińsko-mazurskiego, Suwalszczyzny).
- Zaktywizowanie działalności touroperatorów/organizatorów turystyki przyjazdowej dla obszaru EGO (najkorzystniej podmiotu miejscowego) oraz sieci pośredników turystycznych poza regionem – sprzedaż produktów turystycznych.

Podmioty realizujące:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST),
- jednostki organizacyjne JST,
- podmioty prywatne,
- organizacje pozarządowe,
- placówki naukowo-badawcze
- placówki szkolące kadry,
- media lokalne, regionalne, krajowe i zagraniczne,
- administracja parków i obszarów chronionych
- nadleśnictwa,
- sektory kreatywne,
- Lokalne Grupy Działania.

KONKURENCYJNE, ŻYWNOŚCIOWE PRODUKTY REGIONALNE I TRADYCYJNE

Cel operacyjny 2.1   Rozwój bazy dla małego przetwórstwa lokalnego

Kierunki działań:

- Stworzenie zaplecza lokalowego i wyposażenie Centrów Produktu Lokalnego, w tym turystyki kulinarnej /najlepiej na obszarze każdego powiatu EGO/ o szerokiej funkcjonalności, w tym:
  - zaplecze informacji, promocji, degustacji i sprzedaży produktów lokalnych,
  - studio kuchenne na potrzeby realizacji programów kulinarnych, w tym kursów zdrowego gotowania,

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

- sale do warsztatów, prelekcji, lekcji z prezentacjami multimedialnymi, projekcji filmów, organizacji konferencji, festiwalów, spotkania tematycznych, kursy zdrowego gotowania itp.,
- zaplecze administracyjne.
- Wsparcie rozwoju lokalnych małych przetwórci indywidualnych
- Rozwój wiejskich inkubatorów produktu lokalnego
- Rozwój spółdzielni produktu lokalnego
- Wspieranie rozwoju wyspecjalizowanych gospodarstw rolnych, wytwarzających żywność wysokiej jakości, prowadzących lokalne przetwórstwo i sprzedaż produktów regionalnych i tradycyjnych
- Tworzenie kulinarnych wiosek tematycznych lub elementów oferty kulinarnej w innych wioskach tematycznych, połączonych ze sprzedażą produktów
- Wdrożenie zintegrowanego systemu oznakowania miejsc z produktami lokalnymi
- Stworzenie sieci punktów dystrybucji żywnościowych produktów regionalnych i tradycyjnych, w tym:
  - sieć handlowa, z uwzględnieniem dużych marketów sieciowych
  - obiekty turystyczne /wyposażenie w odpowiedni, zintegrowany system prezentacji produktów lokalnych, jak: półki, regały, lody chłodnicze, itp.)

Jednostki realizujące:

- podmioty prywatne,
- organizacje pozarządowe,
- Lokalne Grupy Działania,
- Urzędy Pracy (aktywizacja zawodowa, spółdzielnie socjalne),
- jednostki samorządu terytorialnego (JST).

Cel operacyjny 2.2 Stworzenie systemu powiązań kooperacyjnych pomiędzy producentami żywności oraz rynkiem wewnętrznym

Kierunki działań:

- Aktywizacja współpracy pomiędzy rolnikami, producentami żywnościowych produktów regionalnych i tradycyjnych
- Tworzenie platformy współpracy producentów żywności z sektorem turystyki i handlu (logistyka, system jakości, baza produktów i producentów, baza odbiorców, transport, zamówienia – system TIK, informacja, promocja)
- Aktywizacja współpracy producentów żywności z przemysłami kreatywnymi (reklama, promocja, w tym wykorzystanie narzędzi internetowych, nowoczesny design i projektowanie opakowań, elementów do prezentacji, itd.)

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

- Aktywizacja i zachęcanie społeczności lokalnej (konsumentów indywidualnych) do nabywania produktów regionalnych i tradycyjnych /lokalny patriotyzm gospodarczy (szczególnie istotne są tutaj działania informacyjne i promocyjne)

Jednostki realizujące:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST),
- Rady Gmin, sołtysi,
- podmioty prywatne,
- organizacje pozarządowe,
- placówki kultury,
- media lokalne i regionalne,
- Lokalne Grupy Działania.

Cel operacyjny 2.3 Prowadzenie spójnych działań marketingowych dla całego obszaru

Kierunki działań:

- Zbudowanie marki żywnościowych produktów regionalnych i tradycyjnych pochodzących z obszaru EGO (znak/wizualizacja, strategia promocji)
- Rozwój systemu wewnętrznej i zewnętrznej promocji produktów lokalnych z wykorzystaniem Centrów Produktu Lokalnego (zarządzanie produktem, organizacja, logistyka, koordynacja szkoleń, promocja produktów lokalnych)
- Pobudzanie lokalnego patriotyzmu gospodarczego, wsparcie komercjalizacji na rynku wewnętrznym (spożywanie produktów pochodzących z regionu), w tym:
  - kampania informacyjno-uświadamiająca dla dostawców produktów i usług (procedura jakości, niewygórowana cena, informacja o produkcie, dostęp do produktu, wspólny system dystrybucji – wsparcie dla zachęcenia),
  - akcja informacyjno-uświadamiająca dla handlowców, hotelarzy, restauratorów, szkół, szpitali, stołówek, itp. – uświadomienie lokalnego patriotyzmu gospodarczego, przekonanie do korzyści, wspólny system zakupowy, ewentualne ulgi podatkowe (nawet minimalne w ramach podatku i opłat lokalnych),
  - przygotowanie specjalnych form prezentacji i promocji produktów – specjalne półki, regały, lody chłodnicze (oznakowane, wyeksponowane na pierwszym planie) – pomoc w pozyskaniu dofinansowania.
- Aktywizacja producentów do wpisywania produktów lokalnych na listę produktów tradycyjnych, przystępowania do sieci Europejskiego Dziedzictwa Kulinarного i zakładania gospodarstw ekologicznych
- Spójność promocji żywnościowych produktów lokalnych z systemem promocji turystycznej.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Jednostki realizujące:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST),
- Rady Gmin, Sołtysi,
- podmioty prywatne,
- podmioty społeczne,
- Lokalne Grupy Działania,
- placówki szkolące kadry,
- media lokalne, regionalne, krajowe.

ROZWINIĘTY SEKTOR PRZEMYSŁÓW KREATYWNYCH

Cel operacyjny 3.1   Rozwój infrastruktury i bazy dla przemysłów kreatywnych

Kierunki działań:

- Stworzenie lokalnych centrów aktywności dla sektorów kreatywnych - inkubatory przedsiębiorczości (wykorzystanie obiektów związanych z kulturą, pustostanów, szkół, itp. – zaangażowanie sektorów kreatywnych w cały proces uruchomienia inkubatora, od koncepcji adaptacji i wykorzystania poprzez projektowanie, wyposażenie, wystrój wnętrz, itp.)
- Zorganizowanie sieci punktów dystrybucji wytwórczości przemysłów kreatywnych (w miejscach publicznych i prywatnych), ze szczególnym uwzględnieniem pamiątek regionalnych
- Modernizacja infrastruktury instytucji kultury, wyposażenie, konserwacja muzealiów, organizacja imprez
- Wsparcie finansowe i materialne podmiotów organizujących sieć sprzedaży lokalnej wytwórczości z sektora kreatywnego (adaptacja pomieszczeń, zakup standaryzowanego wyposażenia, półki, lamy ekspozycyjne, mobilne kioski, itp.)
- Tworzenie innowacyjnej infrastruktury do interpretacji dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego z wykorzystaniem koncepcji, projektów i całego potencjału miejscowych przemysłów kreatywnych.

Podmioty realizujące:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST),
- jednostki organizacyjne JST,
- podmioty prywatne,
- spółdzielnie, organizacje pozarządowe,
- Lokalne Grupy Działania.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Cel operacyjny 3.2 Stworzenie obszarowej platformy współpracy

Kierunki działań

- Stworzenie wspólnego programu działań w zakresie wykorzystania twórczości sektorów kreatywnych m.in. w:
  - kreowaniu marki regionu,
  - tworzeniu markowych produktów turystycznych,
  - komunikacji marketingowej i promocji turystycznej,
  - prezentacji i promocji żywnościowych produktów regionalnych i tradycyjnych.

Zarządzanie, logistyka, system jakości, baza produktów i producentów, baza odbiorców, transport, zamówienia – system TIK, informacja, promocja.

- Tworzenie platformy współpracy branżowej przedstawicieli przemysłów kreatywnych i międzysektorowej z lokalnym biznesem, organizacjami pozarządowymi, samorządami, placówkami szkolnymi
- Poszerzenie oferty spędzania czasu wolnego z wykorzystaniem sektorów kreatywnych (animacje, prezentacje, realizacja programów wiosek tematycznych, regionalne spotkania z muzyką, tańcem, śpiewem, literaturą, itp.)

Podmioty realizujące:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST),
- jednostki organizacyjne JST,
- podmioty prywatne,
- organizacje pozarządowe,
- placówki szkolne,
- media lokalne, regionalne, krajowe
- Lokalne Grupy Działania.

Cel operacyjny 3.3 Wdrożenie skutecznej promocji usług i produktów sektora kreatywnego

Kierunki działań:

- Stworzenie branżowego systemu informacji i promocji przemysłów kreatywnych na rynku wewnętrznym i zewnętrznym
- Budowanie zintegrowanego systemu prezentacji i promocji produktów turystycznych, wytwórczości sektorów kreatywnych (szczególnie pamiątek regionalnych) oraz żywnościowych produktów tradycyjnych (nowoczesny design, oryginalne projekty opakowań, itp.).
- Współpraca i promocja sektora kreatywnego w ramach zajęć szkolnych i pozaszkolnych form edukacji – kształtowanie postaw kreatywnych wśród młodego pokolenia i społeczności lokalnej

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

- Tworzenie i realizacja wspólnych projektów i kampanii promocyjnych z wykorzystaniem kreatywnych koncepcji miejscowych twórców (samorządy, organizacje pozarządowe, podmioty prywatne).

Podmioty realizujące:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST),
- jednostki organizacyjne JST,
- organizacje pozarządowe,
- sektor prywatny (szczególnie branża turystyczna),
- placówki szkolne i jednostki szkoleniowe,
- media lokalne, regionalne, krajowe i międzynarodowe,
- Lokalne Grupy Działania.

WYSOKIE KWALIFIKACJE, WIEDZA, KOMPETENCJE W SEKTORACH PRODUKTÓW LOKALNYCH I SPRAWNY SYSTEM EDUKACJI REGIONALNEJ.

Cel operacyjny 4.1 Stworzenie skutecznego systemu wsparcia edukacyjnego dla sektorów: turystyki, produktów regionalnych i tradycyjnych oraz przemysłów kreatywnych.

Kierunki działań:

- Rozpoznanie potrzeb w zakresie kształcenia, podwyższania kwalifikacji i kompetencji w sektorze **turystyki**
- Rozpoznanie potrzeb w zakresie kształcenia, podwyższania kwalifikacji i kompetencji w sektorze **produktów regionalnych**
- Rozpoznanie potrzeb w zakresie kształcenia, podwyższania kwalifikacji i kompetencji w **sektorach kreatywnych**
- Przygotowanie **metodologii kształcenia oraz specjalistycznych programów edukacyjnych, w tym warsztatów i zajęć praktycznych** dla poszczególnych sektorów (turystyki, żywnościowych produktów regionalnych i tradycyjnych, przemysłów kreatywnych) oraz dla potrzeb edukacji regionalnej
- Przygotowanie nowatorskich programów praktyk i staży w poszczególnych sektorach i edukacji regionalnej

Podmioty realizujące:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST),
- jednostki organizacyjne JST,
- organizacje pozarządowe,

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

- sektor prywatny (turystyka),
- placówki szkolne i jednostki szkoleniowe,
- administracja parków i obszarów chronionych,
- nadleśnictwa,
- Lokalne Grupy Działania

Cel operacyjny 4.2   **Rozwój terenowej bazy do zajęć praktycznych oraz edukacji regionalnej**

Kierunki działań:

- Stworzenie (remont, modernizacja, rozbudowa) i wyposażenie zaplecza edukacyjnego dostosowanego do wymogów kształcenia zgodnie z opracowaną metodologią i programami kształcenia dla poszczególnych sektorów i edukacji regionalnej
- Przygotowanie bazy do zajęć praktycznych i edukacji terenowej (wykorzystanie i zaadaptowanie do nowych potrzeb w maksymalnym stopniu istniejącej bazy turystycznej/agroturystycznej, placówek kultury, wiosek tematycznych, obiektów obszarów chronionych, nadleśnictw, itp. obiektów).

Podmioty realizujące:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST),
- jednostki organizacyjne JST,
- organizacje pozarządowe,
- sektor prywatny (turystyka),
- placówki szkolne i jednostki szkoleniowe,
- placówki kultury,
- administracja parków i obszarów chronionych,
- nadleśnictwa,
- Lokalne Grupy Działania.

Cel operacyjny 4.3   **Wdrożenie międzysektorowego systemu współpracy w zakresie działań edukacyjnych**

Kierunki działań:

- Stworzenie platformy współpracy pomiędzy szkolnymi i pozaszkolnymi placówkami edukacyjnymi
- Stworzenie platformy współpracy sektorowej i wymiany informacji pomiędzy wszystkimi placówkami (publicznymi i niepublicznymi) prowadzącymi działalność z zakresu doradztwa i szkoleń
- Wprowadzenie zintegrowanego systemu planowania i prowadzenia działalności edukacyjnej na całym obszarze EGO

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

- Stworzenie podstaw formalno-prawnych i systemu zarządzania w zakresie wspólnego korzystania z rozwijanej bazy dydaktycznej (możliwość wspólnego pozyskiwania przez różne organizacje większych środków na tworzenie takiej bazy, a tym samym na uzyskanie wysokiego stopnia innowacyjności bazy).

Podmioty realizujące:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST),
- jednostki organizacyjne JST,
- organizacje pozarządowe,
- sektor prywatny
- placówki szkolne i jednostki szkoleniowe
- administracja parków i obszarów chronionych
- nadleśnictwa
- Lokalne Grupy Działania.

Cel operacyjny 4.4 **Rozwój systemu informacji i promocji działań edukacyjnych wewnątrz i na zewnątrz obszaru****Kierunki działań:**

- Utworzenie łatwo dostępnej bazy informacyjnej (Internet, newsletter) o prowadzonych działaniach edukacyjnych: doradztwie, szkoleniach, warunkach i możliwościach kształcenia, podwyższania kwalifikacji, itd.
- Stworzenie i konsekwentna realizacja programu aktywizacji społeczności lokalnej w kierunku podwyższania kwalifikacji i kompetencji (współpraca z Urzędami Pracy, informacja i promocja podczas posiedzeń Rady Gminy, współpraca z sołtysami, parafiami, itp.)
- Stworzenie platformy współpracy z firmami, szczególnie z MSP, w zakresie programowania i realizacji specjalistycznych szkoleń podwyższających kwalifikacje i kompetencje lub przekwalifikowania pracowników.

Podmioty realizujące:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST),
- jednostki organizacyjne JST,
- Rady Gmin, sołtysi,
- organizacje pozarządowe,
- sektor prywatny,
- placówki szkolne i jednostki szkoleniowe,
- media lokalne, regionalne, krajowe i międzynarodowe,
- Urzędy Pracy, doradcy zawodowi.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

9. SYSTEM RELIZACJI STRATEGII

ZASADY REALIZACJI

W procesie realizacji strategii głównym problemem może być ograniczona dostępność zasobów zarówno finansowych, rzeczowych jak i ludzkich. Stąd, dążąc do zapewnienia jak najlepszych efektów, konieczne jest zdefiniowanie podstawowych zasad, których przestrzeganie pozwoli osiągnąć jak najlepsze efekty.

Koordinacja polityki obszaru i działań podmiotów zaangażowanych w realizację – istnieje konieczność nadania odpowiedniej wagi i znaczenia realizacji Strategii od samego początku. Temu służyć będzie przełamywanie wzajemnych uprzedzeń i barier wewnątrz regionalnych oraz wzmocnienie koordynacji polityki całego obszaru EGO, odnośnie rozwoju produktów lokalnych. **Pierwszy poziom koordynacji niezbędny jest na poziomie samorządu terytorialnego**, który jest organem stabilnym, posiadającym zabezpieczenie finansowe i ugruntowane podstawy polityki rozwoju lokalnego. Natomiast **drugi poziom koordynacji jest niezbędny pomiędzy działaniami różnych podmiotów - tutaj znaczącą rolę koordynacyjną powinny odegrać organizacje społeczne**, posiadające autorytet i szersze poparcie na terytorium swojego działania. Taki, **dwustopniowy poziom koordynacji**, pozwoli na zmaksymalizowanie wykorzystania istniejącego potencjału dla osiągnięcia pożądaných celów.

Partnerstwo podmiotów publicznych i niepublicznych - polegające na **współdecydowaniu, współodpowiedzialności i współdziałaniu** w realizacji wspólnych przedsięwzięć, przyczyniających się do osiągnięcia założonych celów Strategii, a także w monitorowaniu i ewaluacji podejmowanych działań i realizowanych zadań.

Należy tutaj dążyć do wszelkich starań, aby w proces realizacji Strategii **zaangażować jak najmocniej podmioty prywatne, bez których nie powstaną produkty lokalne i których działalność ma największy wpływ na rozwój gospodarczy i społeczny regionu**. Partnerzy społeczni i gospodarczy powinni być włączani w realizację strategii od samego początku i na każdym etapie na równorzędnych prawach.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Wielopoziomowe zarządzanie – realizacja strategii powinna mieć swój jasny system zarządzania począwszy od poziomu całego obszaru, poprzez poszczególne obszary powiatowe i gminne. **Należy uwzględnić koordynacyjną i integrującą rolę samorządu trzech głównych miast i powiatów w integracji działań różnych podmiotów na poziomie regionalnym (cały obszar EGO) oraz samorządów gminnych na poziomie lokalnym.**

Kompleksowość – realizacja celów i działań Strategii odbywa się **jednocześnie** na najważniejszych, określonych płaszczyznach rozwoju i w obszarach strategicznych określonych dla produktów lokalnych EGO, gdyż są one ze sobą ściśle powiązane i pozostają w sferze wzajemnego oddziaływania.

ORGANIZACJA PROCESU WDRAŻANIA

Zintegrowane podejście do procesów rozwoju obszaru EGO wymaga wielowymiarowej współpracy przy wdrażaniu Strategii. Efekty powinny opierać się na synergii potencjałów i służyć spójności całego obszaru. Z punktu widzenia administracyjnego jest to możliwe dzięki istniejącej już instytucjonalnej współpracy pomiędzy jednostkami terytorialnymi tworzącymi obszar funkcjonalny EGO.

Wdrażanie strategii powinno odbywać się na poziomie całego obszaru EGO – Komitet Sterujący Obszaru EGO ds. wdrażania Strategii Rozwoju Produktów Lokalnych. Powinien on pełnić funkcję wspólnej reprezentacji wszystkich jednostek samorządowych i przedstawicieli organizacji społecznych oraz podmiotów prywatnych wchodzących w skład EGO. **Do najważniejszych zadań Komitetu należy uzgadnianie i rozstrzyganie wspólnych spraw rozwojowych oraz partycypacja w podejmowaniu kluczowych decyzji dla całego obszaru funkcjonalnego.** Niezbędne jest wybranie przewodniczącego komitetu jako koordynatora działań. Wskazane jest, aby w Komitecie Sterującym brały udział osoby o kompetencjach decyzyjnych.

Na potrzeby realizacji poszczególnych projektów powinny być zawierane odrębne porozumienia o współpracy pomiędzy poszczególnymi jednostkami terytorialnym, bądź sektorami obszaru.

Na poziomie powiatowym i gminnym powinny powstać Terenowe Zespoły Realizacyjne, odpowiedzialne za realizację Strategii rozwoju produktów

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

lokalnych EGO w terenie, w skład których wejdą przedstawiciele samorządów, sektora społecznego i prywatnego. Wskazane jest, aby w poszczególnych jednostkach samorządowych zatrudnieni zostali **specjaliści ds. komunikacji społecznej i promocji gospodarczej, którzy stanowiliby trzon Terenowych Zespołów Realizacyjnych.** Współpraca i integracja działań jest niezbędna ze względu na spójność i komplementarność projektów realizowanych w ramach strategii. **Terenowe Zespoły Realizacyjne powinny podjąć szeroką współpracę z sołtysami poszczególnych miejscowości i liderami lokalnymi, co umożliwi lepszą aktywizację społeczności lokalnej i komunikację społeczną.** Niezbędne jest wybranie jednego koordynatora prac Terenowych Zespołów Realizacyjnych.

Każdy z partnerów realizujących Zintegrowaną strategię EGO wnosi solidarnie zasoby ludzkie, organizacyjne, techniczne i finansowe.

Dla sprawnej realizacji poszczególnych priorytetów strategicznych należy wskazać konkretną, sprawną organizację z sektora NGO (lub konsorcjum organizacji), która będzie odpowiedzialna za dany priorytet. Mogłaby na pozyskać środki pomocowe na pełnienie roli takiego **Koordynatora.**

Do wdrażania strategii proponowana jest zatem następująca struktura organizacyjna:

Struktura organizacyjna:

- **Komitet Sterujący Obszaru EGO ds. wdrażania Strategii rozwoju produktów lokalnych**
- **Terenowe Zespoły Realizacyjne**
- **Koordynatorzy rozwoju produktów lokalnych obszaru EGO dla poszczególnych priorytetów strategicznych (np. organizacje NGO)**

Posiedzenia poszczególnych organów wdrażania strategii powinny odbywać się z częstotliwością zależną od potrzeb, **jednak nie rzadziej niż co trzy miesiące.** Wskazany jest **opis podstawowych procedur zarządzania oraz opis procesu decyzyjnego w zakresie wyboru projektów** i procedur związanych z działaniami marketingowymi.

Decyzje poszczególnych organów będą podejmowane w ramach konsensusu i zostaną zawarte w protokołach z posiedzenia. **Każdy z partnerów będzie miał równy udział i równy głos** w podejmowaniu strategicznych decyzji.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Wszelkie zmiany zapisów strategii rozwoju będą również wymagały zgody Komitetu Sterującego Obszaru EGO ds. wdrażania Strategii rozwoju produktów lokalnych.

Kluczowe informacje w zakresie postępów realizacji strategii będą zamieszczane w **specjalnej zakładce na stronach internetowych poszczególnych samorządów**. W miarę możliwości partnerzy realizujący strategię będą realizowali **konferencje, seminaria i spotkania upowszechniające postępy** w realizacji Strategii rozwoju produktów lokalnych obszaru EGO.

MONITORING I EWALUACJA

Strategia musi podlegać systematycznemu monitorowaniu i okresowej ewaluacji, ponieważ jest ważnym narzędziem zarządzania na danym obszarze. Wyniki analiz prowadzonych w ramach monitorowania postępów wdrażania Strategii będą stanowić podstawę do weryfikacji skuteczności jej realizacji, a tym samym będą kluczowym źródłem informacji w procesie decyzyjnym.

Poszczególne samorzady, wdrażając własne, terytorialne strategie rozwoju na swoim obszarze posiadają w tym zakresie wyspecjalizowane komórki, monitorują również zmiany zachodzące na ich terytorium. Stąd istotne będzie włączenie tych jednostek również w system monitorowania i ewaluacji realizacji Strategii rozwoju produktów lokalnych na obszarze EGO. **Razem mogą stworzyć Komitet Monitorujący, w którym powinny wziąć także udział pomysłodawcy stworzenia niniejszej strategii i przedstawiciele kilku podmiotów (liderów) sektora prywatnego z obszaru turystyki, produktów regionalnych i tradycyjnych, przemysłów kreatywnych.**

Oprócz danych dostępnych w samorządach terytorialnych i w organizacjach NGO, podczas monitoringu i ewaluacji realizacji strategii będą wykorzystywane dane z dostępnych statystyk publicznych, m.in. GUS-u i Wojewódzkich Urzędów Statystycznych, Bank Danych Lokalnych.

System ten działać ma poprzez realizację własnych działań analitycznych oraz wymianę informacji między podmiotami zaangażowanymi w realizację polityki rozwoju, jak również poprzez współpracę z instytucjami prowadzącymi działalność badawczą, edukacyjną i informacyjną w obszarze zarządzania rozwojem. System monitorowania uzupełniony zostanie o pogłębione badania ewaluacyjne, które umożliwiają także ocenę aspektów jakościowych zmian zachodzących w regionie.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Monitoring i ewaluacja strategii będą służyły ocenie stopnia osiągnięcia celów, a tym samym skuteczności podejmowanych działań. Pozwoli to także na bieżąco podejmować działania korygujące, jeśli będą wymagane.

FINANSOWANIE

Środki skierowane na realizację celów Strategii będą pochodziły zarówno ze źródeł wewnętrznych, jak i zewnętrznych. Będą to w szczególności:

- środki budżetu województwa,
- środki budżetu samorządów powiatowych i gminnych,
- środki budżetu państwa,
- środki budżetów funduszy celowych, takich jak Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, programy ministerialne, FIO
- Środki budżetu Unii Europejskiej:
  - Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego,
  - Europejskiego Funduszu Społecznego,
  - Funduszu Spójności,
  - Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego
  - europejskich programów wspólnotowych, takich jak: Instrument Sąsiedztwa i Partnerstwa, Kreatywna Europa, LIFE Plus,
  - inne środki pochodzące ze źródeł zagranicznych, takich jak: Norweski Mechanizm Finansowy, Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego, Szwajcarski Program Współpracy,
  - środki prywatne,
  - środki i wkład rzeczowy innych partnerów zaangażowanych w osiągnięcie celów Strategii.

W chwili obecnej trwa nadal przygotowanie do nowego okresu programowania perspektywy finansowej na lata 2014-2020. Stąd w przypadku dużej części przedsięwzięć, nie ma pewności, z jakich konkretnie źródeł zewnętrznych i z jakim poziomem dofinansowania będą mogły zostać zrealizowane. Większość priorytetów i zadań objętych niniejszą strategią wpisuje się w cele i założenia nowej perspektywy finansowej. Dlatego też, po spełnieniu kryteriów kwalifikowalności, głównie podmiotowej, możliwe będzie aplikowanie o środki do programów operacyjnych w ramach funduszy Unii Europejskiej w okresie programowania 2014-2020, a zwłaszcza:

- Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury,
- Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko,

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

- Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej,
- Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój,
- Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój,
- Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich,
- Programu Europejskiej Współpracy Terytorialnej, w tym Polska-Litwa, Interreg Europa,
- Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Litwa-Rosja.

Obszar EGO obejmuje w dużej mierze tereny wiejskie, stąd szczególną uwagę należy zwrócić przy wdrażaniu strategii na środki z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. PROW 2014-2020 będzie miał głównie na celu wzrost konkurencyjności rolnictwa, zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi oraz zrównoważony rozwój terytorialny obszarów wiejskich. Z poszczególnych działań objętych programem możliwe będzie pozyskanie środków nie tylko na rozwój gospodarstw rolnych, ale także na przetwórstwo i marketing produktów rolnych, rolnictwo ekologiczne oraz uczestnictwo w krajowych i unijnych systemach jakości – działania te i środki mogą być z powodzeniem powiązane z planowanym w niniejszej strategii priorytetem strategicznym rozwoju produktów regionalnych i tradycyjnych. Program będzie wspierał także restrukturyzację małych gospodarstw, rozwój przedsiębiorczości, a także odnowę miejscowości na obszarach wiejskich, co może zostać także wykorzystane do rozwoju szerokiego zaplecza dla produktów lokalnych w obrębie turystyki i przemysłów kreatywnych. Natomiast działanie LEADER w ramach PROW 2014-2020 będzie wspierało bezpośrednio realizację operacji przewidzianych w Lokalnych Strategiach Rozwoju (LSR), w których wdrażaniu będą miały decydujący wpływ Lokalne Grupy Działania. Wspierane będą operacje, które w znaczącej mierze wskazuje się w niniejszej strategii, mające głównie na celu:

- wzmocnienie kapitału społecznego, w tym z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych i wspieranie partycypacji społeczności lokalnej w realizacji LSR;
- rozwój przedsiębiorczości, z wyłączeniem usług rolniczych;
- dywersyfikację źródeł dochodu, w tym tworzenie i rozwój inkubatorów przetwórstwa lokalnego, tj. infrastruktury służącej przetwarzaniu produktów rolnych w celu udostępniania jej lokalnym producentom
- podnoszenie kompetencji osób w powiązaniu z rozwojem przedsiębiorczości lub dywersyfikację źródeł dochodów, lub podejmowaniem zatrudnienia, w szczególności rolników i osób długotrwale pozostających bez pracy
- rozwój produktów lokalnych,
- rozwój rynków zbytu
- zachowanie dziedzictwa lokalnego

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

- rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury, w tym turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej.

W realizacji zadań strategii rozwoju produktów lokalnych ważne jest także wykorzystywane środków krajowych, gdzie np. w odniesieniu do projektów związanych ze środowiskiem naturalnym i ochroną przyrody, istotnym źródłem finansowania może być Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie (aplikacje bezpośrednie, w tym inicjatywy obywatelskie) oraz Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie.

Poza wkładem zewnętrznym, który może wesprzeć w sposób znaczący realizację założeń strategii, nie mniej istotny jest wkład finansowy i rzeczowy pochodzący bezpośrednio z obszaru EGO. W zależności od rodzaju przedsięwzięcia, jego źródłem będą środki budżetów jednostek samorządu terytorialnego (miasta, gminy i powiaty obszaru EGO), środki budżetów innych podmiotów sektora finansów publicznych, finansowy udział podmiotów prywatnych, a w szczególności przedsiębiorców. Inne podmioty, zwłaszcza liczne na tym terenie organizacje pozarządowe, będą mogły wnieść do realizacji zadań strategii głównie swoje zaangażowanie, wiedzę i doświadczenie. Chociaż nie stanowi to bezpośredniego wkładu finansowego, jest nie mniej ważne w budowaniu kapitału społecznego i osiągnięciu sukcesu w zakresie rozwoju konkurencyjnych produktów lokalnych obszaru EGO.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Spis rysunków

1. Rys. 1. Schemat konsultacji w trakcie prac nad Strategią Rozwoju produktów Lokalnych EGO
2. Rys. 2. Schemat koncepcji czterech płaszczyzn rozwoju
3. Rys. 3. Priorytety strategiczne
4. Rys. 4. Ełcki Obszar Funkcjonalny na tle Województwa Warmińsko-Mazurskiego
5. Rys. 5. Mapa obszaru EGO
6. Rys. 6. Struktura badanych wg przedziału wiekowego
7. Rys. 7. Atrakcje turystyczne, imprezy wskazane przez badanych
8. Rys. 8. Zasięg promocji obszaru EGO

Spis tabel

1. Tabela 1. Organizacje i jednostki mające wpływ na rozwój obszaru EGO wg badanych
2. Tabela 2. Zasoby przyrodnicze i kulturowe, które można wg badanych skuteczniej wykorzystać w rozwoju produktów lokalnych
3. Tabela 3. Analiza SWOT

Załączniki

1. Załącznik 1 – Tabele inwentaryzacyjne (według danych wskazanych przez Radę Produktu Lokalnego)
2. Załącznik 2 – Lista produktów tradycyjnych (obszar EGO)
3. Załącznik 3 - Lista aktualnych członków sieci „Dziedzictwo Kulinarne Warmia Mazury Powiśle”
4. Załącznik 4 – Wykaz producentów rolnych – certyfikowane gospodarstwa ekologiczne.

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

ZAŁĄCZNIK 1

I. Zestawienie istniejących dokumentów strategicznych dla obszaru EGO

Powiat Olecki					
Gmina Świętajno	Gmina Wieliczki	Miasto i Gmina Olecko	Gmina Kowale Oleckie	Powiat olecki	Dokumenty wspólne
<ol style="list-style-type: none"> Strategia rozwoju Gminy Świętajno na lata 2007 – 2013 Program Rozwoju Lokalnego Gminy Świętajno na lata 2004 – 2006 Plan Odnowy Miejscowości Świętajno Plan Odnowy Miejscowości Giże Plan Odnowy Miejscowości Cichy, Niemsty Plan Odnowy Miejscowości Mazury Plan Odnowy Miejscowości Sulejki, Jurkowo Plan Odnowy Miejscowości Kukówko 	<ol style="list-style-type: none"> Program Rozwoju Lokalnego na lata 2001 – 2005 z aktualizacją do 2010 Plan Odnowy Miejscowości Wieliczki Plan Odnowy Miejscowości Cimochoy Plan Odnowy Miejscowości Niedźwieckie 	<ol style="list-style-type: none"> Strategia Rozwoju Miasta i gminy Olecko na lata 2013 – 2023 Plan odnowy Miejscowości Lenarty Plan Odnowy Miejscowości Gąski 	<ol style="list-style-type: none"> Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Kowale Oleckie do roku 2016 Plan Odnowy Miejscowości Stacze na lata 2007 – 2013 Plan Odnowy Miejscowości Lakiele na lata 2011 – 2017 Plan Odnowy Miejscowości Monety na lata 2007 – 2013 -Plan Odnowy Miejscowości Golubki na lata 2007 – 2013 Plan Odnowy Miejscowości Stożne na lata 2007 – 2013 Plan Odnowy Miejscowości Sokółki na lata 2007 – 2013 Plan Odnowy Miejscowości Kowale Oleckie na lata 2007 – 2013 	<ol style="list-style-type: none"> Strategia Rozwoju Powiatu Oleckiego na lata 2003 – 2015 	<ol style="list-style-type: none"> Strategia rozwoju Subregionu EGO Strategia rozwoju Eko Szlaku łażna Struga-gminy Świętajno, Stare Juchy, Ełk Lokalna Strategia Rozwoju

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Powiat Gołdapski		
Gmina Dubeninki	Gmina Banie Mazurskie	Miasto i Gmina Gołdap oraz Powiat Gołdapski
<ol style="list-style-type: none"> 1. Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Dubeninki na lata 2004 – 2013 2. Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2008 – 2015 3. Plan Odnowy Miejscowości Łoje 4. Plan Odnowy Miejscowości Wobały 5. Plan Odnowy Miejscowości Dubeninki 6. Plan Odnowy Miejscowości Żytkiejmy 7. Plan Odnowy Miejscowości Degucie 8. Strategia Powiatu Gołdapskiego 	<p><u>Dostępne w Starostwie Powiatowym:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Plan rozwoju lokalnego Powiatu Gołdapskiego 2. Strategia rozwoju Powiatu Gołdapskiego 3. Koncepcja rozwoju markowych produktów turystycznych na terenie obszaru funkcjonalnego EGO do 2013 roku 4. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru funkcjonalnego EGO do 2013 roku 5. Plany operacyjne do Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru funkcjonalnego EGO do 2013 roku <p><u>Dostępne w Urzędzie Gminy:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Plan rozwoju lokalnego Gminy Banie Mazurskie 2. Strategia rozwoju Gminy Banie Mazurskie 3. Plan rozwoju miejscowości Banie Mazurskie 4. Plany Odnowy Miejscowości: Banie Maz., Budzisko, Dąbrówka Polska, Grodzisko, Grunajki, Gryżewo, Jagiele, Jagoczany, Kierzki, Kruki, Kulsze, Lisy, Miczuły, Mieczkówka, Mieczniki, Mieduniszki Małe, Mieduniszki Wielkie, Obszarniki, Rapa, Rogale, Sapałówka, Skaliszkiejmy, Stadnica, Surminy, Ściborki, Widgiry, Wróbel, Zakałcze Wielkie, Zapały, Zawady, Ziemiany, Żabin. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Strategia Rozwoju Powiatu Gołdapskiego 2. Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Gołdapskiego 3. „Pro EGO” – Program interwencji samorządów terytorialnych w celu zmiany społeczno – gospodarczej i integracji wschodniej części województwa warmińsko – mazurskiego” 4. Plan odnowy wsi Górne na lata 2009 - 2015 5. Plan odnowy miejscowości Kozaki na lata 2010 – 2017

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Powiat Ełcki				
Gmina Stare Juchy	Gmina Prostki	Gmina Kalinowo	Gmina Ełk	Miasto Ełk
1. Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Stare Juchy do roku 2020 2. Strategia rozwiązywania problemów społecznych dla gminy Stare Juchy na lata 2006-2016 3. Plany Odnowy Miejscowości dla: Starych Juch, Zawad Ełckich, Grabnika i Szczecinowa.	1. Plan Odnowy Miejscowości Prostki 2. Program rozwoju i Integracji Sołectw w Gminie Prostki	1. Plan Odnowy Miejscowości Kalinowo na lata 2008-2015 2. Plan Odnowy Miejscowości Kalinowo na lata 2011-2018 3. Plan Odnowy Miejscowości Laski Małe na lata 2011-2018 4. Plan Odnowy Miejscowości Pisanica na lata 2010-2017 5. Plan Odnowy Miejscowości Skrzyпки na lata 2010-2017 6. Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Kalinowo na lata 2004-2013 7. Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Kalinowo na lata 2012-2020	1. Zintegrowana strategia rozwoju Ełckiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014 – 2025	1. Strategia Zrównoważonego Rozwoju Ełku do roku 2016 2. Strategia Zrównoważonego Rozwoju Ełku do roku 2020

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

II. Wioski tematyczne i rozpoznawalne produkty obszaru EGO

Powiat Olecki

Gmina Świątajno	Gmina Wieliczki	Miasto i Gmina Olecko	Gmina Kowale Oleckie
<ul style="list-style-type: none"> Jurki „Wieś nie tylko rybia” Kije „Wieś nie tylko leśna” 	<ul style="list-style-type: none"> Małe Olecko „Wieś nad wodami” 	<ul style="list-style-type: none"> „Gize Mleczna Wieś” Kukowo „Wieś na glinianych kopytach” 	<ul style="list-style-type: none"> „Wieś dobrej monety” „Sokola wieś”

Powiat Gołdapski

Gmina Dubeninki	Gmina Banie Mazurskie	Miasto i Gmina Gołdap
<ul style="list-style-type: none"> Ekomuzeum Żytkiejmski Trójstyk w Żytkiejmach 		<ul style="list-style-type: none"> Tężnie i pijalnia wód mineralnych Bezkrwawe Safari rodziny Rudziewiczów Sanatorium uzdrowskowe Wital

Powiat Ełcki

Gmina Stare Juchy	Gmina Prostki	Gmina Kalinowo	Gmina Ełk	Miasto Ełk
<ul style="list-style-type: none"> Zawady Ełckie „Wieś stwora z jeziora” Wieś tematyczna w Kalkkach 		<ul style="list-style-type: none"> „Wieś zwirowa” 		

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

III. Zasoby przyrodnicze i kulturowe obszaru EGO

Powiat Olecki			
Gmina Świątajno	Gmina Wieliczki	Miasto i Gmina Olecko	Gmina Kowale Oleckie
Zasoby przyrodnicze			
<ul style="list-style-type: none"> • Teren Gminy wchodzi w obszar Pojezierza Etckiego • Puszcza Borecka, która na terenie Gminy Świątajno obejmuje część wsi: Borki i Zalesie • 15 pomników przyrody 		<ul style="list-style-type: none"> • Pomniki przyrody: Dąb Papieski; Dęby szypułkowe • 7 pomników przyrody 	<ul style="list-style-type: none"> • 4 rezerваты przyrody: Cisowy Jar, Wyspa Lipowa, Lipowy Jar, Mazury; • 3 Obszary Chronionego Krajobrazu w tym OChK Puszczy Boreckiej, OChK Wzgórz Szeskich, OChK Jezior Oleckich, Obszar Natura 2000 • 16 pomników przyrody.
Zasoby kulturowe			
<ul style="list-style-type: none"> • W Gminie Świątajno znajduje się 179 stanowisk archeologicznych • Grodzisko pradziejowe i wczesnośredniowieczne w Dybowie • Wały kamienne wokół grodziska w Dybowie • Kurhany w Zalesiu • Cmentarzyska ciałopalne z okresu rzymskiego w Jurkach i Borkach • 2 kościoły poewangelickie z 1727 w Cichym oraz z końca XVIII wieku w Świątajnie • Dwory w: Cichym, Dunajku, Jurkach, Jurkowie, Kijach, Kukówku, Niemstach i Rogowszczyźnie oraz zespoły folwarczne bez dworów w Chełchach, Połomie, Pietraszach i Nowinach • 9 parków dworskich, z XIX i XX wieku, 	<ul style="list-style-type: none"> • Zespół dworski w Bartkowskim Dworze • Zespół dworsko – parkowy w Nowym Młynie • Zespół dworsko – parkowy w Gąsiorówku • Zespół dworsko – parkowy w Norach • teren zespołu obozowisk późnego paleolitu • karczma w Małym Olecku • kościół modrzewiowy z 1677 roku w Wieliczkach. 	<ul style="list-style-type: none"> • układ urbanistyczny Olecka (rynek z przyległymi ulicami), • dawny kompleks zamkowy w Olecku, • pomnik ofiar I wojny światowej w Olecku • młyn wodny w Sedrankach, • wieża ciśnień w Olecku • Parafia Podwyższenia Krzyża Świętego w Olecku • cmentarz ewangelicki w Olecku • zabytkowe molo na plaży miejskiej w Olecku • Pomnik Jana Pawła II • Grodzisko w Dąbrowskich • Zespół dworsko-parkowy w Siejniku • Kościół w Gąskach • Kościół w Szczecinkach • Zespół Kościoła Podwyższenia Krzyża Świętego w Olecku 	<ul style="list-style-type: none"> • Grodzisko w Szwałku • Grodzisko w Wężewie • Kościół w Szarejkach

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

<p>pięć z nich wpisano do rejestru konserwatora zabytków</p> <ul style="list-style-type: none"> • 50 cmentarzy o znaczeniu historycznym i kulturowym, dwa z nich wpisane są do rejestru zabytków • Grodzisko w Gryzach 		<ul style="list-style-type: none"> • Młyn Wodny • Wieża Ciśnień • Pomnik Żołnierski w Olecku • Ruiny Młyna Wodnego w Sedrankach • Cmentarz Ewangelicki • Zabytkowe Moło • Zamek Myśliwski z czasów staropruskich • Rynek Olecki i Zabytkowy Układ Urbanistyczny XVI – XIX w. • Kościół z kaplicą • Pomnik Ofiar I Wojny Światowej • Chata Mazurska • Pomnik Jana Pawła II • Izba Historyczna w budynku przedwojennego Ratusza • Galeria Prawdziwej Sztuki im. Andrzeja Legusa • Plac Wolności 	
--	--	--	--

Powiat Gołdapski		
Gmina Dubeninki	Gmina Banie Mazurskie	Miasto i Gmina Gołdap
<u>Zasoby przyrodnicze</u>		
<ul style="list-style-type: none"> • Park Krajobrazowy Puszczy Rominckiej • 14 pomników przyrody 	<ul style="list-style-type: none"> • Kanał Brożajcki • Obszar w granicach Parku Krajobrazowego Puszczy Rominckiej objęty jest systemem ochrony zagrożonych składników różnorodności biologicznej kontynentu europejskiego, czyli Europejską Siecią Ekologiczną Natura 2000. • obszary leśne zostały wpisane na Shadow List 2006, jako projektowane obszary natura 2000 • Lasy Skaliskie – obszar specjalnej ochrony ptaków • Ostoja Skaliska - specjalny obszar ochrony siedlisk. 	

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

	<ul style="list-style-type: none"> • pomniki przyrody: głaz narzutowy w miejscowości Lisy oraz trzy dęby w miejscowości Kierzki • Góra Grodzisko 191 m n.p.m., 	
<u>Zasoby kulturowe</u>		
<ul style="list-style-type: none"> • kompleks poniemieckich bunkrów – kwatera Luftwaffe z II wojny światowej w Gołdapi i Żytkiejmach • XVI wieczny kościół katolicki we wsi Żytkiejmy • zespół dworski (dwór, kaplica, spichrz, park) w Rogajnach • dwa wiadukty kolejowe w Kiepojciach • Dwa wiadukty kolejowe w Stańczykach, o wysokości 36 metrów z początku XX wieku • Cmentarze Wojenne z I wojny światowej oraz kościoły w miejscowościach Dubeninki i Żytkiejmy • Wiadukt w Pluszkiejmach– 1910 r., • Wiadukty w Dubeninkach (trzy)–1910 i 1927r., • Wiadukty w Maciejowiętach (trzy)–1910 r., • Wiadukty w Żytkiejmach – (trzy) - 1907,1910 i 1927 r., • Wiadukty w Rakówku (dwa)– 1907 r., • Budynek byłego dworca kolejowego w Żytkiejmach. XX wiek, • Zespół stacji kolejowej – w Żytkiejmach. XX wiek, • Gajówka w Żytkiejmach z końca XIX wieku, • Dworek myśliwski w Żytkiejmach z lat 80 XIX wi., • Zespół stacji kolejowej przy ul. Kajki - 1910-1927 • Kościół ewangelicki, ob. Rzym-Kat, w Dubeninkach powstał w 1903 r., • Nieczynna linia kolejowa Gołdap (Botkuny) – Żytkiejmy - XX wiek 	<ul style="list-style-type: none"> • kościół ewangelicki (obecnie – rzymsko-katolicki) z połowy XVI wieku oraz kaplica baptyistów (obecnie – kościół greckokatolicki) z II połowy XIX wieku w Baniach Mazurskich, • zespoły dworskie z XIX wieku w Grunajkach, Krukach, Wólce i Zakączu Wielkim. • XIX wieczny kościół w Rogalach, • zespół parkowo – pałacowy w Mieduniszkach Wielkich z XVIII wieku • piramida – mauzoleum rodu Farenheid, pochodząca z początków XIX wieku • kościół ewangelicki (obecnie kościół rzymsko – katolicki) w Żabinie z XVII wieku, • Wśród 84 stanowisk archeologicznych znajdują się grodziska, ślady osadnictwa, osady, obozowiska, cmentarzyska całopalne z różnych okresów i o różnej wartości historycznej 	<ul style="list-style-type: none"> • kościół parafialny pod wezwaniem Najświętszej Marii Panny, Matki Kościoła z drugiej połowy XVI wieku w centrum Gołdapi • zespół pałacowy w Galwieciach z połowy XIX wieku i XX wieku • wieża ciśnień przy ulicy Paderewskiego w Gołdapi z przełomu XIX i XX wieku, • kompleks poniemieckich bunkrów – kwatera Luftwaffe z drugiej wojny światowej w Gołdapi i Żytkiejmach • kościół rzymsko – katolicki św. Leona z 1894r. • cmentarz z I wojny światowej w Gołdapi, • cmentarz ewangelicki w Gołdapi, • cmentarz Żydowski w Gołdapi, • budynki w Gołdapi przy ulicach: Mazurska 5, 7, 9 i 11, Tatyży 9, Wolności 11, 13 i 1, Plac Zwycięstwa 14, 15 i 20, • magazyn zbożowy przy ulicy Jaćwieskiej 4a w Gołdapi • Zespół osadnictwa pradziejowego • Grodzisko w Konikowie • Park dworski w Niedrzewicy

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Powiat Ełcki				
Gmina Stare Juchy	Gmina Prostki	Gmina Kalinowo	Gmina Ełk	Miasto Ełk
<u>Zasoby przyrodnicze</u>				
<ul style="list-style-type: none"> Centralny punkt Zielonych Płuc Polski 	<ul style="list-style-type: none"> ostoja bobrów nad jeziorem Borowym Obszar Chronionego Krajobrazu Pojezierza Ełckiego Obszar Chronionego Krajobrazu Wzgórz Dybowskich Obszar Chronionego Krajobrazu Jezior Rajgrodzkich dwa pomniki przyrody: dąb bezszypułkowy 	<ul style="list-style-type: none"> Znaczna część obszaru gminy Kalinowo stanowi element ekosystemu (ECONET) Obszaru Chronionego Krajobrazu Pojezierza Ełckiego Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Legi Obszaru Chronionego Obszaru Jezior Rajgrodzkich 	<ul style="list-style-type: none"> Lasy Ełckie 	<ul style="list-style-type: none"> Skansen Pszczelarski
<u>Zasoby kulturowe</u>				
<ul style="list-style-type: none"> Kościół w Grabniku z zabytkowymi organami W Grabniku znajduje się obelisk w kształcie dużego betonowego walca upamiętniający ofiary I wojny światowej Gorłówko – Grodzisko Grodzisko nieobwałowane w Stomacku Wielkim Grodzisko w Starych Juchach 	<ul style="list-style-type: none"> Barokowy kościół z 1667r. W Rożyńsku Wielkim neogotycki kościół z 1894r. Wiśniowo Ełckie – kościół z 1904r. Fortyfikacje nowożytny z okresu I wojny światowej w okolicach wsi Katarzynowo Grodzisko w Gorzyczach Szaniec w Prostkach 	<ul style="list-style-type: none"> Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP w Kalinowie z organami Murowany kościół w stylu neogotyckim p.w. Matki Bożej Królowej Polski, przy nim cmentarz wojenny z 1915 roku w Pisanicy Na terenie gminy Kalinowo występuje szereg tzw. jednostek architektoniczno-krajobrazowych. Pałac wraz z otaczającymi pozostałościami założenia 	<ul style="list-style-type: none"> Grodzisko w Bajtkowie Szelugi Buczki- grodzisko Park dworski drewniane chaty mazurskie z XIX w. zlokalizowane w ełckich wsiach, drewniany Kościół w Ostrymkole z 1667 cmentarze wojenne 	<ul style="list-style-type: none"> Osada Pradziejów Kościół Parafialny pw. Św. Wojciecha Ruiny Zamku Krzyżackiego z XIV wieku, XIX-wieczna zabudowa centrum miasta Ełku Ruiny zamku krzyżackiego na wyspie Jeziora Ełckiego Muzeum Kropli Wody

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

IV. Baza i infrastruktura turystyczna obszaru EGO

Powiat Olecki			
Gmina Świątajno	Gmina Wieliczki	Miasto i Gmina Olecko	Gmina Kowale Oleckie
<u>Baza i infrastruktura turystyczna</u>			
	<ul style="list-style-type: none"> trasy turystyki kołowej o odpowiednim wyposażeniu techniczno – usługowym 	<ul style="list-style-type: none"> Park Miejski w Olecku Park Sportu i Rekreacji Hala widowiskowo-sportowa z pływalnią „LEGA” Kąpielisko "Dzika Plaża" Kąpielisko "Szyjka" Kąpielisko na Dworcu Mazurskim Korty tenisowe przy MOSiR Mały stadion przy MOSiR Plaża Miejska (MOSiR) Skate park Stadion lekkoatletyczny MOSiR Dworzec autobusowy w Olecku Dworzec Kolejowy w Olecku Centrum Informacji Turystycznej Park Miejski w Olecku Plac Wolności (rynek w centrum miasta) Szlaki turystyczne Wypożyczalnia sprzętu wodnego Agroturystyka 	<ul style="list-style-type: none"> obiekty agroturystyczne 3 plaże położone nad jeziorami: Szawałk Mały w Szawałku, Głębokie w Zawadach Oleckich i Cegielnia w Kowalach Oleckich „Szarejkowe Wzgórze” – ośrodek i camping
<u>Szlaki turystyczne</u>			
	<ul style="list-style-type: none"> ścieżki rowerowe szlaki i ścieżki piesze szlaki wodne 	<ul style="list-style-type: none"> szlak kajakowy po rzece Ledze szlaki turystyczne: „Nad jezioro Garbas”, „Wiewiórcza Ścieżka”, „Tęcza piętnastu jezior”, „Dolina Legi”, „Ku Dolinie Rospudy”, „Na Szeską Górę”, „Nad Jezioro Krzywe” 	

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Powiat Gołdapski		
Gmina Dubeninki	Gmina Banie Mazurskie	Miasto i Gmina Gołdap
<u>Baza i infrastruktura turystyczna</u>		
<ul style="list-style-type: none"> • Poblędzie – plaża gminna z możliwością rozbicia namiotów, • Stańczyki - plaża gminna z możliwością rozbicia namiotów, • Kiepojcie – plaża gminna z możliwością rozbicia namiotów oraz z hangarem na sprzęt pływający, budynki letniskowe z możliwością wynajęcia noclegów, gospodarstwa agroturystyczne, • Pluskiejmy – Czarne – plaże gminne z możliwością rozbicia namiotów a także utworzenia usług turystycznych, zabudowa letniskowa z możliwością wynajęcia pokoi, 	<ul style="list-style-type: none"> • pole namiotowe • gospodarstwa agroturystyczne 	<ul style="list-style-type: none"> • Drogowe przejście graniczne Gołdap – Gusiew • Sanatorium uzdrowskowe Wital • Centrum Rehabilitacji Dzieci i Młodzieży „Marzenia • Pijalnia wód mineralnych Zdrój • Mazurskie tężnie solankowe • Park kinezyterapii w sąsiedztwie tężni i na rynku w centrum miasta • Promenada Zdrojowa ze ścieżkami spacerowymi i rowerowymi • Las Kumiecie z kompleksem Robinson • hotel z usługami Wellness i Spa- Ventus Natural & Medical Spa**** • Stadion OSiR z boiskami i kortami tenisowymi • Piękna Góra Rudziewicz (zajazd z daniami z dziczyzny i ryb, kregielnia, park linowy, tor saneczkowy, obrotowa kawiarnia na szczycie, wyciąg krzeselkowy, trasy narciarskie z wyciągami orczykowymi) • Centrum Sportowo – Rekreacyjne „Hala – Basen” • Muzeum Ziemi Gołdapskiej im. Mieczysława Mariana Ratasiewicza • Zabytkowa wieża ciśnień z kawiarnią i tarasem widokowym na szczycie • Matrioszka – hotelik i restauracja z daniami kuchni rosyjskiej • Arti – hotelik i restauracja z elegancką salą balową • Zajazd Jurand • hotele i pensjonaty • agroturystyka
<u>Szlaki turystyczne</u>		
<ul style="list-style-type: none"> • ścieżki edukacyjno - krajobrazowe znajdują się na terenie Parku Krajobrazowego Puszczy Rominckiej • „Na skraju puszczy” - rowerowa ścieżka dydaktyczna • „Puszcza Romincka” - ścieżka przyrodnicza 	<ul style="list-style-type: none"> • szlak spływów kajakowych • trasa rowerowa do piramid w Rapie 	<ul style="list-style-type: none"> • szlaki turystyczne: „Suwalski Gigant”, „Między Puszciami”, „Gołdap – Węgorzewo”, Szlak rowerowy "Śladami rominckiego jelenia", Szlak kajakowy Rzeką Gołdap • Ścieżki przyrodnicze na terenie Puszczy Rominckiej • Zimowe trasy do narciarstwa biegowego w lesie Kumiecie

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

<ul style="list-style-type: none"> o długości 9 km. „Niezapominajka” - ścieżka (pętla) „Wokół jarów Błędzianki” - szlak dydaktyczny „Golubie – wieś, której nie ma” - ścieżka historyczno – przyrodnicza 		
--	--	--

Powiat Ełcki				
Gmina Stare Juchy	Gmina Prostki	Gmina Kalinowo	Gmina Ełk	Miasto Ełk
<u>Baza i infrastruktura turystyczna</u>				
<ul style="list-style-type: none"> Plaża wiejska w Grabniku mini boisko znakowane i nieznakowane szlaki turystyczne Stadion sportowy w Zawadach Ełckich Plaża wiejska w Zawadach Ełckich gospodarstwa agroturystyczne 	<ul style="list-style-type: none"> prywatne domki cempingowe W miejscowości Bogusze ośrodek wypoczynkowy gospodarstwa agroturystyczne 	<ul style="list-style-type: none"> Ośrodek Kolonijny Skrzypki Ośrodek Rehabilitacyjny „Lili” w Golubiach Ośrodek Sportów Wodnych w Staczach poła namiotowe w Staczach i Pisanicy gospodarstwa agroturystyczne: Łoje, Makosieje, Stacze, Kalinowo. agroturystyka 	<ul style="list-style-type: none"> obiekty agroturystyczne ośrodki wypoczynkowe 	<ul style="list-style-type: none"> Punkt Informacji Turystycznej plaża miejska wypożyczalnię sprzętu sportowego i wodnego, boiska sportowe, kąpielisko strzeżone, 7 stanowisk carawaningowych, 100 miejsc noclegowych na polu namiotowym, poręcze i podjazdy dla niepełnosprawnych, prysznic i WC, parking strzeżony oraz bar z kuchnią
<u>Szlaki turystyczne</u>				
	<ul style="list-style-type: none"> „Szlaki Tatarski” - pieszy szlak turystyczny Ścieżka turystyczno - przyrodnicza "Szlakiem Kmicica" 		<ul style="list-style-type: none"> szlaki wodne i rowerowe 	<ul style="list-style-type: none"> Szlak spacerowy „Białej lalii” Szlak rowerowy „Wokół jeziora Selment Wielki” Szlak rowerowy „Tatarskim szlakiem” Szlak „Zabytkowe cmentarze” Szlak rowerowy „Morenowych Wzgórz”

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

V. Oferty/produkty turystyczne obszaru EGO

Powiat Olecki

Gmina Świątajno	Gmina Wieliczki	Miasto i Gmina Olecko	Gmina Kowale Oleckie

Powiat Gołdapski

Gmina Dubeninki	Gmina Banie Mazurskie	Miasto i Gmina Gołdap
	<ul style="list-style-type: none"> • Quest dla dzieci „Odkryj Skarby Klewińskiego Parku”- ma edukować dzieci w rozpoznawaniu drzew i ptaków • Quest dla młodzieży i dorosłych „Od Trakena do bobra”- ukazuje najciekawsze miejsca Gór Klewińskich • Nauka jazdy konnej • „Republika Ściborska” - MUZEUM KULTURY INDIAŃSKIEJ I ESKIMOSKIEJ; Galeria Fotograficzna ” U Jasia” 	

Powiat Ełcki

Gmina Stare Juchy	Gmina Prostki	Gmina Kalinowo	Gmina Ełk	Miasto Ełk
		<ul style="list-style-type: none"> • żeglarstwo • spływy kajakowe • windsurfing • turystyka podwodna • wędkarstwo • turystyka piesza • turystyka rowerowa • hippika i hippoterapia • narciarstwo biegowe 	<ul style="list-style-type: none"> • agroturystyka • Ełcka Kolej Wąskotorowa 	<ul style="list-style-type: none"> • Ełcka Kolej Wąskotorowa • promenada nad jeziorem

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

VI. Produkty żywnościowe/kulinarne, charakterystycznych dla obszaru EGO

Powiat Olecki			
Gmina Świątajno	Gmina Wieliczki	Miasto i Gmina Olecko	Gmina Kowale Oleckie
<ul style="list-style-type: none"> • Borowiki w cieście- suszone borowiki zbierane w mazurskich lasach przygotowywane wg rodzinnych tradycji • Kiszone rydze- kiszone w garnkach kamiennych • Ryby faszerowane na słodko i na ostro- przygotowywane wg domowych receptur • zupa rybna na ostro- przygotowywane wg domowych receptur • Wiejski ser smażony- ser na bazie twarogu z mleka zsiadłego • mleko zsiadłe • Chleb wiejski • smalec • twarożki i serki • naleśniki • Kartacze z baraniną i jagnięciną • Ryby ze swojej hodowli • zioła na herbatki- z lokalnych łąk • Warzywa marynowane • Pierogi ze swoich produktów • ser żółty gotowany • Nalewki na bazie własnych owoców • Dżemy warzywne • Obważanki giżanki - produkty z własnego gospodarstwa • Smalczyk ze skwarkami i cebulą- z własnego gospodarstwa 			<ul style="list-style-type: none"> • Chleb- żytni na zakwasie • Salceson- z własnego gospodarstwa • Twaróg, sery- produkty z własnego gospodarstwa

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Powiat Gołdapski		
Gmina Dubeninki	Gmina Banie Mazurskie	Miasto i Gmina Gołdap
	<ul style="list-style-type: none"> • posiłki na bazie gospodarstw ekologicznych- większość surowca pochodzi z własnego gospodarstwa • Kartacze- na bazie tradycyjnych rodzinnych przepisów • Pierogi- na bazie tradycyjnych rodzinnych przepisów • miody- wosk pozyskany z własnej pasieki 	<ul style="list-style-type: none"> • kartacze • sękacz • podpiwek • chleb własnej produkcji • miód • kuchnia ekologiczna oparta na wyrobach własnych

Powiat Ełcki				
Gmina Stare Juchy	Gmina Prostki	Gmina Kalinowo	Gmina Ełk	Miasto Ełk

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

VII. Imprezy i wydarzenia turystyczne, kulturalne i sportowe na obszarze EGO

Powiat Olecki			
Gmina Świątajno	Gmina Wieliczki	Miasto i Gmina Olecko	Gmina Kowale Oleckie
		<ul style="list-style-type: none"> • Regionalne Święto Mleka • Olecki Przegląd Otwartych Filmów • Maraton pływacki • Ogólnopolska akcja sprzątania jeziora Oleckie Wielkie • Sztama- festiwal teatralny • Mazurskie spotkania z folklorem • Międzynarodowy turniej tenisa ziemnego kobiet • piknik historyczny • Festiwal Teatralny "Melpomena" • „Przystanek Olecko” 	

Powiat Gołdapski		
Gmina Dubeninki	Gmina Banie Mazurskie	Miasto i Gmina Gołdap
<ul style="list-style-type: none"> • „Noc świętojańska nad Bludzianką”. • Jarmark Pogranicza w Stańczykach • Święto Sękacza 	<ul style="list-style-type: none"> • Noc Świętojańska • międzynarodowe dożynki • Mazurski Bieg Uliczny • Małanka- tradycyjna zabawa kultury ukraińskiej • Barwy kultury ukraińskiej- impreza plenerowa • Święto Jordanu- Liturgia w greckokatolickiej Cerkwi Św. Mikołaja 19 stycznia 	<p>Cykliczne imprezy i wydarzenia kulturalne:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Kierunek Gołdap” • Kiermasz wielkanocny „Jajeczko z rzeżuszką”; • Eko – piknik; • Dni Gołdapi • Kulturalna Podróż bez Granic- coniedzielne letnie koncerty w centrum miasta; • Festiwal Pogranicza Kartaczewo; • Konkurs Krzyku; • Święto Jajka; • Nasze i nie nasze krajobrazy; • Jarmark Bożonarodzeniowy

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

		<ul style="list-style-type: none"> • Świąteczno – Noworoczny Koncert Charytatywny Cykliczne imprezy sportowe: <ul style="list-style-type: none"> • Bieg Jaćwingów • Półmaraton Gusiew – Gołdap • Bieg Zwycięstwa • Cross Gołdapski
--	--	---

Powiat Ełcki				
Gmina Stare Juchy	Gmina Prostki	Gmina Kalinowo	Gmina Ełk	Miasto Ełk
<ul style="list-style-type: none"> • Jama- Taniec z ogniem, gra na djembe, warsztaty kuglarskie, fire show • Piknik Jaćwieski 	<ul style="list-style-type: none"> • „Bitwa pod Prostkami” • Międzynarodowy Festiwal Muzyki Organowej i Kameralnej 	<ul style="list-style-type: none"> • Święto Pieczonego Ziemniaka w Pisanicy 		<ul style="list-style-type: none"> • Festiwal Ełk Ogień&Woda, • Mazurskie Lato Muzyczne • Festiwal Sportów Wodnych, kąpiele morsów, • Kino pod gwiazdami, „Odlotowy Ełk” • w ramach Mazurskiego Air Show, • Mazovia MTB Maraton, • Triathlon Ełcki, • Mazurskie Moto Show, • Międzynarodowy Folklorystyczny Festiwal Dzieci i Młodzieży TĘCZA, • MULATKA – Mazurskie Lato Kabaretowe, • Festiwal Historyczny „Od Jaćwingów do Mazurów”, • Jarmark Kaziuka, • Nagrody Białej Lilii, • Frutti di Lago, • Konkurs o Chochlę Prezydenta, • Podróż ze smakiem, • Fiesta Kartofella

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

VIII. Dotychczasowe formy i narzędzia promocji obszaru EGO

Powiat Olecki			
Gmina Świątajno	Gmina Wieliczki	Miasto i Gmina Olecko	Gmina Kowale Oleckie
<ul style="list-style-type: none"> • publikowanie ważnych informacji na stronach internetowych gminy 	<ul style="list-style-type: none"> • organizacja imprez plenerowych 	<ul style="list-style-type: none"> • marketing internetowy • materiały i gadżety promocyjne • publikacje • albumy • przewodniki z informacjami i zdjęciami • artykuły promujące w gazetach • strona www 	<ul style="list-style-type: none"> • strony internetowe Urzędu Gminy oraz strony internetowe placówek kulturalno-oświatowych • organizowane są imprezy o charakterze otwartym, • wydawane są okolicznościowe ulotki, informatory, itp.

Powiat Gołdapski		
Gmina Dubeninki	Gmina Banie Mazurskie	Miasto i Gmina Gołdap
	<ul style="list-style-type: none"> • organizowanie koncertów, imprez plenerowych • prowadzenie strony internetowej 	<ul style="list-style-type: none"> • wydawanie publikacji na temat położenia, historii miasta, gminy i regionu • wydawanie publikacji na temat atrakcji turystycznych miasta, gminy i regionu • wydawanie mapy powiatu z opisem oraz planu miasta z zaznaczonymi kluczowymi obiektami • wydawanie ulotek sezonowych • sporządzanie i rozpowszechnianie kalendarza imprez odbywających się w Gołdapi i okolicach • artykuły w mediach papierowych i elektronicznych polskich, a także zagranicznych (z naciskiem na obszar obwodu kaliningradzkiego), • prowadzenie strony www.uzdrowiskogoldap.pl • prowadzenie fanpage uzdrowiska Gołdap na Facebooku • udział w różnego rodzaju konkursach • w miarę możliwości finansowych- reklama w radiu i telewizji (w 2013r. • w Gołdapi został nakręcony odcinek programu prowadzonego przez popularnego prezentera pogody pt. „Polska według Kreta”. Wcześniej Gołdapi został poświęcony odcinek porannego programu w TVP1. • odbywają się wizyty studyjne dziennikarzy • zrealizowana została panorama sferyczna miasta i okolic, pozwalająca na wirtualny spacer po

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

		<p>atrakcjach regionu</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjazdy na targi turystyczne • udział w konferencjach, festiwalach promocji • wspólna promocja poprzez członkostwo w sieci miast Cittaslow • promocja poprzez członkostwo w Warmińsko – Mazurskiej Regionalnej Organizacji Turystycznej • wspólna promocja w ramach współpracy EGO SA, wydane zostały materiały promujące pięć miast: Ełk, Gołdap, Olecko, Suwałki, Augustów • pozyskiwanie środków finansowych na projekty promocyjne, organizację imprez i wydarzeń promocyjnych, szkoleń, konferencji • wspólna promocja w ramach projektów np. Turystyczna Sieć Współpracy. Klaster Suwalszczyzna - Mazury • organizacja konferencji międzynarodowych • prowadzenie Centrum Promocji Regionu Gołdap, w ramach którego działa informacja turystyczna, prowadzona jest sprzedaż map, przewodników, gadżetów promocyjnych • organizacja cyklicznych imprez i wydarzeń promocyjnych, nagłaśnianie ich przez media • przygotowywanie i rozsyłanie Newslettera
--	--	--

Powiat Ełcki				
Gmina Stare Juchy	Gmina Prostki	Gmina Kalinowo	Gmina Ełk	Miasto Ełk
<ul style="list-style-type: none"> • prowadzenie strony internetowej gminy, strona na facebook.pl 	<ul style="list-style-type: none"> • promocja zbliżających się wydarzeń na stronach internetowych 	<ul style="list-style-type: none"> • wystawy malarskie, • koncerty muzyczny, • przedstawienia teatralne, 		<ul style="list-style-type: none"> • spotkania zagraniczne, na których promowane jest miasto • publikacje/foldery turystyczne – tj. przewodniki, ulotki, foldery– zarówno w formie papierowej, jak i elektronicznej • Udział w krajowych i zagranicznych targach turystycznych • strony internetowe poświęcone miastu • promocja w mediach • organizacja promocyjna imprez • promocja miasta w radiu, gazetach, telewizji

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

IX. Zasoby ludzkie, w tym NGO, liderzy/animatorzy lokalni, sektory kreatywne

Powiat Olecki			
Gmina Świątajno	Gmina Wieliczki	Miasto i Gmina Olecko	Gmina Kowale Oleckie
<u>Stowarzyszenia, organizacje, kluby, itp</u>			
<ul style="list-style-type: none"> Stowarzyszenie Agroturystyczne "Mazurska Kraina" Stowarzyszenie „Spełniamy Marzenia” z siedziba w Świątajnie Stowarzyszenie Agroturystyczne „Mazurska Kraina” Stowarzyszenie Koło Giżowskich Bab Stowarzyszenie Rozwoju Regionu Puszczy Boreckiej Stowarzyszenie WSIE ZNAD ŁAŻNA Stowarzyszenie „SPEŁNIAMY MARZENIA” Stowarzyszenie Kobiety Aktywne w Kukówku Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Ciche Wiejskie Centrum Inicjatyw w Giżach, 	<ul style="list-style-type: none"> GOK Wieliczki Stowarzyszenie „Kolej na Olecko” Stowarzyszenie „Wspólny Cel – Gmina Wieliczki” 	<ul style="list-style-type: none"> Regionalny Ośrodek Kultury w Olecku „Mazury Garbate” Państwowa Szkoła Muzyczna I stopnia im. I. Paderewskiego Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji Olecki Klub Wodny Caritas Diecezji Ełckiej Fundacja Wspierania Opieki Zdrowotnej Miasta i Gmin Ziemi Oleckiej “Zdrowe Olecko” Klub Wedkarski „Ukleja” w Olecku Lokalna Organizacja Turystyczna Ziemi Oleckiej Mazurskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Regionalnych z siedziba w Olecku Międzyszkolny Ludowy Klub Sportowy "Czarni" Olecko Olecka Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości Olecki Klub Wodny w Olecku Oleckie Stowarzyszenie Aktywnych „Zamek” Oleckie Stowarzyszenie Mniejszości Niemieckiej w Olecku Oleckie Stowarzyszenie Nurkowe "Amfiprion" Oleckie Stowarzyszenie Pszczelarzy w Olecku Oleckie Towarzystwo Sportu Szkolnego w Olecku Powiatowe Oleckie Stowarzyszenie Sportowe w Olecku Powiatowe Olecko–Gołdapskie Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratownicze z siedziba w Olecku Przypisani Północy - Stowarzyszenie Kulturalne z siedziba w Olecku Sportowy Klub Tanca Towarzystwo „Promenada” w 	<ul style="list-style-type: none"> Gminne Centrum Kultury w Kowalach Oleckich Fundacja „Niewidzialna Ręka” Stowarzyszenie Kultury Fizycznej i Rekreacji „Kowalak” w Kowalach Oleckich Stowarzyszenie „Monety” Galeria Wiejska w Zawadach Oleckich Anna Maluchnik, Robert Maluchnik

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

		<p>Oleku</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stowarzyszenie Absolwentów Wszechnicy Mazurskiej z/s w Oleku • Stowarzyszenie Agroturystyczne „Mazurska Kraina” • Stowarzyszenie EGO Kraina Bociana • Stowarzyszenie Ludzi Aktywnych „Pomóżmy Sobie Sami” w Oleku • Stowarzyszenie Osób z Niepełnosprawnością Ruchową im. Sw. Kamila w Oleku • Stowarzyszenie Placówek Integracyjnych „Pomarańcza” z/s w Oleku • Stowarzyszenie „Pomocna dłoń” • Stowarzyszenie Pomocy Społecznej i ochrony zdrowia im. Sw. Łukasza z/s w Jaskach k/ Olecka • Stowarzyszenie Rodziców i Osób Wspomagających Przy Warsztacie Terapii Zajęciowej z siedziba w Oleku • towarzyszenie wspierania inicjatyw lokalnych „Kraina Szeskich wzgórz” • Stowarzyszenie "Żyj z Pasją" • Stowarzyszenie "Otwarte Drzwi" • Stowarzyszenie „Archiwiści północy” • Stowarzyszenie „Dacć Nadzieję” • Stowarzyszenie „Motyle” przy Domu Dziecka im. Janusza Korczaka w Oleku • Stowarzyszenie „Otwarte Drzwi” z siedziba w Oleku • Stowarzyszenie „Wspólnota Wiejska” z siedziba w Kijewie • Baza Sportowo – Agroturystyczna „Czar Północy” 	
sektory kreatywne, czyli wszelkie rękodzieło, rzeźba, haft, śpiewaków, zespoły folklorystyczne, itp			
<ul style="list-style-type: none"> • Ozdoby, kwiaty- Beata Słabińska • Pamiątki - Renata Pieczonka • Malarstwo, haft krzyżkowy, szydełko, dzianie- Głowacka Krystyna 	<ul style="list-style-type: none"> • Haft richelieu, krzyżkowy, angielski- Nowikowska Zofia • wyroby ze słomy- Biziewska Regina • Ozdoby, kwiaty, pamiątki- Ewa Nowak • malarstwo- Iber Katarzyna • metaloplastyka- Krzysztof Kulbacki 	<ul style="list-style-type: none"> • Zespół Pieśni i Tańca OLECKO, • Zespół śpiewaczy z klubu seniora "Oleckie Echo", • Olecka Formacje Tańca OFTA. • Pracownia Rękodzieła Artystycznego, Bogdan Głębocki- Pamiątki, rzeźby • fotografie- Józef Kunicki 	<ul style="list-style-type: none"> • zespoły folklorystyczne • „Prząśniczki” oraz „Jarka” • śpiewak ludowy Józef Sinderewicz • Rękodziełem tworzeniu wyrobów z gliny zajmuje się Robert Maluchnik

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

<ul style="list-style-type: none"> • Obrazy wyszywane haftem krzyżykowym, kwiaty, pejzaże- Czajkowska Wanda • Wianki, stroiki, dekoracje świąteczne, masa solna- Myszczynska Małgorzata • Malarstwo, prace z masy solnej, gliny, choinki z szyszek- Paszkiewicz Alicja • Rzeźbiarstwo, malarstwo- Dzikowski Michał 	<ul style="list-style-type: none"> • Bartoszewicz Teresa-Haft richelieu, krzyżykowy. Haft płaski. • Guzowski Tadeusz - Rzeźby w drzewie i gipsie. • Kulbacki Piotr-Kowalstwo artystyczne • Ewa Rzakiewicz- Ozdoby, pamiątki 	<ul style="list-style-type: none"> • metaloplastyka- Krzysztof Pótorak • biżuteria, pamiątki- Stajkun Monika • wyroby z wosku pszczelego- Czesław Chalecki • pamiątki- Stramowska Ella • Sowulewska Grażyna - Haft krzyżykowy • Bożuk Helena - Haft krzyżykowy • Opanowski Jan - Kowalstwo artystyczne (bramy, schody) • Słomkowski Bolesław -fotografia • Grabek Iwona -Ozdoby na okna, wejścia, ściany, drzwi. • Szymański Ryszard -Pracownia rzeźbiarsko – malarska, rzeźba, malarstwo, projektowanie w 3D • Obrębalska Agata - Haft krzyżykowy • Orzechowska Halina-haft szydełkowy • Krupińska Elżbieta • Siatkowski Zbigniew • Warsztaty Terapii Zajęciowej, Pracownia rękodzieła artystycznego – instruktor terapii Agnieszka Szurkowska • Pawłowska Justyna • Wasilewska Małgorzata • Wiśniewska Lucyna -Stroiki, pamiątki, Baby Jagi – igielniki • Warowska- Zubowicz -biżuteria • Grabek Dorota • Wydra Piotr, Jolanta -żółwie z kamieni. • Medycka Teresa-Ręczne roboty: czapki itp. • Orłowska Marianna-Prace szydełkowe, na drutach: swetry, szaliki, czapki. Na balonach jajka i bombki, kurczaki wielkanocne. • Bołtryk Wiesław-Artysta, rzeźbiarz, grafik komputerowy. • Kalejta Szymon-Świece z wosku • Kiedyk Marek-Rękodzieło ludowe i artystyczne. rzeźba w drewnie, płaskorzeźba, korzenioplastyka. • Gromadzki Jerzy -Rzeźbiarz ogrodowy. • Chalecki Czesław- Wyroby z wosku pszczelego • Pótorak Krzysztof -Kowalstwo artystyczne 	
--	---	--	--

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

		<ul style="list-style-type: none"> • Rejterada Stanisława • Ogród Krajobrazowy Olecka Panorama – Kopiczko Irena i Antoni • Stajkun Monika • produkty kulinarne- Żukowska Wiola 	
--	--	--	--

Powiat Gołdapski		
Gmina Dubeninki	Gmina Banie Mazurskie	Miasto i Gmina Gołdap
<u>Stowarzyszenia, organizacje, kluby, itp</u>		
<ul style="list-style-type: none"> • Stowarzyszenie „Żytkiejmska Struga” z siedzibą w Żytkiejmach • Stowarzyszenie Głos Puszczy Rominckiej z siedzibą w Dubeninkach • Gminny Ośrodek Kultury 	<ul style="list-style-type: none"> • koło Związku Ukraińców w Polsce • Gminny Ośrodek Kultury i Promocji w Baniach Mazurskich • Ludowy Klub Sportowy - Pogoń Banie Mazurskie • pisanki- wyduszki kurze, gęsie i strusie • świece ozdobne- ozdoby na świecach: suszone kwiaty i liście • rzeźba- gips • malarstwo • pamiątki regionalne- wyroby z drewna, akcent na piramidę 	<ul style="list-style-type: none"> • Gołdapskie Stowarzyszenie Pszczelarzy • Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Gołdapskiej • Ogólnopolski Ruch Mieszkaniowy w Olsztynie Oddział terenowy w Gołdapi • Stowarzyszenie Mieszkańców Gminy Gołdap • Gołdapsko-mazurski Związek Producentów Ryb Słodkowodnych w Gołdapi • Gołdapska Rada Sportu • Warmińsko-mazurski Okręgowy Związek Narciarski w Gołdapi • Mazurskie Stowarzyszenie Sportów Ekstremalnych • Gołdapskie Stowarzyszenie Kobiet Aktywnych • Związek Byłych Pracowników Państwowych Gospodarstw Rolnych • Stowarzyszenie Rodzin Katolickich „Rodzina” • Warmińsko-mazurski Okręgowy Związek Sportów Saneczkowych • Stowarzyszenie Partnerstwo Sztuk • Stowarzyszenie „Osada Ekologiczna” • Stowarzyszenie „Polska Akcja Charytatywna” • Klub sportowy „Jaćwing” • Społeczne Towarzystwo Oświatowe Koło Terenowe w Pogorzeli • Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci Specjalnej Troski w Gołdapi • Stowarzyszenie Prywatnych Właścicieli Domków Letniskowych Przy Jeziorze Gołdap • Gołdapskie Towarzystwo Szachowe • Stowarzyszenie Miłośników Jeziora Gołdap • Gołdapskie Stowarzyszenie Mniejszości Niemieckiej

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

		<ul style="list-style-type: none"> • Stowarzyszenie Przedsiębiorców Leśnych „Puszcza Borecka” • Gołdapski Szkolny Związek Sportowy • Stowarzyszenie Ochrony Środowiska Naturalnego Jeziora Gołdap • Stowarzyszenie Krzewienia Etyki Chrześcijańskiej „Skała” • Gołdapski Związek Tenisa Ziemnego • Miejski Klub Sportowy „Rominta” • Stowarzyszenie Gołdapski Fundusz Lokalny • Stowarzyszenie Kulturalno-Ekologiczne „Alternatywa” • Stowarzyszenie „Dobra Myśl” • Stowarzyszenie „Rozwojowa Wieś” • Gołdapskie Stowarzyszenie Honorowych Dawców Krwi • Gołdapski Uniwersytet Trzeciego Wieku • Gołdapski Klub Kickboxingu „Zdyna” Kwalifikowane Sporty Walki i Rekreacja • Stowarzyszenie „Dunajek-Nasza Wioska” • Stowarzyszenie Kulturalne „Miłośnicy Śpiewu” • Stowarzyszenie „SZKOŁA POD LASEM” • Stowarzyszenie „SKOCZE-OSADA NAD GOŁDAPĄ” • Fundacja Pomocy Uchodźcom, Emigrantom i Repatriantom „PATRIA” • Fundacja Rozwoju Regionu Gołdap • Fundacja Wspierania Przedsiębiorczości Regionalnej • Fundacja Pro Sanatio • Fundacja „Dla Ziemi i Ludzi” • Fundacja Polska Wschód • Fundacja Art. Hanza
<p><u>sektory kreatywne, czyli wszelkie rękodzieło, rzeźba, haft, śpiewaków, zespoły folklorystyczne, itp</u></p>		
<ul style="list-style-type: none"> • Zespół ludowy „Rominczanie” • Galeria Rękodzieła i Sztuki Ludowej • wikliniarstwo, • koronkarstwo, • tkactwo 	<ul style="list-style-type: none"> • ukraińskie zespoły artystyczne (Zorepad, Wesełka) • Galeria „nad Nawą” - wystawa zdjęć • Garncarstwo – warsztaty lepienia naczyń metodą tradycyjną oraz na kole garncarskim 	<ul style="list-style-type: none"> • Liderzy/animatoryzy lokalni: Mirosław Bobrowski, Dorota Łasica, Zbigniew Mieruński, Ewa Jurkiewicz, Lidia Gnacikowska- z Gospodarstwa Agroturystycznego „Miłośnik” • Projektowanie i programowanie: Kamil Karłowicz, Jarosław Jasiński, Sebastian Liwak, Jerzy Zaborowki, Piotr Wasilewski, Piotr Kondraciuk, Agnieszka Mańkowska (projektowanie wnętrz i wyposażenia wnętrz) • Muzyka: Robert Magielnicki, Krzysztof Szczerbowski, Tomasz Sala, Remigiusz Chmiel, zespół Manipulation • Taniec: Alicja Andrulewicz, Mirosław Bobrowski • Śpiew: Ewa Skierś, Patrycja Magielnicka, Arkadiusz Szulc, Agnieszka Rucińska, Paula Waraksa

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

		<ul style="list-style-type: none"> • Literatura: Ewa Jurkiewicz, Mirosław Ślapiak, Jan Jastrzębski, Piotr Jankowski, Maria Krajewska, Marzanna Kielar • Fotografia: Jarosław Jasiński, Tadeusz Krzywicki, Elżbieta Milewska, Maciej Rakowski, Adam Przyborowski, Kamil Karłowicz, Estera Szulczyńska • Film: Jarosław Jasiński, Tadeusz Krzywicki, Piotr Wasilewski, Piotr Kondraciuk • Teatr: Dorota Łasica, Beata Otto, Aleksandra Ratasiewicz • Rękodzieło i wytwórczość ludowa: Agnieszka Mańkowska, Lidia Liszewska, Jadwiga Steć, Warsztat Terapii Zajęciowej, Gołdapski Uniwersytet Trzeciego Wieku, Paweł Murzyn, Anna Kozłowska, Barbara Skuza, Aneta Hurec, Jolanta Wasilewska, Ewa Grubkajtys, Mariola Luty, Anna Andrzejewska, Elżbieta Milewska, Spółdzielnia socjalna „Fantazja”, pracownia ceramiczna Domu Kultury, Wiesław Perkowski, Barbara Kwiatkowska • Kulinaria: Andrzej i Paweł Murzyn (pszczerlarstwo, miody), Piotr Kondraciuk (pszczerlarstwo, miody), Gospodarstwo Agroturystyczne „Miłośnik”, Gospodarstwo Agroturystyczne „Trzy świerki”, Zajazd Piękna Góra Rudziewicz, Szkoła Podstawowa nr 3 (Dziedzictwo kulinarne) • Malarstwo, grafika, rysunek: Zbigniew Mieruński, Cecylia Buczyńska- Buza • Kowalstwo: Edward Wiesław Koloszewski, Kazimierz Koloszewski, Marek Andrukajtys, Marcin Górecki, Jan Sawicki • Bednarstwo: Kazimierz Łopuski • Modelarstwo: Jerzy Berner, Krzysztof Bukwaś, Edward Wójcik
--	--	---

Powiat Ełcki				
Gmina Stare Juchy	Gmina Prostki	Gmina Kalinowo	Gmina Ełk	Miasto Ełk
<u>Stowarzyszenia, organizacje, kluby, itp</u>				
<ul style="list-style-type: none"> • Gminny Ośrodek Kultury w Starych Juchach • Gminne Centrum Informacji • Stowarzyszenie „Mukszy”- Zawady Ełckie • Stowarzyszenie na rzecz rozwoju Gminy Stare Juchy • Stowarzyszenie Mieszkańców i Przyjaciół Wsi Orzechowo 	<ul style="list-style-type: none"> • Towarzystwo Miłośników Ziemi Rożyńskiej • Świątlica parafialna • Gminny Ośrodek Kultury • Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych „Nasze Prostki” • Stowarzyszenie Klub Sportowy „Pojezierze” • Stowarzyszenie Przyjaciół 	<ul style="list-style-type: none"> • Stowarzyszenie „Kalina”, celem którego jest głównie rozwój obszarów wiejskich gminy Kalinowo. • Gminny Ośrodek Kultury w Kalinowie • Ludowy Uczniowski Klub Sportowy „Junior” w Kalinowie. • Dom Kultury w Pisanicy 	<ul style="list-style-type: none"> • Gminny Ośrodek kultury w Stradunach • Stowarzyszenie Kochamy Mazury 	<ul style="list-style-type: none"> • Ełckie Centrum Kultury • Mazurski Zespół Pieśni i Tańca Ełk • Teatr Trzydziestu Minut, • Młodzieżowy Teatr Poezji, Teatrzyk „Paczka”, • Dyskusyjny klub Filmowy „KINOMAN” • Spółdzielczy Dom Kultury

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

<p>"Kokosy"</p> <ul style="list-style-type: none"> Stowarzyszenie Mieszkańców i Przyjaciół Wsi Zawady Etckie "Mukszy" Mazurskie Stowarzyszenie Lotnicze Grupa Nieformalna Szczecinowianki 	<p>Wiśniowa Etckiego „Lepsze Jutro</p> <ul style="list-style-type: none"> Stowarzyszenie „AD ASTRA” Stowarzyszenie Ludowy Uczniowski Klub Sportowy „Krakus” Stowarzyszenie Uczniowski Klub Kolarski „Prostki” Towarzystwo Miłośników Ziemi Rożyńskiej 	<ul style="list-style-type: none"> towarzystwo Przyjaciół Pisanicy, którego celem jest rozwój obszarów wiejskich gminy Kalinowo Ludowy Uczniowski Klub Sportowy ABC „Żak” Pisanica 		<p>„OKRĄGLAK” i Klub „SAGITA”</p> <ul style="list-style-type: none"> MOS (Międzyszkolny Ośrodek Sportowy) MOSiR (Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji) Szkoła artystyczna
<p><u>sektory kreatywne, czyli wszelkie rękodzieło, rzeźba, haft, śpiewaków, zespoły folklorystyczne, itp</u></p>				
<ul style="list-style-type: none"> zespół muzyczny „Moderato” zespół muzyczny „Mazury” Grupy teatralna „Kulisy”, „Ptaszyny” Fiedorowicz-Kuderko Danuta, Piławska-Wiercińska Krystyna, Rękodzieło : Krajewska Marta, Grądek, Malinowska Iwona, Żelazo Cecylia, Wrochniak Grażyna, Rejrat Andrzej, Kuderko Tadeusz, Romatowski Sebastian, Brodowska Helena, Piławska-Wiercińska Krystyna, Monika Dąbkowska, Mróz Piotr Kulinarria: Tarnowska Ewa, Fiedorczyk Dorota fotografia: Mazurek Patryk, Nowacki Radek, Adrian Milewski, Patryk Mazurek, Cezary Kowalewski 	<ul style="list-style-type: none"> p. Mianowski Krzysztof z synami –rzeźbią w drewnie p. Barbara Skąbska – malarka (mieszkanka Warszawy) 			

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Załącznik 2

LISTA PRODUKTÓW TRADYCYJNYCH (OBSZAR EGO)			
Kategoria	Nazwa produktu	Pochodzenie	Data wpisania na listę produktów tradycyjnych
Produkty mięsne	połędwica wędzona z mazurskiej masarni	Olecko	6.05.2008
Produkty mięsne	baleron wędzony z mazurskiej masarni	Olecko	6.05.2008
Produkty mięsne	boczek wędzony z mazurskiej masarni	Olecko	6.05.2008
Produkty mięsne	kiełbasa jałowcowa z mazurskiej masarni	Olecko	6.05.2008
Produkty mięsne	kiełbasa wiejska pieczona z mazurskiej masarni	Olecko	6.05.2008
Produkty mięsne	szynka z mazurskiej masarni	Olecko	6.05.2008
Produkty mięsne	mazurska karkówka wędzona	Banie Mazurskie	29.02.2008
Produkty mięsne	mazurska kiełbasa wędzona	Banie Mazurskie	29.02.2008
Produkty mięsne	mazurska połędwica wędzona	Banie Mazurskie	29.02.2008
Produkty mięsne	mazurska szynka wędzona	Banie Mazurskie	29.02.2008
Produkty mięsne	mazurska słonina wędzona	Banie Mazurskie	29.02.2008
Produkty mięsne	mazurski boczek wędzony	Banie Mazurskie	29.02.2008
Miody	miód Mazur Garbatych	okolice Gołdapi	21.07.2010

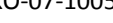

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

Załącznik 3

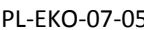

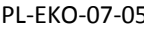

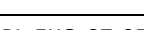

WYKAZ PRODUCENTÓW ROLNYCH ⁵⁰					
L.p.	Nazwisko / nazwa	Numer klienta / wielkość gosp.	Województwo	Siedziba powiatu	Produkty
1.	Frąckiewicz Robert	PL-EKO-07-05295 	warmińsko-mazurskie	Ełk	owies, owce, jagnięta
2.	Godlewski Sławomir	PL-EKO-07-09128 	warmińsko-mazurskie	Ełk	jabłka
3.	Haraburda Wiesław	PL-EKO-07-93028 	warmińsko-mazurskie	Ełk	byczki, jałówki, pszenica, owies, orkisz, peluszką
4.	Klimaszewski Tomasz	PL-EKO-07-05972 	warmińsko-mazurskie	Ełk	cukinia, ziemniaki, pszenica
5.	Koszade-Rutkiewicz Monika	PL-EKO-07-11272 	warmińsko-mazurskie	Ełk	zielonka, jabłka
6.	Sieńko Ewelina	PL-EKO-07-06191 	warmińsko-mazurskie	Ełk	siano, maliny
7.	Sieńko Krzysztof	PL-EKO-07-06197 	warmińsko-mazurskie	Ełk	siano, maliny
8.	Śledziewski Antoni	PL-EKO-07-05583 	warmińsko-mazurskie	Ełk	pszenżyto, mieszanka zbożowo-strączkowa, ziemniaki, byczki, jałówki, cielęta, jałówki cielne, mleko krowie
9.	Trusiński Grzegorz	PL-EKO-07-06190 	warmińsko-mazurskie	Ełk	siano, maliny
10.	Trusiński Tomasz	PL-EKO-07-06196 	warmińsko-mazurskie	Ełk	siano, maliny
11.	Borsuk Paweł	PL-EKO-07-10477 ☐ 	warmińsko-mazurskie	Olecko	brak produkcji
12.	Borsuk Rafał	PL-EKO-07-11275 ☐ 	warmińsko-mazurskie	Olecko	siano
13.	Brzeziński Arkadiusz	PL-EKO-07-11318 ☐ 	warmińsko-mazurskie	Olecko	siano, siano z motylkowymi
14.	Choromański Marek	PL-EKO-07-10445 ☐ 	warmińsko-mazurskie	Olecko	siano, sianokiszonka
15.	Cichowski Krzysztof	PL-EKO-07-09119 ☐ 	warmińsko-mazurskie	Olecko	żyto, siano, sianokiszonka
16.	Cygan Anna	PL-EKO-07-10042 ☐ 	warmińsko-mazurskie	Olecko	żyto, gryka, łubin
17.	Gospodarstwo Rolne	PL-EKO-07-12115 ☐ 	warmińsko-mazurskie	Olecko	produkty w konwersji: pomidory

50. http://www.agrobotest.pl/strona/index.php?page=nasiklienci_producenci

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

	inż. Jerzy Jakóbowski				
18.	Hanusz Mirosław	PL-EKO-07-11050 	warmińsko-mazurskie	Olecko	brak produkcji
19.	Kaczorowska-Jackiewicz Jolanta	PL-EKO-07-03158 	warmińsko-mazurskie	Olecko	jabłka, bydło opasowe, jaja
20.	Kowalczyk Rafał	PL-EKO-07-10324 	warmińsko-mazurskie	Olecko	byczki, jałówki
21.	Kurantowicz Bartosz	PL-EKO-07-10208 	warmińsko-mazurskie	Olecko	brak produkcji
22.	Łepkowska Dorota	PL-EKO-07-90012 	warmińsko-mazurskie	Olecko	ziemniaki, siano, jabłka, gruszki, śliwki, czereśnie, maliny, truskawki, porzeczka czarna, aronia, orzech włoski, orzechy laskowe, pigwa, czosnek, kapusta biała, koper, marchew, ogórki, chrzan, gorczyca
23.	Łopata Mariusz Bronisław	PL-EKO-07-10228 	warmińsko-mazurskie	Olecko	zielonka, siano
24.	Machnac Grzegorz	PL-EKO-07-11362 	warmińsko-mazurskie	Olecko	brak produkcji
25.	Nagielski Tomasz	PL-EKO-07-10295 	warmińsko-mazurskie	Olecko	sianokiszonka
26.	Niebrzydowski Krzysztof	PL-EKO-07-10037 	warmińsko-mazurskie	Olecko	mleko krowie
27.	Piechna-Kamińska Małgorzata	PL-EKO-07-98150 	warmińsko-mazurskie	Olecko	maliny, wiśnie
28.	Płocharski Jan	PL-EKO-07-12188 	warmińsko-mazurskie	Olecko	produkty w konwersji: łubin
29.	Podpora Stanisława	PL-EKO-07-11139 	warmińsko-mazurskie	Olecko	mieszanka zbożowo-strączkowa, sianokiszonka, siano, jaja
30.	Radawiec Tomasz	PL-EKO-07-11322 	warmińsko-mazurskie	Olecko	siano
31.	Safianowicz Anna	PL-EKO-07-10506 	warmińsko-mazurskie	Olecko	siano z motylkowymi, siano
32.	Sobierański Wojciech	PL-EKO-07-08029 	warmińsko-mazurskie	Olecko	jabłka, śliwki
33.	Szczerba Jarosław	PL-EKO-07-10050 	warmińsko-mazurskie	Olecko	jabłka
34.	Szpyrka Małgorzata	PL-EKO-07-10003 	warmińsko-mazurskie	Olecko	pszenżyto, ziemniaki, jabłka
35.	Tyburska Janina	PL-EKO-07-02106 	warmińsko-mazurskie	Olecko	jaja, pszenica, żyto, owies, ziemniaki
36.	Ustianowska Irena	PL-EKO-07-09450	warmińsko-	Olecko	pszenica, owies, łubin

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

		 	mazurskie		
37.	Ustianowski Jan	PL-EKO-07-09313 	warmińsko-mazurskie	Olecko	pszenica, owies, len, łubin
38.	Wilczyńska Helena	PL-EKO-07-05698 	warmińsko-mazurskie	Olecko	siano
39.	Wilczyńska Paulina	PL-EKO-07-05072 	warmińsko-mazurskie	Olecko	siano
40.	Wilczyńska-Kamasińska Monika	PL-EKO-07-05699 	warmińsko-mazurskie	Olecko	siano
41.	Zalman-Żuk Regina	PL-EKO-07-03149 	warmińsko-mazurskie	Olecko	źrebięta, owies, mieszanka zbożowo-strączkowa, siano, jabłka
42.	Zespół Szkół Rolniczych w Smolajnach	PL-EKO-07-95027 	warmińsko-mazurskie	Olecko	owies, orkisz, bobik
43.	Zieliński Ireneusz	PL-EKO-07-05701 	warmińsko-mazurskie	Olecko	brak produkcji

Na potrzeby szacowania skali produkcji, w wykazie oznaczona została wielkość gospodarstw:

	do 5 ha		5-10 ha
	10-20 ha		20-50 ha
	50-100 ha		ponad 100 ha

Jednostka certyfikująca - AGROBIOTEST

Certyfikacja produkcji i przetwórstwa w rolnictwie ekologicznym.

Powyższy wykaz producentów rolnych oraz ich produktów objętych certyfikacją zgodności (z unijnymi wymogami produkcji ekologicznej; rozp.834/2007), ma na celu:

- ułatwić wyszukanie dostawców eko-produktów – wg asortymentu, lokalizacji i skali gospodarstwa;
- umożliwić weryfikację certyfikatu i jego zakresu.

Wykaz obejmuje producentów legitymujących się certyfikatami „pełnymi” oraz certyfikatami „w okresie konwersji na rolnictwo ekologiczne” (wyróżnieni szarą czcionką). Te ostatnie są wystawiane producentom w pierwszym roku eko-gospodarowania (choć produkty mają status konwencjonalnych) oraz w drugim (a w przypadku roślin sadowniczych – także

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej

w trzecim roku), przy czym odnośne produkty mogą być sprzedawane z oznakowaniem „w trakcie konwersji na rolnictwo ekologiczne”.

Szczegółowy zakres eko-produkcji oferowanej przez dany podmiot jest określony w certyfikacie, bądź załączniku do certyfikatu, stanowiącym z nim integralną całość. W/w dokumenty powinny być okazywane klientom w formie kopii, faksu, przesyłane w formie skanów, prezentowane na stronach internetowych, etc. Kopię certyfikatu można porównać z jego elektronicznym „obrazem” (bez podpisu i pieczętki, wszak oryginał jest tylko jeden i dysponuje nim posiadacz certyfikatu). W tym celu, w powyższym wykazie należy kliknąć w ikonkę pdf zamieszczoną przy numerze certyfikatu danego podmiotu.